

insancıl Aylık Kültür Sanat Dergisi

Sayı 371 - Haziran 2021

Salgın (Kovid-19 virüs) nedeniyle dergimiz dijital ortamda hazırlanmıştır.

İnsancıl
Aylık Kültür Sanat
Dergisi

Sayı: 371

Haziran 2021

ISSN 1300-4158

Sahibi ve Yazı
İşleri Sorumlusu
Berrin TAŞ

Genel Yayın Yönetmeni
Sayıl Cengiz GÜNDOĞDU

Teknik Hazırlık
Tasarım
Hüray KILIÇ

Düzeltili
Özden ÖZÜTEMİZ

İletişim

(0212) 249 80 19

e-posta

insancildergisi@hotmail.com

www.insancil.com

Kumrulu Yokuşu Sk.
Yıldırımakın Apt. No:8
Da.:11 Cihangir-Beyoğlu
İstanbul

AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ *insancıl*

ISSN 1300-4158 • YIL: 31 • Haziran 2021 • 20 TL (KDV DAHİL)

Ahmed Arif

SAYI 371

- Felsefenin Gör Deddiği: Eğitimde SES - 2
- Komünist Manifesto'nun Çevirisi Üstüne
- Özsözler Günlüğü (18)
- Tiyatro Sezonu 2019-2020
- Tonguç'un Romanı
- Genç Bir Şaire Öğütler Max Jacob
- Fakirin Tavuğu Tek Tek Yumurtlar
- Hep Yolda
- İnsancıl Kitap

YILDIZ GÜNCE'Sİ'nde

- Emil Zola... Nana... alkışçılar
- Berrin Taş... Estetik Bilinç
- 1 Mayıs
- Nana'nın orospuluğu neyi gösterir
- 6 Mayıs
- Dil bilimci Yusuf Çotuksöken
- Feridun Andaç neyi savunuyor
- Romanlarda faşizm

Cumali KARATAŞ	Özgürlük Maratonu (Şiir)	1
Betül ÇOTUKSÖKEN	Felsefenin Gör Deddiği: Eğitimde SES - 2	2
Fidel NACAR	Dostun Selamı (Şiir)	6
Adnan ÖZTEL	Komünist Manifesto'nun Çevirisi Üstüne	7
Bedriye KORKANKORKMAZ	Anadil (Şiir)	13
Yusuf ÇOTUKSÖKEN	Özsözler Günlüğü (18) Mart 2021	14
Çetin ÖRGEN	Suskunluk (Şiir)	16
A. Didem USLU	2019 Sonbahar ve 2020 İlkbahar Tiyatro Sezonundan Seçmeler (1)	17
Suna ARAS	Hayal Satıcısı - İkinci Bölüm (Şiir)	25
Mevlüt KAPLAN	Tonguç'un Romanı	26
Hasan AKARSU	Yarım Ekmek	30
Dursun YİĞİT	Genç Bir Şaire Öğütler Max Jacop Yaşamı	32
Baha ÇITAKOĞLU	Arel'le Konuşmalar	35
Yusuf ÇOTUKSÖKEN	Fakirin Tavağı Tek Tek Yumurtlar (Anılar)	39
İkbal KAYNAR	Atilla Özsever'le Söyleşi	41
Halil GÖKHAN	Şair Baran Doğu ile Söyleşi	44
Berrin TAŞ	Hep Yolda	47
Tahir ŞİLKAN	"Bizde küsurat yoktur" (Öykü)	49
Sayı Cengiz GÜNDOĞDU	Yıldız Güncesi	54
	İnsancıl Kitap	62

Ahmed ARİF (1927 - 1991)

21 Nisan 1927'de Diyarbakır'da dünyaya geldi. Asıl adı *Ahmet Önal* olan şair, çok küçük yaşta annesini kaybetti. Babasının görevi gereği Siverek'e taşındılar. İlköğrenimini Siverek'te tamamlayan şair, orta öğrenimine Diyarbakır ve Urfa'da devam etti. 1945 yılında Afyon Lisesinden mezun oldu. Şiire ortaokul yıllarında ilgi duyan *Arif*'in şiirleri ilk olarak *Afyon Yayın organı Halkevi, Millet ve Taşpınar* dergisinde yayımlandı. Askerliğini bitirdikten sonra da 1947'de Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümüne kaydolarak üniversite eğitimine başladı. Hem çalışıp hem okuyan şair siyasi fikirleri ve eylemleri yüzünden, iki kere tutuklandı. Okula devam edemedi. 38 ay ceza evinde kaldı, 1954 yılında serbest bırakıldı. Ancak aldığı cezalar onun devlet memuru olmasını engelledi. İlk kiremit fabrikasında çalıştı. Daha sonra da çeşitli işlerde çalışarak yaşamını sürdürmeye çalıştı.

Doğduğu ve büyüdüğü coğrafya sayesinde Arapça, Kürtçe ve Zazaca dillerini çok iyi konuşuyordu. 1943 yılında yaşanan Muğlalı katliamından sonra yazdığı *Otuz Üç Kurşun* şiirini yayımladı. Ardından bir gece evinden alınarak sabaha kadar dövüldü ve işkence gördü.

1967 yılında *Aynur Hanım*'la yaptığı evlilikten *Filinta* adını verdikleri bir oğlu dünyaya gelen *Arif*'in bu doğum hayatındaki en önemli olay olarak bilinecekti.

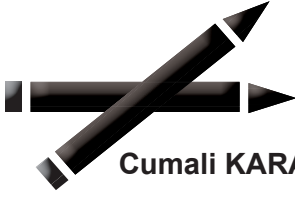
“Sen ister dostum ol, ister sevgilim, yeter ki hayatımda ol” dediği *Leyla Erbil* yaşamı boyunca şairin en büyük aşkı oldu.

1968 yılında çıkardığı tek kitabı *Hasretinden Prangalar Eskittim* ile ünü yayılan şairin bu eseri on iki yılda on sekiz baskı yaptı. *Orhan Veli*'in izinde olan şair yazım hayatına *Nazım Hikmet*'in yolunda devam etti.

Şiirlerinde ritme çok önem verdi. Sesten daha ziyade söz ritmini ön plana alarak derin bir lirizm oluşturdu. Şiirindeki motifleri Anadolu özlemi ve duyarlılığıyla yoğurdu. Somut gerçeklere dayalı eserler yazdı. İmge konusundaki yenilikçiliği genç şairlere örnek olan *Arif*'in şiirlerinin çoğu bestelendi.

Hayatı boyunca ezilenlerin yayında olan, haksızlıklara gücünün yettiği ölçüde karşı durmaya çabalayan aşka ve dostluğa çok önem veren *Arif*, Ankara'da 2 Haziran 1991'de kalp krizi geçirerek yaşamını yitirdi.

Eserleri: *Hasretinden Prangalar Eskittim* (1968), *Cemal Süreya'ya Mektuplar* (1992).

Cumali KARATAŞ

ÖZGÜRLÜK MARATONU

Filistinlilere

Uyanmadan bıkmayacaksın hiç
Kirli bir sabahın ağırlığında.
Her gün hırsıyla bağlayacaksın potinlerinin iplerini.
Tek tek dizeceksin şarjörüne mermilerini.
Soydaşlarının kanlı gömleği ellerinde bayrağın;
Koşacaksın özgürlük maratonunda korkusuz.

Yas tutmak yakışmaz sana!
Ey! Soykırım artığı...
Varsın seni de kurşunlasınlar.
Bin can feda olsun,
Bir vatan kazanmak uğruna.

Ölsen bile;
Özgürlüğü tadamadan.
Kanın yeşerir baharda.
Saygı duyar sana canım toprak.

Ölsen bile...
Korkma, düşmez bileğinden bayrağın.
Milyonlarca bilek taşır götüreceğin yere.
Dalgalanır zirvesinde bir gün o son durağın.

İnanıyorum...
İnanıyorum bir gün.
Anlam kazanacak yaşamak.
Ve bitecek o gün hüznün...
Zulmün ve işkencenin barınağı
Son kalenin de anahtarlarını avuçlarında bulacaksın;
Omzundan silâhların düştüğü gün.

Felsefenin Gör Dediği:

Eğitimde SES - 2

Betül ÇOTUKSÖKEN*

Bir önceki yazımızda eğitimin dış-dünyasıyla düşünme dünyasının öğeleri üzerinde durmuştuk. Eğitimin dışdünyasının ve düşünme dünyasının kavramlarını ayrıntılı olarak, sonraki yazılarımızda tekrar tekrar yeniden ele alacağız. Ancak eğitim bağlamında da üçgenimizi şimdilik tamamlayalım ve eğitimin dil dünyası üzerinde duralım. Eğitimin dil dünyası üzerinde durmak, yöneldiğimiz konunun anlaşılabilirliği bakımından olmazsa olmazdır. O zaman da açık-seçik olarak sormamız gerekiyor. Eğitimde nasıl bir dil/söylem bağlamı var? Bu bağlamın nasıl olması gerekir?

Eğitim temelde insanlararası bir ilişki olduğuna göre, ister yüz yüze ortamda, ister sanal ortamda olsun, eğitim ilişkilerinde nasıl bir dil kullanımı ya da somut söylem yapılanışı söz konusudur? Bu konu bizi aslında toplumda ve kamu yaşamında insanlararası ilişkilerin nasıl bir dil/söylem bağlamının eşliğinde kendini gösterdiğine götürecektir. Bu konuya yöneldiğimizde de yine insanlararası ilişkilerde, insan-kurum ilişkilerinde ne türden dilsel/söylemsel bir bağlamın var olduğunu anlamaya çalışmamızın gerekliliği ortaya çıkacaktır. Bu bağlamda da biraz daha derinleştirdiğimizde, çocuklar da içinde olmak koşuluyla, her bir insanın, somut olarak insanlararası ilişkilerinde, somut insan-soyut toplum¹ arasındaki ilişkilerde,

başka bir deyişle de tek bir insanın, bireyin yaygın, toplumsal-kültürel yapılanışlar arasındaki ilişkilerinde nasıl karşılandığı; bütün bunlara ek olarak, tek insan-kurum ilişkilerinde tek insanın nasıl karşılandığı ve somut ya da sanal gerçeklik ortamındaki karşılaşmalarda nasıl bir dilin/söylemin kullanıldığı üzerinde durulması gerekiyor.

Eğitim; insan dünyasının, içinde çok sayıda öznenin yer aldığı bir görünümüdür. Ancak dünyanın bu türden görünümünde, bu dünyaya katılanların her biri bir “özne” olarak kabul ediliyor mu, yoksa edilmiyor mu? Yeniden anımsatalım: Burada yine nasıl bir insan anlayışımızın olduğu, temel ölçüt olarak yer almaktadır. Tam da burada sormamız gerekiyor: Nasıl bir insan anlayışımız var ve buna bağlı olarak nasıl eğitim kavrayışımız var? Canalcı soru budur. Toplumla bağlantısı içinde her bir bireyin, kamuyla bağlantısı içinde her bir yurttaşın ve her ikisiyle de bağlantısı içinde her bir ağdaşın özne olarak kabul edildiği ortamlarda örgütlenen eğitimle, böyle olmayan ortamlarda örgütlenen eğitim arasında çok büyük farkların olacağı açıktır.

Yaptığımız bu belirlemelerde açıklığa kavuşturulması gereken iki kavram olduğunu düşünüyorum: “Özne” kavramıyla “ağdaş” kavramı. Özne her bir tek insanın özellikle bilen ve eyleyen varlık olarak değerlendirildi-

rilmesini gerekli kılar, ancak tek bir insanın kendini bilen ve eyleyen olarak görmesinin kendisiyle sınırlı kalması yeterli değildir; başkalarının da öyle, bilen ve eyleyen olarak görülmesi gerekir. Özne, edimci, aktör ya da yapıp eden, eyleyen olarak hem kendisini böyle görmeli, hem de başkalarının böyle görülmelidir.² Burada dikkat ederseniz, antropontolojide ileri sürüldüğü gibi, karşılıklı ilişki söz konusudur.

Ağdaş³ kavramına gelince: Henüz yeterince üzerinde durulmayan, ancak günümüzdeki insan ilişkilerini anlamada işlevsel olan bir terim ve kavram olarak “ağdaş” her tek insanın toplumsal-kamusal olarak sanal gerçekliğin öznesi ya da aktörü olduğunu bize göstermektedir. Antropontolojinin arada olmayı öne çıkaran anlayışıyla tek insana yöneldiğimizde, her bir insan günümüzde ağdaştır; ağlar arasında yaşamaktadır, sosyal medyanın öznesidir ya da özne adayıdır; sanal gerçekliğin gücül (potansiyel) öznesidir. Her birimiz artık teknolojinin yarattığı

yeni gerçekliğin, başka bir deyişle sanal gerçekliğin öznesiyiz. Antropontolojinin öznesi, aynı zamanda ağdaş-öznedir. Ağdaş-özneler sanal gerçeklikte birbirleriyle karşılaşmakta ve birbirlerini karşılamaktadırlar.

Antropontolojinin kavramlarıyla, ortak çevreleriyle konuya yaklaşacak olursak, insanların birbirleriyle karşılaşmaları ve birbirlerini karşılamalarına, sürekli olarak, hatta eskisinden daha çok dil/söylem eşlik etmektedir. Günümüzde eğitim ilişkilerinin de çoğun sanal gerçeklik bağlamında somutlaştığını dikkate alacak olursak, bu noktada dil kullanımının, söylem oluşturmanın ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Öyleyse, bu yeni açıklamalardan sonra; bir bakıma, özne kavramındaki yeni genişlemeden sonra, eğitim bağlamındaki karşılaşmalarda ve karşılamalarda nasıl bir dil/söylem kullanımı vardır sorusuna yeniden dönebiliriz artık.

Şimdiye değin yaptığımız açıklamalarda ya da anlam verme çabalarında özne ve ağdaş-özne kavramına ulaştığımız anda, ar-

kaplanda yer alan başka bir kavrama daha başvurmamız gerekiyor. Bu kavram, “özgürlük” kavramıdır. Özgürlüğün de “toplulukçu değerler”le, grup yapılanışı içinde kendini gösteren insan ilişkileri ağında geçerli olmadığını, ancak toplum olarak yapılan insan ilişkileri ağında geçerli olabileceğini, kestirmeden ileri sürebiliriz. Dar, yerel-kültürel yapılanış içinde insan ilişkilerini düzenlemeye çalışan topluluklarda, cemaat türü yapılanmalarda, hiyerarşik ilişkilerin ağır bastığı ortamlarda özgürlüğün ve özgürlük ortamının olamayacağı açıktır. Böyle bir ortamda kullanılan dil, geliştirilen söylem, çoğunlukla buyruklardan oluşan bir dildir, söylemdir. Böyle bir ortamda, topluluk hiyerarşisinde, en üst konumda olduğu düşünülen kişinin bile özgür olmadığı bir durum söz konusudur. Antropolojinin kavramlarıyla belirtecek olursak, toplulukçu ortamda tek tek insanlar, karşılaştıkları durumlar karşısında özgürce bir duruş geliştiremezler ve özgür bir söylem oluşturamazlar. Böyle bir ortamdaki karşılaşmalar, karşılamalar, kimse özne olmadığını için otorite her şeye egemendir.

Bu türden toplulukçu değerlerle yapılan insansal ilişkiler eğitimdeki yansımada da otoriterdir ve bu otoriterlik, dilde/söylemde karşılığını bulur; hatta somutlaşır. Örneğin, sınıfta otorite öğretmendir, okulda otorite yöneticidir. Sınıf ortamında özellikle tartışma yoktur; öğretmenin her dediği kesin, değişmez bir doğru olarak kabul edilir. *Magister dixit*⁴ anlayışı, okul ortamının itici gücüdür. Böyle bir yapılanmanın tüm gücünü, toplulukçu ilişkiler ortamından alacağı açıktır; benzer otoriter yapılanış, ailede de söz konusudur. Bu yapılar arasında karşılıklı ilişki vardır; aile ve hatta kamusal ilişkiler okulda yansımalarını bulur.

Toplumsal ilişkilerin, insanlar arasındaki ilişkilerin çeşitlendiği, yerel-kültürel yapıların gücünü yitirdiği toplum düzeninde ise hiye-

rarşik yapı zayıflamıştır. Açıklık, saydamlık, hesap verebilirlik, eleştiri ve tartışma öne çıkmaya başlamıştır. İnsan ya da artık yeni adıyla ağdaş-özne davranışlarında, özellikle eylemlerinde ve ilişkilerinde açıklıktan, saydamlıktan, hesap vermeden, eleştiriden ve tartışmadan yanadır; ayrıca, karşılaştığı her ağdaş öznenen de bu türden eylemlerin taşıyıcısı olmasını beklemektedir. Toplumsal-tarihsel-kültürel ağdaş-özneler, içinde buldukları durumlar karşısında özgürce duruş geliştirebilirler. Bu ne demektir? Bu, durumlara yönelik olarak mesafe kazanmaktır; durumları, olup bitenleri eleştirebilmektir; olup bitenlere ilişkin değerlendirmelerini hesap verme, gerekçelendirme, temellendirme edimlerinde somutlaştırmaktadır.

Ağdaş-öznelerden oluşan bu yeni toplumda ve yeni kamuda eğitimin dili, eğitimin dil dünyası nasıl olacaktır? Ağdaş-öznelerin yapılandığı yaygın eğitim ya da okul eğitimi; başka bir deyişle, örgün eğitim ister okuldaki sınıfın içinde, ister okulun dışında, her bir paydaşın eğitim etkinliğine kendi bireyliğinin, yurttaşlığının, ağdaşlığının kazanımlarıyla katılacak; böyle bir ortamda herkes eyleminin ve sözünün, ister sözlü ister yazılı söyleminin hesabını verebilecektir. Yine karşılıklı ilişki içinde karşılaştığı her ağdaş-öznenen de dilinin/söyleminin hesabını vermesini isteyecektir; gerekçeli düşünecek, gerekçeli konuşacaktır; gerekçeli olarak eyleyecektir; söyleminde bilgiye yer verecektir. Ancak, her toplumda ve her kamusal oluşumda burada betimlenen durumun tam bir saflık ve mutlaklık içinde kendini gösterdiğini ileri süremeyiz. Günümüz dünyasında insan hareketliliğinin, insansal yer değiştirmelerin bu denli yoğun olduğu bir dünyada, farklılıkların bu denli kendini gösterdiği bir dünyada, bir yanda toplulukçu değerlerle dünyasını kuran, eğitim ortamını

taşıyan dil/söylem bağlamını hiyerarşik olarak kurmayı isteyen ve bu yönde beklentileri olan insanlarla, özgürlüğün egemen olmasını isteyenlerin bir arada yaşadığını görüyoruz. Özetle, toplumların günümüzde karma bir şekilde yapılandığını biliyoruz. Burada iş, özellikle kamuya düşmektedir. Kamu, eğitimi neye göre yapılandırarak, eğitimdeki dil/söylem yapılanışının ön dayanaklarını nasıl oluşturacaktır?

Bu noktada antropolojik açıdan kamu hakkında da nasıl bir yönelim içinde olduğumuzu belirgin kılmak gerekiyor. Kamu dar anlamında devlet, geniş anlamında da sivil toplum olarak somutlaşır; kamu, eleştirinin, tartışmanın, açıklığın, saydamlığın, hesap verilebilirliğin egemen olduğu toplumdur; yalnızca yasaların, kuralların değil, hukukun egemen olduğu kamudur. Böyle bir yapılanış içinde olan kamunun oluşturduğu eğitim kurumu da dilsel/söylemsel karşılaşmalarda, karşılamalarda özgürlüğe ve hatta özerkliğe dayalı olmak üzere, her ağdaş-özne kendini ifade edecek; buna ek olarak, böyle bir ifade edişi, sadece kendisi için değil, başkaları için de isteyecektir.

Somut olarak dile getirmek gerekirse, okuldaki karşılaşmalarda karşılaşanların ağdaş-özneler olduğu açıktır. Bu ağdaş-özneler insan hareketliliğinden dolayı, çok farklı toplumsal-tarihsel-kültürel koşullardan gelmişlerdir; hatta onlardan bir kısmı mültecidir, göçmendir. Bu durumda, söz konusu farklılıklarla sınıf ortamına katılan ağdaş-özne çocuklar hangi değerler eşliğinde dil/söylem oluşturacaklardır? Burada en büyük ödev, okulu taşıyan kamuya düşmektedir. Dar ve geniş anlamında kamu, ağdaş-özne çocukların özgürlük, karşılıklı anlayış, tartışma, eleştirme, gerekçelendirme ve temellendirmeye dayalı ikna yoluyla ve bilgi bağlamı yetişmelerine yardımcı olmalıdır. O zaman da eğitimin dil dünyası, eğitimde

sergilenen söylem örnekleri otoriter bir dil olmayacak, farklı seçenekleri öne çıkaran, her bir olup bitene, her bir konuya farklı görüngeden (perspektiften) bakabilen, ancak bilgiye dayalı olmayı önceleyen bireylerin, kişilerin, yurttaşların, ağdaş-öznelerin dili/söylemi olacaktır.

* Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi.

Dipnotlar

1- Burada özellikle dikkat çekmek istediğimiz nokta, somut varolanın tek insan, birey olduğu; toplumun ise soyut bir varolan olduğudur. Çoğunlukla gözden kaçan budur. Oysa her düşünen, söylem oluşturan, bu konudaki duruşunu açık-seçik ortaya koymalıdır.

2- Özne kavramının tarihi, çok farklı yaklaşımlarla oluşmuştur. Özellikle hümanist kavrayışların ve sekülerliğin kendini gösterdiği zaman dilimlerinden başlayarak, kavramın daha belirgin bir şekilde öne çıktığı bilinmektedir. Felsefe tarihi, aynı zamanda özne kavramının tarihine tanıklık eder şeklindeki savını burada ileri sürebiliriz. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Betül Çotuksöken, *Kavramlara Felsefe İle Bakmak*, İstanbul: İnsancıl Yayınları, 1998; Betül Çotuksöken, *Felsefe: Özne-Söylem* (ilk basım 2002), İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2013.

3- Ağdaş: Netizen

4- *Magister dixit*: Hoca dedi.

DOSTUN SELAMI

Havada bulutlar ie dökölür
Turna dile gelip söze dökölür
Gönöl aşka düşüp güle dökölür
Dostun selamını güller getirdi

Toprak alır canı candan götürür
Bakışın akar can seller götürür
Yüreğim biçere benden götürür
Dostun selamını eller getirdi

Sayarak toprağa verdik canları
Sayıdan ibaret sandık onları
Od'un düştüğü yerde yananları
Dostun selamını teller getirdi

Fidel'im der ki can alemde geçer
Ağaca kurd beşer düşende yiter
Varlığın nefessiz kalanda göçer
Dostun selamını dostlar getirdi.

Komünist Manifesto'nun Çevirisi Üstüne

Adnan ÖZTEL

İncelenen Yapıt: *Komünist Manifesto*, *Karl Marx, Friedrich Engels*, Almancadan çeviren *Nail Satlıgan*, Yordam Kitap, 7. Basım, Mart 2019.

Şubat/2021 1 Nolu F Tipi Hapishane C-96 Karantina hücresi Tekirdağ.

Zaman zaman klasik yapıtları yeniden okurum; belleğimi canlı tutmaya çalışırım. Belleği canlı tutmak yeterli gelmez bana; onu yeni verilerle beslemek isterim. Yapıtın önünü arkasını, altını üstünü, iyice yoklarım. Metnin bütünü, parçalarını, önsözünü, dipnotlarını vb. Yapıtın "Dil"ini de gözden geçiririm.

Yapıtı yeniden okuduğumda onu yeni bir gözle görürüm. Çünkü ben eski ben değilimdir. Gözüm de eski göz değildir.

Elimdeki yapıt: "Komünist Manifesto" 1848 yılında *Karl Marx*'la *Friedrich Engels* kaleme almış. Yapıtı *Yordam Kitap*'ın 7. basımından okuyorum. 2019 yılında yayınlanmış.

İlk önce şunu belirteyim. İçinden geçtiğimiz karanlık tüneli, azgın gericilik dönemi olarak adlandırıyorum. Bu, dönemin niteliği. Bu dönemin başat özelliği insanlığın ilerici kalıtının sıfırlanmak istenmesidir. İnsanlık geriye götürülmek isteniyor.

Bu azgın gericilik döneminde saldırıya en çok uğrayan insanlığın Marksçı kalıtı, Marksçı birikimi olmuştur. Bu dönemde

özellikle hedef tahtasına konan Marksçılık olmuştur. Marksçılık insanlığın belleğinden silinip yok edilmek istenmiştir.

Yordam Kitap, böyle bir dönemde *Marx, Engels, Lenin*'in yapıtlarını, Marksçı seçkin yapıtları entelektüel dünyamıza yeniden kazandırmak için uğraş veriyor.

Yordam Kitap'ın bu etkinliği ilerici insanlık için değerlidir; Marksçı rönesans için hazırlananlara bir katkıdır. Kendilerini kutluyorum.

Bu büyük övgüden sonra bir de küçük övgü: Yapıtın sonuna "sözlükçe" eklenmiş. "Sözlükçe" yapıtta geçen birçok Marksçı kavramı açıklıyor, böylece yapıtın kavranmasına katkı sağlıyor. Gerçeği yansıtan kavramların belleklerden silinmeye uğraşıldığı bu dönemde böylesi bir çaba değerlidir. Kavramların anlaşılması için gösterilen bu özeni kutluyorum.

Bir yapıtı değerlendirirken olabildiğince nesnel eleştiri ölçütlerine göre davranmaya çalışırım. Övgü iyi yanı dile getirdi. Bir de kötü yanı var. Kötü yanı görüp de söylememek yazın etiğine, eleştiri etiğine uygun düşmez.

Yapıtı değil yapıtın çeviri dilini eleştireceğim. Çeviri dili çok eski. Kötü olanı, olumsuz yazmak benim görevim. Kim ne derse desin. Toplumsal çıkarlar, insanın ilerlemesi her şeyin üstündedir benim için.

Syf. 55 hakimiyet, tabi, mevcut, hüküm
Syf. 56 sefil
Syf. 57 seyi, nizam-ı alem
Syf. 58 fiili, ifade, faaliyet
Syf. 60 hükmetme, faal, kasedilen, bezirganlık
Syf. 61 itiraz, atalet, tereddüt
Syf. 62 muazzam
Syf. 63 nüfuz
Syf. 64 milliyet, dehşet, gayri resmi
Syf. 65 esasen
Syf. 66 iddia
Syf. 67 mülkiyet
Syf. 68 münhasır
Syf. 69 risale, ihtilal, şikayetname, hicviye
Syf. 70 temaşa, riyazet, hiddet
Syf. 72 eşraf, hala, adeta, hayat, mensup, hatta, hizmetkar, basiret, teşrih
Syf. 73 methiye, mübadele, edebi
Syf. 74 sevk, talep, beyan, erbab, dünyevi
Syf. 75 hakiki, alem, ciddiyet, vakar, beddua, ruhsuz
Syf. 76 maiyet, güruh, tehdit, memnun

Önsöz'leri çeviren *Tektaş Ağaoğlu* için bir şey söylemiyorum. Önemli olan asıl metindir. Asıl metni Almanca aslından çeviren *Nail Satlıgan*. Kitabın kapağında da böyle yazıyor.

Önce eleştirinin maddesi:

Syf. 43 müseccel, müktesap

Syf. 44 tezahür, tasavvur

Syf. 46 şark, garp, müteffik

Syf. 50 tezahür, nakden

Syf. 51 fark

Syf. 54 muhafazakar

Syf. 77 belagat, kiske, müşteri, nihai, istisna, pejmurde, devam etme, numune, muhafazakar

Syf. 78 itidal, kanaatkarlık, nimet, davet, mevcut, mümkün

Syf. 79 maliyet, niyet, galeyan, telkin

Syf. 80 mucit, faaliyet, hatta

Syf. 81 tercihen, reddetmek, hedef, tasvir, şekil, malzeme, müjde

Syf. 82 güya, mücadele, hayal, muhtasar

Syf. 83 muhalefet

Syf. 84 kısmen, hakimiyet, derhal, ihmal, arife

Syf. 85 tenezzül etmek, niyet, ilan etmek, hakim

Yapıtı yayına hazırlayanlar yaptıkları yanlışın ayırımına varmışlardır. Bunu nereden anlıyoruz. Sözlükçeden. Sözlükçe’de çevirmenin bugün anlaşılması olanaksız eski sözcükleri de açıklamışlar.

Burada durdum. Yanlışın ayırımına varılmış ama gereken düzeltme gerektiği biçimde yapılmamış. Yanlışın düzeltilmesi sözlükçeye; “mafevk, riyazet” gibi çok sınırlı açıklamalarla sağlanamaz. Çünkü çok sayıda eski sözcük vardır. İkincisi yanlış düzeltme yöntemi bu olmamalıdır. Sözlükçe *Marx*’la *Engels*’in kullandığı kavramların açıklaması olmalıdır. Sözlükçe çevirmenin kullandığı eski sözcüklerin çevrildiği yer değildir.

Yapıt, eski dilden arındırılmalıydı. Çevirmenin dili, *Komünist Manifesto*’nun ilerici, devrimci içeriğiyle çelişki içindedir. Çeviri dili, yapıtın içeriğine göre çok geri kalmıştır. Çevirinin dili gericedir. Dil Devrimi yok sayılmış, anakronik davranılmıştır. Yapıtın içeriği günümüzde de güncelliğini korurken, yapıtın çeviri dili eskimiştir. İçerik yeni, biçim eskidir. Böyle bir çelişki maddeci diyalektiğe, Marksçılığa uygun değildir.

Yapıtta birçok yerde “eski toplum” dan söz ediliyor; eski toplumun ömrünü doldurduğu, yeni bir toplumun kuruluşunun zorunluluğu dile getiriliyor. “Katı olan her şey buharlaşıyor” ama nasılsa Türkiye’de Dil Devrimi’yle buharlaştırılan eski dil, çevirmence anakronik olarak yeniden katılaştırılıyor.

Vargı:

Yordam Kitap’ın Marksçı rönesansa katkısının bilinçli mi yoksa bilinçsiz mi olduğuna okurlar karar versin. Bunun bir önemi

yok denebilir. Bence var. Marksçı rönesans bilinçli bir etkinliği gerektirir. Bilinçli etkinlikse bütünsel bakışı gerektirir. Bütünsel bakış “Dil”i de kapsar.

Bütünsel bakış Marksçılığın can damarıdır. Bilimsel düşüncenin olmazsa olmazıdır. Postmodern zamanlarda ne yazık ki bütünsel bakıştan uzaklaşıldı. Bütünsel bakışa yabancıydı toplumumuz, şimdi daha çok yabancılaştırıldı.

Sözde postmodernizme karşı olduğunu söyleyenlerin ezici çoğunluğunun konumu budur. Bu nedenle “Sol”da yeniden var olabilmek için savaşım veren kümelerin çoğu bütünsel bakamıyor. Biri filin tırnağını, öteki bacağını, bir diğeri hortumunu... ama hiçbiri fili bütünlüğüyle kavrayamıyor. Gerçeklik parçalardır sanılıyor. Ağaçlardan orman görülemiyor. Hiç kuşkusuz bu bir sanıdır. Gerçeklik bütünseldir.

Varlık bir bütündür. Maddecilik dünyanın birliğini kavramaktır. Dünyanın birliğini kavrayamayan “Sol” bin parçaya bölündü.

Yapılması Gereken: Marksçı rönesansa hazırlanmak. Bunun için her birey kendi kafasının bütünlüğünü oluşturmalıdır. “Dil” bu bütünlüğün en önemli öğelerinden biridir. İnsan “Dil”le düşünür. Kavramların içeriği dille oluşturulur. Kavramların içeriğini doğru oluşturamazsanız doğru düşünmek bir yana yanlış düşünürsünüz, yanılısama yaşarsınız. Bu nedenle “Dil”i düzeltmeden toplumu düzeltemezsiniz. “Dil”i düzeltmeden doğru dürüst düşünemezsiniz. Doğru düşünemezseniz doğru eyleyemezsiniz.

Son sözü *Engels*’e bırakıyorum: “*İngilizce bir çeviri için Fransızcasını temel almak büyük bir hata bence... Yeri gelmişken Bay Kokosky kendi kötü çevirisini neyle mazur gösteriyor.*”

(Engels'ten Marx'a 29 Kasım 1873, Alıntının kaynağı: *Çeviri üstüne-Sanat ve Edebiyat Marx-Engels-Lenin*, s. 73, Çeviren: Aziz Çalışlar, Evrensel Basım Yayın, 1. Baskı, Eylül 1996.)

Çevirmenin eski sözcüklerini arındırma girişimi:

Sözlükçe

-A-

adeta: zf (a=deta) Ar.' adeta 1- Bayağı, basbayağı (Türkçe sözlük Syf. 25)

alem: İs(a=lem) Ar. alem 1- Yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelere oluşturduğu bütün, evren 2- Dünya cihan 3- Aynı konu ile ilgili kimseler veya 4- Hayvan veya bitkilerin bütünü 5- Durum ve şartlar 6- Herkes, başkaları 7- Ortam, çevre 8- Eğlence 9- Kendine özgü birçok niteliği bulunan şey 10- Duygu, düşünce, düş gücü. (Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, 8. Baskı, 1988, Ankara, Syf. 78)

arife: is.Ar'arife. Belirli bir günün, olayın bir önceki günü veya ona yakın günler, ön gün

atalet: İs. (ata:let) Ar' atalet 1-Tembellik 2- İşsizlik, işsiz kalma, işlemezlilik

-B-

Basiret: İs. (basi:ret) Ar. Basiret. Doğru görüş, uzağı görüş, sezgi, uyanıklık, anlayış, kavrayış, dikkat, sağgörü

Beddua: İs. (beddua) Far bed+Ar du'a ilenme, ilenç

Belagat,-ti: İs.(bela:gat) Ar. Belagat 1- İyi konuşma, sözle inandırma yeteneği 2- Söz sanatlarını inceleyen bilgi dalı, retorik 3-ed. Konuyu bütün yönleriyle kavrayarak hiçbir yanlış ve eksik anlayışa yer bırakmayan, yorum gerektirmeyen, yapmacıktan uzak, düzgün anlatma sanatı. 4- Mec. Bir şeyde gizli olan derin anlam

Beyan: İs. (beya:n) Ar. beyan 1- Söyleme, bildirme 2- ed. Bir eserde, düşüncelerin, duyguların, hayallerin doğuş ve değerlerini, bunların anlatımında tutulacak yolları konu edinen bir edebiyat bilgisi.

Bezirgan: İs Far. Bezirgan. Esk. 1-Tüccar 2- Alışverişte çok kar amacını güden kimse. 3- Mec. Mesleğini sadece kazanç için kullanan kimse. 4- Yahudilere verilen ad.

Cebir,-bri: 1- İs. Ar. Cebi esk. Zor, zorlayış 2- Ar. mat. Artı ve eksi gerçek sayılarla, bunların yerini tutan harfler yardımıyla nice-likler arasındaki genel bağlantılar kuran matematik kolu. (Age. Syf. 390)

Ciddiyet: İs. Ar. Ciddiyet, ciddilik, ağırbaşlılık (Age. S. 406)

Davet: İs (da:vet) Ar. Da'vet 1- Çağrı, çağırma 2- Yemekli toplantı. Davet etmek 1- çağırma 2- mec.yol açmak 3- birinin bir şeye uymasını istemek (Age. S. 532)

Dehşet: İs Ar. Dehşet 1- Tehlike veya korkunç bir şey karşısında duyulan ürküntü, yıldı 2- S. Olağanüstü 3- Ünl. Olağanüstü şeyler karşısında şaşma anlatır.

Derhal: Zf. (de'rhal) Far. Der+Ar hal. Hemen, çabucak (Age. S. 562)

Dünyevi: s. (dünyevi:)Ar. Dünyevi. Dünya ile ilgili, dünya işlerine ilişkin, uhrevi karşıtı

-E-

Edebi: s. (edebi:) Ar. Edebi. Edebiyatla ilgili, edebiyata ilişkin

Edebiyat: İs. (edebiya:t) Ar. Edebiyyat 1- Olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı, yazın, literatür. 2- Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür. 3- mec. İçten olmayan, gereksiz, boş sözler

Esasen: Zf. (esa:'sen) Ar. Esasen. 1- Başından, temelinden, kökeninden 2- Doğru-

su, doğrusunu isterseniz, zaten,zati (Age. S. 725)

Eşraf: ç. İs (-ra:fı) Ar. Eşraf: şerif'in çokluk biçimi. Bir yerin zenginleri, sözü geçenler (Age. S. 737)

-F-

Faal,-li: (faa:l) Ar. Fa'al 1- Çok çalışan, çalışkan, hareketli, aktif 2- İşler durumda olan 3- Etkin (Age. S. 755)

Fark: İs. Ar. Fark 1- Bir kimse veya nesnenin bir başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan ayrılık; benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik, başkalık, ayırım 2- Ayırım 3- mat. Çıkarma işleminin sonucu

Fiili: s.(fiili:) Ar. Fiili Eylemli, edimsel, gerçekten yapılan

-G-

Garp,-bı: İs. Ar.garb. esk. Batı (Age. S. 815)

Galeyan: İs. İs. (galeya:n) Ar. Galeyan. esk. 1-Kaynama. 2- coşma (Age. S. 810)

Gayriresmi: Sözlükte yolk böyle bir kavram. Ben açıklamaya çalışayım. İlk sözcükleri ayırıyorum gayri-resmi gayri: Ar. 1-Başka, diğer 2- Zf. Artık, bundan sonra (Age. S. 818)

Resmi: s. (resmi:) Ar. Resmi. 1- Devletin olan, devlete ait, devletle ilgili 2- Devletin öngördüğü yöntemlere uygun olarak yapılan 3- Mec. Samimi olmayan, teklifli, ciddi, içten olmayan. (Age. S.1857)

Şimdi iki sözcükten, iki sözcüğün Türkçeye çevirisinde birleşik gayri resmi sözcüğünün anlamına varmaya çalışacağım. 1- Devletin olmayan, devlete ait olmayan, devletle ilgili olmayan 2- Devletin öngördüğü yöntemlere uygun olarak yapılmayan 3- Mec. Samimi olan, teklifsiz, içten

Güruh: İs. (gürü:h) Far. Güruh. Değersiz, aşağı görülen, küçümsenen topluluk, derinti, sürü (Age. S. 914)

Güya: Zf. (gü'ya:) Far.güya. Sözde, sanık (Age. S. 917)

-H-

Hakiki: s. (haki:ki, k'ler kalın okunur) Ar. Hakiki 1- Gerçek 2- Niteliği değişmemiş, aslına uygun, gerçek olan (Age. S. 928)

Hakim: İs. Ar. Hakim esk. 1- Bilge. 2- Tanrı. (Age. S. 928)

Ha'kim: İs. (ha:kim) Ar. Hakim. Esk. 1- Egemenliğini yürüten, buyruğunu yürüten, sözünü geçiren egemen. 2- Yargıç 3- Başta gelen, başta olan, baskın çıkan. 4- Duygu, davranış vb.'ni iradesiyle denetleyebilen kimse. 5- Yüksekten bir yeri bütün olarak gören. 6- biy. Benzerleri arasında güç ve önem bakımından başta gelen, dominant

Hatta: bağ. (ha'tta:) Ar. Hatta. Bile hem de, üstelik, ayrıca (Age. S. 957)

Hedef: İs. Ar. Hedef. 1- Nişan alınacak yer. 2- Mec. Amaç, gaye, maksat (Age. S. 974)

Hicviye: Ar. Hecviyye ed. Yergi, taşlama Age.991

Hiddet: İs. Ar. Hiddet. Öfke, kızgınlık (Age. S. 992)

Hizmetkar: İs (hizmetka:r) Ar. hidmet+Far.-kar ücretle iş gören genellikle erkek işçi, uşak (Age. S. 1000)

-İ-

İddia: İs.Ar. iddi'a 1- İleri sürülerek savunulan düşünce, sav. 2- Kendinde olmayan bir yeteneği, bir durumu varmış gibi gösterme. 3- Dediğinde direnme (Age. S. 1046)

İfade: İs. (ifa:de) Ar. İfade. 1- anlatım. 2- Deyiş. 3- Bir duyguyu yüz aracılığıyla anlatan belirtilerin bütünü.

İhmal,li: İ.ş. (-ma:li) Ar.ihmal. Gereken ilgiyi göstermeme, boşlama, savsaklama, önem vermeme. İhmal etmek: savsaklamak, önem vermemek. (Age. S. 1053)

İhtilal, li: (-la:li) Ar. İhtilal 1- Bir devletin siyasi, sosyal ve iktisadi yapısını veya yönetim düzenini değiştirmek amacıyla hukuk kurallarına ve kanunlarına uymaksızın cebir ve kuvvet kullanarak yapılan geniş halk hareketi, devrim. 2- kargaşalık, düzensizlik, karışıklık. 3- Köklü değişim. (Age. S. 1054)

İlan: İ.ş. (i:la:n) Ar. İlan. 1- Duyuru 2- Açıkça bildirme

İlan etmek: Bir durumu yayım yoluyla duyurmak. 2- Bir durumu yaymak (Age. S. 1065)

İstisna: İ.ş. (istisna:) Ar. İstisna' 1- Bir kimse veya bir şeyi benzerlerinden ayrı tutma 2- Genelden ayrı, kural dışı olma, ayrıklık 3- Ayrı tutulan kimse veya şey. (Age. S. 1110)

İtidal, ti) İ.ş. (i:tida:l) Ar. İtidal 1- Aşırı olmama durumu, ılımlılık, ölçülülük 2- mec. soğukkanlılık (Age. S. 1123)

İtiraz: İ.ş. (i:tiraz-ra:zı) Ar. İtiraz. 1- Bir düşünce veya kararı benimsemeyerek karşı çıkma. 2- Söylenecek söz, karşı söyleme (Age. S. 1124)

Son Söz:

Eski sözcüklerden arındırma girişimim böyle uzayıp gidecekti. K, M, N, P, R, S, Ş, T, V başlıklarında birçok eski sözcük var arındırılması gereken, yenilenmesi gereken.

Şu M başlığına bir bakın: Mucit, mücadele, muhtasar, muhalefet, mevcut, müktesep, müseccel, müttetik, muazzam, milliyet, münhasır, mensup, methiye, maliyet, memnun, müsteri, muhafazakar, mümkün malzeme.

Bütün bu sözcükleri Türkçeye çevirmek bir kitap oylumunu aşabilir. Okur sıkılabilir. Bu nedenle sözlükçemi burada kesiyorum.

Buraya kadar ne diye sözlükçe yazdın be adam denebilir. Buna yanıtlım şudur: Göstermek için. Anlattım, açıkladım ama göstermeden olmaz. Neyi gösterdim. Eski sözcüklerin anlamını aramanın yoruculuğunu. Yorulmaktan mı kaçıyorum. Hayır asla. Gereksiz yere yorulmak, üretici güçlerimi gereksiz yere tüketmek istemiyorum. Zamanım değerli benim. Okurlar için de öyle olduğunu biliyorum. Gördünüz işte ne kadar zaman alıyor, oyalıyor insanı...

Eskimiş dil insanın üretici güçlerinin önünde bir engeldir. Hem de büyük bir engel. Engeller kaldırılmadan insan ilerleyemez.

Komünist Manifesto'nun içeriği ileridir, devrimcidir. Çeviri dili de ilerici, devrimci olmalıdır.

Marksçılığın anlaşılıp anlaşılmadığı pratikten belli olur. Burada bir çeviri pratiğini irdeledim. Sonuç: Marksçılık anlaşılmamıştır. Üretici güçler kuramı anlaşılmamıştır.

Ayrıca Cumhuriyet Devrimi'nden sonra yapılan Dil Devrimi'nin de anlaşılmadığı görülüyor. Dil Devrimi nesnel olarak Marksçı üretici güçler kuramıyla uyumludur.

Dil Devrimi kalıtına sırtımızı dönemeyiz. Dönmemeliyiz.

Bedriye KORKANKORKMAZ

ANADİL

kuşların hepsi kendi dilinde öter
bir bana yasak anadilimde konuşmak
çevirmenler de bilmiyor benim dilimi
dolaşıyorum sokaklarda ağızım mühürlü

öylesine bakarım aynada kendi yüzüme
aynalar da konuşmaz benimle aynı dilde
dara düştüm düşeli dostlarım terk etti beni
canıma derman olmayan gurbetlik canıma yetti

ıslıklarla konuşmayı öğrendim en sonunda
dünyadan selamsız sabahsız gidenleri düşündüm
köprü altındakiler tanır beni
dolaşırım sokaklarda ağızım mühürlü

Özsözler Günlüğü (18) Mart 2021

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

1 Mart

“Fırsatlar, felaketlerden doğar.”

2 Mart

“Bilgisizlik korkuyu, korku şiddeti, şiddet de kini besler.”

3 Mart

“Geleceğe ilişkin gerçekçi, üretici, güven verici izlenim ve uygulamalar yapılmazsa, gençlerin siyasete güveni sıfırlanacaktır.”

4 Mart

“Demokrasi; sömürgeci ve yayılmacı egemen devletleri uygarlaştıramadı; tersine daha da vahşileştirdi.”

5 Mart

“Sanat; kısıtlanamaz, sansürlenemez, engellenemez, yasaklanamaz, denetlenemez. Sanatın tek denetçisi, sanat adına, sanatçısıdır.”

6 Mart

“İktidar ve muhalefetin ideolojik karşıtlığı, siyasal fırtınanın kaynağıdır; fırtına er geç kopar, ancak seçim sandığında diner.”

7 Mart

“Siyasetbilimi der ki: “Dünya/insanlık tarihinden öğrendiğimize göre; Dünyayı, yani devletleri deprem, sel baskını, salgın hasta-

lık vb doğal afetler değil; en olumsuz ekonomik ve toplumsal koşullarda bile siyasetçilerin dinsel, ulusal duygularla renklendirdiği, kutuplaştırıcı yalan söyleme stratejileri yıkılmaktadır.”

8 Mart

“Yaşamı cehenneme çevirenler, kendilerine cennet hazırladıklarını düşünmesinler.”

9 Mart

“Kişilikli insan; özgür iradesiyle karar verebilen, vicdanının sesini dinleyen, sorumluluğu yüksek yurttaştır.”

10 Mart

“Ahlak ahlaksızın, hak zalimin kavrayış ve uygulamasına bırakılmaz.”

11 Mart

“Yaşamda iyi/kötü her şey yaşanabilir. İyi/kötü raslantılardır çokluk, belirleyici olanlar... Her insan yanılabilir, hiçbir biçimde onaylanamayacak işler yapabilir, suç işleyebilir, günaha girebilir, maddi gücünü yitirebilir, vb. Vicdanlıysa, onuruna düşkünse, dürüstse, özür dileyebiliyorsa, bağışlanmayı hak eder.”

12 Mart

“İçtenlik düşüncede oluşur, gönülde kıvamlanır, dilde ezgilenir, ilişkide sergilenir.”

13 Mart

“Bilimin belirgin özelliği, tutarlılık (-tutarlılık bilimin sigortasıdır-); sanatın belirgin ilkesi, sınırları olabildiğince zorlamaktır (-sanaatta tutarsızlık yaratıcılığın itici gücüdür-).”

14 Mart

“Yanlış zamanda doğru insanlarla karşılaşmak, doğru zamanda yanlış insanlarla karşılaşmak kadar raslantısaldır.”

15 Mart

“Başkasının özgürlüğünü kısıtlayanlar, aslında kendi özgürlüklerini de kısıtladıklarının farkında değiller.”

16 Mart

“Demokrasinin güvenliğini tehdit eden bir tehlike de, seçmenin bilgisizliği ile kimi siyasetçilerin bunu acımasızca kullanmasıdır.”

17 Mart

“Tehdit, cesaretin kılıcını keskinleştirir.”

18 Mart

“Dünya ne iyidir, ne de kötü; insandır Dünyayı kötüleştiren aslında, sanat da iyileştirmeye çalışır gücü yettiğinde...”

19 Mart

“Şiir; olumlu/olumsuz sezdirmelerin, yapıcı/yıkıcı yansımaların ötesinde, insanca bir ‘özlem’dir.”

20 Mart

“Şiir, tanımlanamaz değildir, her yeni ve özgün şiirde yeniden tanımlanır.”

21 Mart

“Gerçekleri kendi gözleriyle görenler, akıllarıyla değerlendirenler, eylemlerini vicdanlarıyla biçimlendirenler, aslında dünyayı değiştirme yolunda çaba harcıyorlar.”

22 Mart

“Saygınlık; toplumsal, ekonomik bakımlardan bir üstünlük değil; insanlığa anlamlı katkıda bulunan kimselere bir saygı duruşudur.”

23 Mart

“Dörtbaşı bayındır bir düşüncede ve kuşatıcı bir tutumda inatçılık, sağlam bir kişilik göstergesidir.”

24 Mart

“Siyasetbilim der ki: ‘Özgürlüklerin sınırı siyasette yasalarla, toplumsal yaşamda kültür ve sanat kavrayışlarıyla belirlenir.’”

25 Mart

“Tehdit, korkağın silahıdır, ama oyuncak tabancadır...”

26 Mart

“İnsan; neleri yapacağını bilmesi gerektiği gibi, neleri yap(a)mayacağını da iyi bilmesi gerekir.”

27 Mart

“Bir kimseyi aşağılamak, aslında kendini bütün insanların katında değersizleştirmek demektir.”

28 Mart

“Hain ve kalleşe cesaret veren, zulmün bıçağını biler.”

29 Mart

“İnsan yerine mi konulmak istiyorsunuz? Önce siz herkesi, ayırimsız, insan yerine koymalısınız.”

30 Mart

“Alçakgönüllü bir kimsenin aşağılayıcı sözleri, hak edene alkış gibi gelir.”

SUSKUNLUK

kısadır karanlığın ömrü aslında
ama bir suskunluk örtmüş güneşi
boynu bükük sözcüklerin
sözcükler kelepçeli
sözcükler tutsak

uslu çocukların sessizliği hep ürkütmüştür beni
hiç ağlamazlar
hiç duyulmaz hıçkırıkları
anlaşılmaz yaşadıkları

susan sözcükler suskun çığlıklar atıyor beynimde
n'olur diyorum
n'olur sen bari susma

açlık mı o ağlayan sokaklarda
bilinmez mi açlık her şeyden beter
ya bu yaşananlar
yaşanamayanlar
suskun çığlıklar umut yüklü

kısadır karanlığın ömrü aslında
umut dans ediyor duyuyor musunuz

ne çok şey anlatır gecenin sessizliği insana

2019 Sonbahar ve 2020 İlkbahar

Tiyatro Sezonundan Seçmeler (1)

A. Didem USLU*

Bu başlığı kaydettiğim ve oyunlar hakkında yazılar not etmeye başladığım 2019 sonbaharında, kim derdi ki, tiyatro sezonu yarıda kesilecek diye. Fallarda çıksaydı, falcıları hemen yalanlardık. Bir kentte yaşam duracak ha? Rüyamda görseydim, inanmazdım. Covid 19 diye bir hastalık patlak verecek ve bütün dünyayı kırıp geçirecek deseler kim inanırdı ki... En son izlediğimiz oyun da ironik bir şekilde pandemi salgınının miladı olarak hatırlanacak 11 Mart 2020'ydi. Maslak'ta *Amadeus*'u görmüştük. Hatta oyunun başında yer azlığı yüzünden daha sonraki günlerde gelmemizi söylemişlerdi de, ben hazır gelmişken görelim diye ısrar etmiştim. İster inanın, ister inanmayın, kader kısmet diye bir şey var, yemin ederim. Umarım bu yazımdan sonra, pandemi salgını bitmiş ve tüm işler eskisine dönmüş olur.

2019 Ekim ayıyla birlikte oyun sezonu başladı ama 2020 yılı girdikten kısa bir süre sonra kültür ve eğlence sektörüne yıldırım düştü. Tiyatrolar tam yol giderken ürünlerin arasına kırağan girdi, dünya bir virüse teslim oldu. Hastalığa kadar geçen oyunları anlatmak belki de uğurlu gelir, dedim ya...

Nazım Hikmet'in oyunundan derlenen ve uyarlanan *Rüya Şeyh Bedrettin Destanı* oyununda başarılı bir oyunculukla rüyaların etkisindeki bir adamın rüyalarıyla Şeyh

Bedrettin ve yorumları anlatılır. Halk Eğitimde. Başka bir oyun *Kare As. Tony Hilton ve Ray Cooney*'den. Çevri bir dolantı komedisi. Türkçeleştirilmiş isimler. Bunu sevmiyorum. Türkçe oynusa Türkçe olsun, yabancı dildeyse, kültürel kodlar oldukları gibi kalsın. Beş yüz bin liralık miras yüzünden ortaya çıkan komik olaylar. Başlangıçta, hizmetkar Recep'in kıvırtılı dansını sevdim. Frapan hala Seniha ve yeğen Suna. Bir de sigara arayan büyük hanım. Atiye sanatçı olsun isteyen abla. İki halaya yeğen, sanat eleştirmeni komik genç Erdinç'i tanıtır. Büyük hala İsmail Sokullu'ya verilmemiş. Hüsranlı aşkını anlatır. İsmail'in oğlu Şaban'a miras bırakacakmış. Büyük hanım Atiye komedi unsurudur. Sahneye Şaban'la avukatı girer ama bu sahtekarlıktır. Bundan sonra edebiyatın en yaygın temalarından olan ikizlik düşümünü ortaya çıkar.

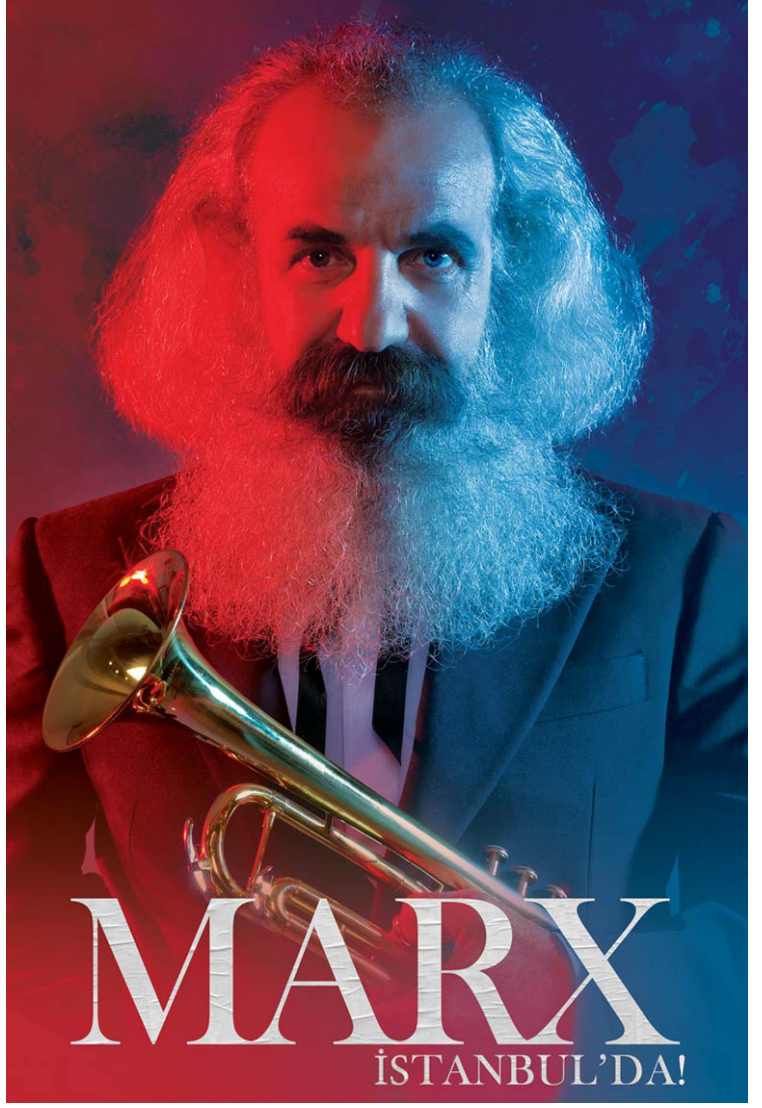
Tiyatro Alesta, Emek Tiyatrosunda *Gizli Emir, Melih Cevdet Anday*'dan 75 dakikalık bir tiyatro gösterisi. Bence artık tiyatrolarda bu kadar sürelik oyunlar yeterli. İnsanların artık antik Yunan, Roma ve Ortaçağların uzun oyunlarına tahammülleri kalmadı. Kimi zaman tiyatrodan daha akıcı olan sinemadaki uzun filmler bile sıkıcı hale geliyor. Bir tiyatro oyunu için bir-bir buçuk saatlik bir sahne gösterisi yeterlidir diyebilirim. Böylelikle hem kurgu daha derli toplu ve bütüncül

olabiliyor, hem de oyuncuların performansları ve enerjileri düşmüyor.

Melih Cevdet oyunu gazetecilik ve sanatçılar üzerine. Baş yazar telefonda kahrolsun diyenler. Kutsi sorgulanıyor. Absürd bir oyun diyor Kutsi. Gazetede dört gazeteci. Günümüze imalı sanık oyun. Dine bağlı bir gazeteci. Heykeltıraş Nizam kokteyde. Aktör Bilal. Herkes tikli. Daktilolar, müzede resimler. Geneleve yayılan dul kadın. On kişilik bir grup. Hepsi aynı harekette. Absürd bir oyun. Başarılı. Nigar karakteri. Ressam Macit'in eşi Nigar hanım. Oyunda pandomim çok. Yalan haberler. Asayiş yerleştirme olağanüstü teşkilatı. Provası izlemişler, yasaklamışlar. İyileştirme ve koruyucu çalışma. Korku toplumunda gazeteci ve sanatçı. Durmadan telefon çalar. Tiyatro tutuklular evi olmuş.

Tek kişilik bir oyun olan *Marx İstanbul'da*, oyununu *Howard Zinn* yazmış ama oyunun ne kadar değiştirildiğini merak ettim.

Başka bir oyun: Oyun başlığının anlamı doğruyu ve hakikati söylemek, doğrucu Davut olmak ve özgür konuşmak demekmiş. İlginç bir oyun ama anlamlandırmak zor. Pandomimler ve insan sesleri hoş. Konuşmalar güncel konular, okyanusların temizlenmesi, silah satıcıları. Seslerin arasında çok güzel olanlar var. *Parrhesia* başlıklı oyunda kurgu zamanı 6 Ekim 1993'müş. Anlatıcıyı dinliyor seyirci. Feriköy'de doğmuş. Ablası Eda. Beden hareketleri. Keloğlan tekerlemeleri. Cihangir'de yaşamış ama geri dönmüş. "Türkiyeli gazetecilerle çalışıyor"muş. Kıskaçmış. Flört edemiyormuş. Bir kızla,

erkek kızı hırpalarmış. Deli deli hareketler. Kızın üzerinde yük diye süren konuşmalar. Şimdi erkeğin hareketleri. *Epikuros* antik Yunan filozofu. Atomcu. Tanrı korkusu. 1) Tanrı her şeye kadirdir. 2) Tanrı iyidir. 3) Kötülük vardır. Başka bir karakter 30 yaşında Sabancı ve Tarsus Amerikan'da okumuş. Çiğ köfteler. Parkı düzenliyormuş. Erkek oyuncu hareketlerden paralandı. Hep korkularının olduğunu söylerler. Siyah takım elbiseli bir genç. Dört kız, iki erkek. Beden hareketleri Hıristiyan filmlerindeki şeytan çıkarma ayinleri gibi. Herkes hayatını bir ağızdan anlatır. Oyunun sonuna doğru oyuncular çok eğlenirler. Arada hoş espriler var. Sona doğru

Rahip Françesko, Haçlı orduları ve hikaye-
siyle marş uymamıştı. Savaş ne zaman baş-
ladı sorusu.

Edebiyat ve genel olarak sanat, bir ileti-
şim ve paylaşma aracıdır. İster istemez an-
lamlandırma ortamıdır çünkü insanoğlu her
şeyi ve tüm çevresini bir şekilde anlamak ister.
Edebiyata gelince, en önemli konu kurgu
ve karakterdir. Ancak tiyatronun farklı bir ko-
numu olduğundan tiyatrodaki insan bedeninin
her türlü hareketi ve sesi kullanılabilir. Yine
de oyun metninde bir kurgunun olması şart-
tır. Serim ve kronolojiyle ilerleyen bir kurgu
geleneksel ve klasik kalabilir ama sanatçı
önce bununla başlayıp arkasından deney-
sellik girer. Sanatçıların, kendini kendine
ve dünyaya tanıtmak için eskiden beri gelen
adetlerle başlayıp zaman içinde arayışlara
girdikleri görülür. Aynı şekilde ressam da
sanatlarına klasik başlayıp denemeler yap-
maya girişirler. Eğer bir edebiyatının ne
yaptığı anlaşılmazsa, izleyeni ve okuyucusu
olmayacaktır. O yüzden gençlere sevmedik-
leri geleneklerle başlayıp kendilerini daha
sonra zaman içinde deneylerle bulmalarını
öneririm.

Tatavla sahnede, *Gülşah Güleben'in İç*
içe oyunu güzel bir metin. Kanepenin kolu-
na oturmuş ağlayan tatlı genç kız. Kapıdan
içeriye giren valizli başka bir siyahlı genç
kız. Kızlar şişman ve zayıftır, isimleri yoktur.
ıkarlar. Daha sonra ikisi kanepede dediko-
du ederler, neşeyle. Kapıdaki erkeği büyük
istememez. Çok tatlı kızsız sohbet. Oyunculuk
da çok tatlı. Her gün kepekli bisküvi yiyorlar-
mış. Zayıf olanı pizza söylemek ister. Yeni
bir sahnede, yemişler, biraları içmişler, horul
horul uyurlar. TV'de sel haberi. Kadın cina-
yetleri. Kocasını tarafından bıçaklanan kadın.
Transseksüel biri ölmüş. Uyutulan hayvan-
larla deney. Kızlarda komik konuşmalar ve
haller. Kız kavgası. Dizi izleme kavgası. Di-
zileri yorumlar. Çok komik. İş görüşmesine

gideceklermiş. TV'yi kapatırlar. Erkek tele-
fon eder, niye kapıyı açmadıklarını sorar.
Kedi aldım der. Arkadaşı ısrar eder, sonun-
da kız kabul eder. Oyuncu hanımlar çok tat-
lı. Zayıflama taktikleri verir. Yalancı cinsellik
sahnesi çok güzeldi. Cinsellik konuşması da
cesur ve komikti.

Tatlı oyun devam eder. Maganda patron-
la şişman kız. Yanında zayıf kız. Türkiye'de
kadın olmak zor konusu. Zayıf kız, ötekinin
egosu gibi. Oyun kurgusu çok güzel. Kirayı
annesinden alacakmış diye kızıyor, tıkanı-
yor. Boncukla uğraş der, iş yok, zengin koca.
Şişman yalnız kalmaktan korkar. Yine kızlar
kavga ederler ama sonrasında elele tutuşur-
lar. Yine patron. Sofrada. Kızlar gelir. Komik
konuşmalar ve tanışıklıklar. İş görüşmesini
anlatır. Kadın bakış açısından pek güzel bir
oyun. Altgosunu sevindirmek ister, kızca-
ğız çekinir.

Zayıfın dansı harikaydı. Şişmanın acı-
lı arabeski de. Adam sırtını dönmüş, uy-
muş. Kolay kadın oldum senin yüzünden
diye ağlama. Yine kavga ederler. Annene
benziyorsun, onun gibi terk edilmeye mah-
kumsun. Altmetin güzel verilmiş. Annem gibi
olmayacağım. Sen yoksun. O sırada annesi
arar. Annesine sevgilisinden söz eder. Al-
tın kuralı unuttuğu için terk edilmiş: erkeğin
başının etini yemek. Yine iş görüşmesi. Üç
rolde aynı erkek oyuncu. Üç aydır işsiz-
miş. Patronun uygunsuz davranması. Aklı
başında bir erkek. İçimdeki ben. Annesiyle
yaşamamak için yalnız yaşıyormuş. Babası
terk etmiş. Babanızı seviyor musunuz? Hiç
kendine sormamış. İç beni anlatma diye yal-
varır. Doktora cevap veremez. İç beni baba
sevgisi yok diye ağlar. Oyun başa döner.
Kız ağlıyor, öbürü gidiyor ama durur. Tiyatro
borderline ekibi. Işık *Ersin Yaşar*. Müzik *Fı-
rat Şakar*. Oyun yapan *Gülşah Gülebenzer*.

Sibel Toma'ın oyunu *Gürbüzün Hürmüz-
leri*, canlı müzik ve udlu. Bu harika olmuş.

Kafiyeli, tekerlemeli girizgah. Yabancılaştırma. Hoş geldiniz şarkısı. Ses güzel, müzik müthiş. Hürmüz gelir. Atasözleri güzel. Oyun metni başarılı. *Yedi Kocalı Hürmüz*'ün erkek versiyonu, onun parodisi. Erkek kadın-eşitliği. Oyun Osmanlı ile çağdaş dünya karışımı postmodern bir yapıt. Gürbüz efendi yoksul. Ona evleneceği kadın bulunacaktır. Şeytan tüyü sohbeti. Görücü usulü ister annesi ama internette eşleştirme yapacak. Gürbüz kriterleri oluşturur, cevap bekler. Çöpçatan kayıyos şarkısı güzel. Buluşma yerinde çarpışır. Yanlış anlamalı ve Osmanlıca kelimelerle bezeli pek hoş bir konuşma. Gürbüz servetini sorar ama uzakta çalışan bir öğretmendir. Erkek kadın arar, kadın durmadan değişecektir. Sahneye yeni giren şarkı söyler. Azerbaycanlıdır. Taklitleri harika. Gemi hikayeleri pek tatlı. Ancak bu ilişki de olmaz.

Yine şarkılı, kantolu. Jülyet. Hürmüz adı. Romeo Gürbüz. Hep muvazene istermiş. Çatışmadan hoşlanan kadın. Çatışmadaki uyum ve ahenk. Oyuncuymuş. Felsefe ve Avrupai iyi olmaz. Şimdi romantik hanım arar. Yeni kıyafetli bir kadın. Yolunu kaybetmiş kokoş. Rum taklidi. Yine vapur hikayesi. Yakışıklı kaptan hikayesi. Babasıyla telefonda konuşur, yine şarkı söyler. Pek hoş. Bu kadın da kaçınca Gürbüz yeni bir ilişki arar. Yeni gelen Hürmüz temizlik hastasıdır. İki de yemek severmiş. Evlilik listesi uzun diye Hürmüz onu da yollar. Sonunda...

Friedrich Dürrenmatt'tan *Kasanova* Yunus Emre'de. Hizmetçi salondaki mumları yakar, kapı çalarken masa altına kaçır. Gelen takım elbiseli, masa üzerindeki işkence aletlerine bakar, selfie çekerken masa altından hizmetçi çıkar. Kadın hizmetli tekerlekli sandalyedeki yaşlı adamı getirir. Gelen, inşaat sektöründeymiş, arabası bozulunca buraya sığınmış. Tekerlekli sandalyeye oturur. Yaşlı erkeğin arkadaşları gelecekmiş. Hepsini hukukçuymuş. Geç kalan, başka bir

tekerlekli gelir. Hizmetçi kadın bütün erkekleri öper. Dört tekerlekli, bir de yüksekteki başkan. Yargıç, savcı ve avukat. Yeni geleni oyuna katacaklarmış. En önemli davaları ele alırlarmış ama canlı sanıklarla keyifli olmuş. Geleni sanık yaparlar. Biri savunma avukatı olur. Suçunuzu itiraf edin der ama gelen masum olduğunu söyler. Hakimler, gelenin üzerinde oyun oynarlar. Avukat davaya suçunuzu seçin diye başlar.

Oyundaki kostümler çok güzel. Atmosfer de. Oyunculuk da her zamanki gibi başarılı. Beş erkekle bir kadın hizmetli ilginç bir karakter dağılımı. Gelene Kasanova derlermiş. Gelen, yoksul hayatını anlatır. Erkekler önlerine konan otları yerler. Hukukçular gelen iş adamını konuştururlar. Ne kadarı değiştirildi bilemiyorum ama oyun tabii ki başarılı bir metin. İş adamı oyunu çok sever ve kahkahalarla güler. Yaşlılar bu oyunla hayata bağlanmış, hastalıklardan kurtulmuşlardır. Yukarıdaki de emekli cellattır. Hakimler destikçe, gelen iş adamı itiraflara başlar. Adalet, suç, ceza, salaklık, emeklilik, kapitalizm, yozlaşma ve iş adamı. Felsefi ve absürd özellikleri olan çok mükemmel bir kurgu. Sahne tasarımı simetrik ve işlevsel. Salonun akustiği iyi.

Paraya Hayır bir *Flavia Coste* oyunuymuş. İstanbul kumpanyasında *Binnur Şerbetçioğlu* yönetmiş. *Binnur Hanım* hem iyi bir oyuncudur, hem de çok hoş bir kadındır. Oyun daha başlangıçta bir komedi gibi göründü. Mutfakta dans eden erkek. Koşarak kadın gelir. Fırında et vardır. Zengin olmak nedir diye konuşurlar. Tam öpüşecekken bebekleri ağlar, bir de anneleri gelir. Bilgisayarda bir arkadaşlık sitesine yazılmıştır, yalnızlıktan yakınıdır. Oyunda Fransızca isimleri olduğu gibi bırakmışlar diye sevindim. Erkeğin annesinin işi de yoktur. Otuz yıldır duldur. Gelen Etienne de eşcinseldir. Sahnenin tepesinden sesler zor işitiliyordu ama

yine de keyifli bir gösteri oldu. Anneni karşısına hep oğlu yanında erkekler çıkıyormuş. Oğul Rişar'ın sıkıntısı. Bir türlü anlatmaz. Herkes kendi korkusunu dile getirir. Oysa Rişar para ne işe yarar diye sorar. Herkesin hayatını değiştirecektir. Babasını hiç tanımamış ama loto merakını bilirmiş. Loto kazanmış ama parayı almadığını söylediğinde herkes çarpılır. 162 milyon yuroyu almıyormuş çünkü her şeye sahipmiş. Paranın dezavantajlarını anlatır. Onun derdi sistemi değiştirmektir. Para mutluluk getirmez, yaşasın özgür düşünce, zenginlere ölüm diye bağırlılar.

Karısı ve Etienne, Rişar'la alay ederler ama karısı kızar. Loto oynamak kazanmak için değil, kazanamayan babasını yaşatmak içindir. Rişar mimardır ama inşaat yapıp zengin omluk ister. O sırada gelen/kayınvalide çatışması. Anne bebeğe bakar mısın demeyecekler diye küser. Bu arada belediyede mimarın önerdiği projeyi kabul etmişlerdir. Herkes çıkar, Rişar yalnız kalır. Bu sırada karısı biteli buzdolabında bulur, delirir. Kupon gece yarısına kadar geçerlidir.

Kupon konusunu açarlar. Herkes para yüzünden değişti diye Rişar'a kızar. Etienne bencillikle suçlar, karısı da paranın yarısını ister çünkü kuponu onun parasıyla almıştır. Rişar kuponu para çevirmek istemez. Anneyse çocukluktan beri yaptıkları masrafların hesabını sorar. Kavgada, ağızındaki kuponla Rişar'ı yere devirirler. Cenaze törenini planlar. Parayı üçe bölme hesabı yaparlar ama kuponu ağızından çıkaramazlar. Çıkarınca da koşuşturma başlar. Ağlayan bebekle Rişar'ı yerde bırakırlar. Bu noktada oyun nasıl bitecek diye düşündüm. Komedi mi, trajikomik mi? Ne var ki burada açıklamayacağım

oyunun sonunu hiç beğenmedim.

Bir gece, genç evlilere gelen anneyle arkadaş. Paraya değer vermedikleri için övünürler ama üçü arkasından loto parası için plan yaparlar. Rişar'ı inattan kurtarmak isterler. Rişar'ın ikizi rahimde ölmüştür. Anne oğlunu kötüler, karısı da. Rişar geldiğinde üçü onu sırtından öldürmek ister. Ağır çekimli sahne pek güzeldi. Herkes dalkavukluğa başlar. Parayı projeye yatır derler. Rişar'la Etienne'in dansı pek hoş. Oyun için başlangıçta basit ve yüzeysel bir komedi diye düşünmüştüm ama oldukça iyiymiş derken en son hayalkırıklığı geldi.

*Dünyanın en güzel Arabistan'*ı tek kişilik bir oyun ama postmodern başlığına rağmen konusu ve işlenişi fazla başarılı değil. Salanan maketler. Oyunun ne anlatmak istediği pek belli değildi ama yine de her emeği ele almak gerekir. Meymenet sokağı, şiirsel anlatı. Sokakları sevmek. Gülbeyaz-Sinan. Evleri. Sarı kuşları varmış. Akçaburgazlı Yekta. Yekta'nın Gülbeyaz'la ilişkisi olmuş, Sinan uzaktaymış. Kovmamış bunları, oç almaya girmiş. Bizi kirlettiler diyor ama aslında günah işlemişler. Pek övüyor. Aşkım

da değişebilir, gereklerim de. Şiirsel anlatım ama Arabistan nerede. Bir izleyici olarak merak ediyorum. Habire nedense, dengemi bozmayınız diyor. Vurulan karacanın sesi. Hep tasvirler. Hikaye bitti. Geyikli geceler ve iki porselen vazo hakkında felsefe. Oyuncu nedense güneydoğu aksanına geçti. Aşk ve şehir yalnızlığı felsefesi. Ruhsar, Necla, Adile, Şermin hakkında sözler. Suzan, Mehlika yanılmış kadınlar. Yine akşan değişimi. En çok sevilen olmamak. Aşlıkçı Emin 35'lik. Yaylabölüklü. Atlar. Oyuncu 85 dakikadır ter içinde, konuşuyor ve sahnedeki dekorlarla oynuyor. Akçaburgaz'ı anlatıyor ama büyük kente gelmiş, Adile'yi bulmuş. Akçaburgaz yalnızlığı. Hümeysra ve Hümeysra'nın kız kardeşi Azra. Süryani gözlü. Kadınların Arabistanına götürürlermiş.

Quartet oyunu güzel bir metin ama galiba ağırlıklı bir "esinmiş." Teras sahne. Dört tane çok hoş ve seksi kadın manzarası. Eve, Adam, Angela, Damon. Kadınlık halleri. İki kadın cephesi. Ötekiler içbenler mi diye düşünüyorum. Giysiler hoş ama kopya herhalde. Övünen, yarışan kadınlar. İki yüzlü kadınlar. Sonunda Eve de malzeme bitti. Adam sanatçymış. Fotoğrafçı ama yoksul. Kahveye gittiklerinde ego/id diye kavga. Dört çocuklu, bankaya borçlu. Adam'ın davaları varmış, intihar bile edebilirmiş ama hemen poz oluyor. Postmodern sanatı anlatır. Performans istemişler ama zor anlatır. Freud'a atf. Eve'in Hindistan gezisi. Adam için ardıma gelmiş. Angela yeni araba almış. Adam'la Angele eski sevgiliymiş. Angela onu aşağılar. Adam yoksulmuş. Adamlarla evliliğini över. Eve bağımsız yazar olacağını sanırdım der. Adam gölgede kaldın iddiasında. Parayla ilgili yoga. Komik oyun. Eve donar kalır. Adam'ın iş aradığını dürüstçe söyler. İki de kasabalılıymış. Mary'nin tecavüze uğradığını ve intihar ettiğini yaz demişler. Konu değiştirilir çünkü duyarsız davranmış-

lar. Damon pisliğin teki diye başlar. İş ihtiyacı. Adam'a poz ver, Damon'u kızdır. 100 bin dolar. İdler öne çıkar. Birbirleriyle açıkça konuşurlar. Asıllar dans eder. Kadınlarla alay ederler. Angela cesaretsiz. Role ne gerek var. Güvensiz. Oyunu anlamak zor. Oyun Türk ve yabancı kültür karışımı olmuş ama metnin tekrar eden geçirilmeye ihtiyacı var.

Tek kişilik bir oyun ve başarılı bir kadın oyuncu. *Joel Pommerat*'tan *Tüccarlar*, işçi kadınlar filmi. Konuşan oyuncu hanım Zeynep Erkekli. Küçük salonun dışından gelen sesler, kimi zaman oyuncunun sesini bastırıyor. Fedakarca yapılan sanat. Salon çok küçük ama sevimli. Metinde soyut ve anlaşılması zor cümleler: Ölümler yanıyor, ölümlerle konuşuyorduk. Birini anlatıyor. Sefalet, yer/mekan belirsiz. Eksik olan işmiş ama hanımın işi var diye mutlu. Oyuncu iyi ama kurgu belirsiz. O diye anlatılan kim? Yalnız bırakmak istemezmiş. O arada biri ailesini davet edermiş ama arkadaşı yaşadıkları sefil evde yalnızca TV nefes aldırırılmış. Kız kardeşi arkadaşından borç istemiş ama diğerleri kim? Arkadaşı dokuz yaşındaki oğlu için ailesini davet etmiş ama elektrik kesilmiş. Utanç. Amca küplere binmiş. (Ne olmuş yoksulsa? Niye yerin dibine giriyor?) Oyuncu karakterin sorunu işten sonra sırt ağrısı. Arkadaşı canlandırmak için uğraşıyormuş. Tüm metinde işten atılma korkusu. Işık yanıp söndüke anlaticı canlanıyor. Ev sahibi kadının evine erkekler girer, çıkarmış. Kadını kız kardeşine benzetiyormuş. Saplantı. Kadından korktuğunu söylemiş. Oyun metninin bir hikayesi var ama anlaşılır gibi değil.

Durmadan anlattığı arkadaşı, öteki ben mi? Arkadaş yolunu bulmuş, şirkete girmiş. Neden işe girdiğine üzülüyormuş. Arkadaşı şirketin gözüne girmiş ve para kazanmış. Oyun metni durmadan yeni karakterlerle sürüyor: Hayatında olağanüstü olay varmış. Bir adamla oğluyla tanıştırmış. Genç adam yaş-

lıymış. Tanımadığı bir hanıma maddi destek olmak istiyormuş. Yine birine benzetmiş. Yıllar önce ölmüş annesine benzetmiş. Onunla yaşadım mı, emin değilim. Yaşadığı dünyayı hayal, ölümü gerçek görürmüş. Ölüler dünyasıyla ilişkiye geçmeyi önermiş. TV'de ev arkadaşının babası çıkmış. Baba bir patlamada ölmüş. Babasına yalan söylüyormuş. Gerçek dünyayla sahne dünya. Sırt ağrısı ve ölüm düşüncesi. Ağrı öyle artmış ki, evden çıkamaz olmuş. Arkadaşı yardımcıymış.

Oyun niye bu kadar karanlık ve anlaşılmaz?

Oğlu hakkında açılmış. Hapis. Cinayet. Kadın cinayetleri. Arkadaşıyla arası açılacaktı. O gün ilk defa işe gidememiş. Hastaneye götürmüşler. Arkadaşı bara gitmiş, patlama olmuş. Hayal demişler. O sabah işe gidememiş ama faciadakiler hastaneye getirilmiş. Herkes artık işsizmiş. Yüksek mevkidekiler ve şirket tehlike arz eder demiş. 80 kişi ölmüş. İşsiz kalacak diye ağlamış. Ses: Çalışmak, iş önemli. Tüccar gibiyiz. Hayatlarımızın tüccarıyız. Çalışmayan bir kadın bedenini satıyormuş. Normal işte çalışıyor gibiymiş. Arkadaşın sözde büyük oğlu kadını kovmuş. Herkes umutsuzluk içindeymiş. Genç kadın arkadaşını ziyaret ediyormuş. Mobilya vermiş. Arkadaş babasını mobilya üstünde görmüş sonra annesini. Annesinin söylediği ve işitmemesi gereken şey neymiş. Merak unsuru yüksek. Anlaşıldığında hikaye güçlü. Absürlük dolu. Oyuncu metindeki psikolojik geçişleri iyi beceriyor ama oyunun biteceği yok. Bitmek bilmez bir post-modern metin mi?

Annesi arkadaşını teselli ediyormuş. Hemen ertesi gün dokuz yaşındaki oğlu aşağı düşmüş ama yürümüş. Çocuğu ben ittim aşağı demiş. Kurtuldu diye mutluymuş. 21. kattan düşmüş. Ölüler gerçeği söylüyor. Bu kadar emin olmasını kıskanıyormuş. Şirket kapatılmasın diye oğlunu itmiş. Bir

daha yapmayacaktı. Oyun nereye gidiyor? Şirket yine açılmış. Politikacı başını sallamış, şirket kapanmış. Arkadaş çocuğu öldürmüş. Şirket kapandı diye herkes mutluymuş. Filmciler hep çıkmış. Haberlerin duygusallığı. Gazeteler. Askeri uçuşlar talim yapmış. Ordu seferberlik ilan etmiş. Arkadaş yaptığı işi kurtarmış. Anılan Verbunsirkon neresi? Uçak bombalamaları. Norsilon şirketinin açılması kutlanmış. Her şey eskisi gibiymiş. Birkaç gün sonra çocuk beklediğini öğrenmiş. Arkadaştan şükran dolu mektuplar almış. Çekingen görünen kadın intihara kalkışmış. Seri kadın cinayetleri olduğunu söyleyip polise teslim olmuş.

Soytarı Kral, pek iyi değil. Yetmiş dakikalık bir oyun. Tepeden su damlıyor. Kekeme uzun saçlı takımlı elbiseli genç. Daha önceleri *Akla Kara*'dan izlediğimiz *Kelebekler Özgürdür* oyununda komşudan işitilen gümbür gümbür müzik sesi sırasında oğul annesiyle konuşmaya çalışır. Caner'in gözleri görmez. Yan komşu Defne fermuar kapatmaya Caner'e gelir. İki genç de pek tatlı. Sahnede dekor kayık, yatak, açık mutfak ve masa. Defne annelerinin benzer olduğunu belirttiikten sonra kendisi hakkında bilgi verir. Antalya'yı altı gün evli kalmış. Oyun Türkçeleştirilmiş. Oyunda Caner'in gitar ve sesi iyi değerlendirilmiş çünkü *Kelebekler Özgürdür* şarkısını söyler. Defne oyuncu olmak istiyormuş, evlenmek isteyen yönetmen ona rol verecekti ama Defne aşık olamıyormuş. İki genç arasında sıcaklık Defne'nin körlük hakkındaki sorularıyla başlar. Caner'e babasını anlattırır, yazar annesi hakkındaki komik diyalogla Caner'in evde özel öğrenim gördüğü ve daha sonra İzmir'de evlenen Selma'yla hayatının değiştiği ortaya çıkar. Ellemeye tanıma başladığında Defne, Caner'i öper. Yatak sahnesinde Defne'nin Caner'i fiziksel olarak değiştirdiği anlaşılır ama oğlunu koruyan anne geldiğinde kıskançlık

krizi başlar. Anne oğlunun hayatını yönetmek istemektedir. O yüzden eve götürmeye kalkar, inatlaşırlar, itişirler. Komedinin ikinci perdesinde bu kez de Defne'nin hayatında bir sorun çıkar, hatta Caner buna çok üzülür. Gençleri birbirinden uzaklaştıran problemleri aşmaları gerekmektedir. Gençler iyi oyunculuk sergilediler. Oyunu *Leonard Gershe* yazmış ama bu türdeki bir komediye bizim yazarlarımız haydi haydi yazarlar. Yabancılarla başvurmaya hiç ama hiç gerek yok.

İkinci kattaki *Yedi* çok güzel bir oyun.

Ali Yalçın'in kendi yazdığı oyunu *Aman Ne Komik* güzel bir oyun. Hem metin iyi, hem de oyunculuk. Oyunu yazan karakter masada. İki tane iç ses. Yazar oyuncuyla konuşarak yazar. Metin hakkında fikirlerini söyler. Oyun başarılı bir metatiyatro örneği. Oyundaki, "kakası boşaltılmamış belediye varsa" veya "memlekette ayıplar çok" gibi günlük siyasal dokunuşlar hoşuma gitmedi. Biliyorum, böyle siyasal yorumları seyirci istiyormuş ama siyaset, metinlerin evrenselliğine zarar veriyor.

Yazar telefonda annesiyle konuşur. Eczacılığı bırakmış, konservatuara gitti diye anne kızar, bari dizi yaz der. Oyunun diyalogları işlevsel. Bütün para kaptırma olayı, böbreğini verme. Kadınla erkek aşık. Onlar konuştuğu yazar metni yazar. Kadın, yazar katarsis deyince sorar, açıklanır. Yazarla komşunun erkeksi kadın olay dizisi. Kızın babası telefon eder. Şımarık baba/kız ilişkisi. Baba askermiş, kız da erkek arkadaşıyla yaşıyormuş. Komik sahneler hoş. Annesinin söylediği gibi, yazar içtiği için yazamamaktadır. Yine komşu hanım gelir. Başka bir oyuncu da onun oyununu anlatır.

Oyunun tamamı, zekice bir kurgu. Üç katmanlı bir oyun. Çok başarılı bir kurgu. İhtiras ve hırs konusundaki felsefi temelli konuşma güzel olmuş. Kadın oyuncunun oyunculuğu

çok şirin ve doğal. Türk usulü baba/kız muhabbeti çok tatlıydı.

Komşu kadın yazara "hocam" diye seslenir. Bu herkese "hocam" diye seslenme veya herkesi hoca yapma modası bir öğretim üyesi olarak beni çok rahatsız ediyor. Eskiden "usta," "kaptan," diye çeşitli meslekler sıradanlaştırıldıktan sonra şimdi sıra öğretmenliğe mi geldi?

Komşu yazara babasını anlattırır. Babası da komedi oyunları uyarlamış ama maddi sıkıntısı korkunçmuş Baba, oğlu iki yaşındayken ölmüş. Yazarı sabah annesi arar. Anne zenginlik peşindedir, oğluna dizilerden fikir verir. Oğluyla aşırı ilgilidir. Yazarın evine komşu kız gelir. Oyuncu yazar anlatır. İkinci perdede aradan yedi ay geçmiştir. Babayla kızı şımarık konuşmalar yaparlar. Baba geliyor ama kız erkeğe evlilik düşündüremediği için üzgündür. Kız babasına mazbut görünmek ister. Erkek mesafelidir, hala sizli bizli konuşur, kızsız küstah ve meraklı. Yine aşırı ilgili ve evhamlı anneye oğul. Kız babası geldiğinde yazarın eli ayağına dolanır. Yazar saçmaladıkça saçmalar, asker baba da tuhaf şakacıdır. Kız evlenme teklif eder ama yazar zor evet der. Yemekten sonra yazar yazmaya devam eder. Aradan altı yıl geçmiştir. Kadın erkek kavga etmektedirler, kadın kıskançtır. Yazar yerdeki kağıtlara yazar, yeni evliler kavga ederler. Oyunun sonunu çok merak ettim. Kız masanın üzerindeki yüzüğü fark eder. Erkek anne evindedir. Sonu beğenmedim. Keşke mutlu sonlu evlilik olsaymış. Çok hızlı ve saçma geldi. Aslında metin tekrar ele alınabilir.

* İstanbul Gelişim Üniversitesi Öğretim Üyesi

(Sürecek)

Suna ARAS

HAYAL SATICISI

İkinci Bölüm

Bak, sanki patlatılmış mısır şu bulut
Annem tenekeden yeni boşaltmış
Gelin kız eyvanı sular birazdan
Ekmeğin kokusu sokağa taşmış.

Şu da ürütülmüş koyun sürüsü
Çobanı bırakıp bir şehre kaçmış
Şu rengi kirlenmiş bulut muhakkak
Ülkeme şöyle bir sürünüp kalkmış!

Bulutlar diyorum, bulutlar
Şurada tuzakçılar, şikârcılar, avcılar
Can babanın camlarını kırdılar!

Bak, şu öküz giyinmiş, kırık boynuzlu
Düşten düşmüş boş çuval
Şu da yoksulluğu semiren kadın
Elleri yanında kalmış adamın
O "efendi" köle şimdi, beslediği itine.

•
•
•
•
•
•
•
•
•
•

Bak, şu atlı arabanın koşumlarıdır
O aşkın ciğerini okuyan kadın
Bir "A" harfi başının üzerinde
Tırnak içinde ünlem
Üç nokta ayağının dibine doğru
Aşk yoluna ölmek için atılmış!

Şu kız kulesidir, mavi içinde
Sevdiği yoluna kalbini yakmış
Birileri söndürmüş üfleyip ışığına
Yas içinde saçlarını tarıyor
Oturmuş göz suyuna

Bulutlar diyorum, bulutlar
Bir ünlem koyalım şimdi tam karşısına
Ne anlatır, bir düşünüp bakalım.

Tonguç'un Romanı*

Mevlüt KAPLAN

Öner Yağcı, *Büyük Oğul Efsanesi* adı ile *İsmail Hakkı Tonguç'u* ve yaptıklarını anlatan bir kitap yazmıştır. Eser, *Tonguç'un* gerçek yaşantısından yola çıkılarak kaleme alınmıştır. *Tonguç'un* ne çok yazılacak yönü varmış meğer. *Büyük Oğul Efsanesi* okundukça büyük eğitimcinin uğradığı haksızlıkları görüyor, üzülüyoruz. Bitin, pirenin içinde dolaştığı köyleri düşünüyor, Köy Enstitüleri için harcadığı emekleri, öğrencileri ile kurduğu dostlukları hayranlıkla anımsıyoruz. Cumhurbaşkanı *İnönü* ve Milli Eğitim Bakanı *Yücel* ile yaptığı yönlendirici konuşmaları ve hayal ettiği eğitim planlamaları karşısında şaşır kalıyoruz.

Yazar *Öner Yağcı*, kitabına *Tonguç'un* doğduğu köy olan Bulgaristan Silistre Tatar Atmaca'dan başlamıştır. Annesinin desteğiyle *Tonguç*, 1914'te İstanbul'a gelmiş, Osmanlı Eğitim Bakanı *Şükrü Bey*'in yönlendirmesi ile Kastamonu Öğretmen Okuluna yürüyerek ya da eşek sırtında gitmiş, sonra yeniden İstanbul'a dönmüş, öğretmen olmuştur.

1918'de Almanya'ya gönderilmiş, 19 Mayıs 1919'da yurda dönüşünde, Eskişehir Öğretmen Okulunda resim öğretmenliğine atanmıştır. Ulus Kurtuluş Savaşı içinde acılarını yaşarken O da eğitime olan katkısını var gücü ile sürdürmüştür.

Yunan ordusu Eskişehir'e girince Öğretmen Okulu kapanmış, *Tonguç* bir kez daha Almanya'ya gönderilmiştir. Karlsruhe'de Gü-

zel Sanatlar Yüksek Okulunda öğrenim görmüş, Almanya eğitim sistemini incelemiş, dönüşte Bulgaristan'a aile ocağına uğramış, Konya Öğretmen Okuluna atanmıştır.

Tonguç, *Mustafa Kemal*'in eğitim düşüncesinin ışığına inanmıştı. Ankara, Adana öğretmen okullarında çalışmış *Nafi Atuf Kansu* Milli Eğitim Müsteşarı olunca 1925'te bir kez daha Avrupa'ya gönderilmiştir.

Mustafa Necati'nin Eğitim Bakanlığı döneminde *Tonguç'un* ailesi Bulgaristan'dan Eskişehir'e getirilmiş, kendisi de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-Elişi Öğretmenliğine atanmıştır. *Mustafa Necati* çok genç yaşında ölünce yerine Milli Eğitim Bakanlığına *Saffet Arıkan* gelmiştir. *Tonguç* o yıllarda dergilerde yayımlanan eğitim yazılarını kitaba dönüştürdüğü için dikkat çekmiştir.

Tonguç İzmir, Adana ve Eskişehir'de İl Eğitim Müdürlüğü yapan *Ethem Nejat* ve onun arkadaşı *Mustafa Suphi*'ye eğitim hizmetlerinden dolayı hayranlık duyuyordu.

Etlük'te yaptırdığı bir bağ evine kapana- rak Türk köylüsünün eğitim yolu ile nasıl bilinçlendirileceğinin planlarını yapmıştır.

Rauf İnan, *Ferit Oğuz Bayır*, *Hürrem Arman*, *Şerif Tekben*, *Süleyman Edip Balkır* en yakın eğitimci arkadaşlarıdır. İlk hedefleri Köy Enstitülerini kurmaktır. Önce İzmir Kızılçullu'da, Eskişehir Çifteler'de Köy Öğretmen Okulları açılmıştır.

Geçmişe baktığımızda *Tonguç*'la ilgili değişik makale ve kitapların yazılmış olduğunu

ÖNER YAĞCI BÜYÜK OĞUL EFSANESİ

görüyoruz. Bunların hemen hepsi *Tonguç*'un eğitimci yönü üzerinde durmuştur.

Atatürk'ün 1938'de aramızdan ayrılması üzerine *İsmet İnönü* Cumhurbaşkanı, *Celal Bayar* Başbakan, *Hasan Ali Yücel* Milli Eğitim Bakanı, *İsmail Hakkı Tonguç* İlköğretim Genel Müdürü olmuştur. Eskişehir, İzmir, Edirne, Arifiye ve Kastamonu'da Eğitim Kursu açılmış, 31 ilden 1.600 köylü genç kursa alınarak, eğitimci yetiştirilmiş, 1.600 köye gönderilmiştir. Köy Öğretmen Okulları ve Eğitim Kursları denemesi çok iyi sonuç vermiş, hemen ardından Köy Enstitüleri kuruluş hazırlıklarına başlanmıştır. İlk taslak ve tasarılar önce *Ulus* gazetesinde yayımlanmış, sonra TBMM'ye götürülmüştür.

Köy Enstitüleri Yasası 270 milletvekilinin oyları ile meclisten geçmiştir.

"Tüm Anadolu köyleri üstlerine çekilmiş ve karanlıktan kalın örtünün altında derin uykularına dalmış... Geceleri her tarafında elektrik ışıkları dalgalanan, şarkılar söylenen, coşkulaşarak yaşanan Anadolu ideali ne zaman gerçekleşecek?"

Tonguç böyle diyor, bir an önce hayalini gerçekleştirmek istiyordu.

Eğitim ışığını köylere götürmek için canını dişine takmış, Köy Enstitülerinin kurulacağı yerleri giderek yerinde görmüştür. Malatya Akçadağ, Adapazarı Arifiye, Kayseri Pazarören, Kars Cılavuz defalarca dolaşmıştır. *Hürrem Arman*, *Fehim Akıncı*, *Halit Ağanoğlu*, *Şinasi Tamer* Köy Enstitülerinin ilk müdürleridir.

Tonguç bir kez de *Hürrem Arman*'la Doğu gezisine çıkmış, Kayseri Pazarören, Malatya Akçadağ, Sivas Yıldızeli Köy Enstitülerini görmüş, öğretmenlerin atamasını yapmıştır.

İsmail Hakkı Tonguç, Köy Enstitüleri için özenle seçtiği yöneticiler ve öğretmenler yanında öğrencilere rehberlik edecek ustabaşları da unutmamıştır. İleride müfettiş, milli eğitim müdürü, enstitülere öğretmen de gerekli olacaktı. *Tonguç* bu amaçla da 1942'de Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nün açılışını gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanı İnönü ve Milli Eğitim Bakanı *Hasan Ali Yücel*, *Tonguç*'un her istediğini yerine getirmiştir. *Tonguç*'a göre kız öğrencilerin okutulması önceliği alıyordu. Köy Enstitüleri sayısının da artması gerekiyordu. *İsmet Paşa*;

"önce 60'a sonra 100'e çıkaralım" diyordu.

Yücel ile *Tonguç*, bir gün de bizim İvriz Köy Enstitüsüne geldiklerinde zayıf bir çocuk olan *Mahmut Makal* ile tanışmışlar. *Tonguç Makal*'a:

"Devletin yurttaşına karşı görevleri nelerdir?" diye sorduğunda, *Makal* yanıt verememiş, *Tonguç* kendi sorusunu kendi yanıtlamıştır.

“Bunlar yüzyıllardan beri sustukları için elbette birden konuşmazlar...”

İnönü, Yücel, Tonguç üçlüsü enstitülere olan gezilerini büyük bir kararlılıkla sürdürmüş, Savaştepe’ye geldiklerinde *İsmet İnönü* yamaçta koyunları yayan *Hatice Kolukısa* adlı bir öğrenciyi yanına çağırmış, kumanya torbasını açtırmış, baktığında peynir ekmeğin yanında *Antigone* adlı bir de kitabın olduğunu görerek şaşırmış:

“...Ülkemizin insanları azığının yanına kitap koydukları gün bilinçleneceklerdir,” demiştir.

Tonguç gerçekten ne denli övülse yeridir. Her şeyden önce Köy Enstitüleri onun ölüm-süz eseridir. Yüzlerce yıldır ışık görmeyen köyleri kısa süreli de olsa o aydınlatmıştır. Okul, öğretmen görmeyen köy çocuklarının okuması için yedi bölgeye serpiştirilen Köy Enstitüleri bir mucizedir. *Tonguç* bu yolda olağanüstü çaba harcamış, emek vermiş, zoru başarmıştır. Aydınlık bir düşünceden doğan Köy Enstitüleri, sömürücü ağalar, din bezirganı yobazlar ve çarpık kafalı çıkarıcı politikacılar tarafından tepki ile karşılanmış, *Tonguç* komünist olmakla suçlanmış, maaşı kesilmiş, görevinden alınmış, sürgüne uğramıştır. O ise yılmamış, zarar görmemiş gibi verilen her görevi hakkı ile yapmayı sürdürmüştür. 11 yıllık İlköğretim Genel Müdürlüğü döneminde 61 il, 305 ilçe, 9.150 köy gezip incelemiştir. Ne yazık ki onca emeklerine karşı gereken saygıyı görmemiştir.

Öner Yağcı dünyanın saygı duyduğu büyük eğitimci için yazdığı 544 sayfalık kitabının 50 sayfasını *Tonguç*’un çocukluğuna, ailesine, tanıdıklarına, okul ve hizmet yıllarına, genel müdürlüğüne, hakkında yazılanlara ayırmıştır.

Tonguç’un oğlu Dr. *Engin Tonguç* da babasının bıraktığı hazine değerindeki kaynakları değerlendirerek eğitimimize büyük bir eser kazandırmıştır.

1946’da Demokrat Parti’nin kurulması ile Turancı sağcı güçler hızla çoğalmaya başlamış, halk aydınlanmasının yolu kesilmiştir.

İnönü, Tonguç ve Yücel, yaklaşmakta olan tehlikeyi görünce çok üzölmüştür. Trabzon Beşikdüzü Köy Enstitüsünde balıkçılığı incelemek üzere gittiklerinde, *İnönü* bir motora binerek balık hasadını yerinde görmüştür. Gazeteci *Ahmet Emin Yalman* da Köy Enstitüleri ve Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü projesini *Yarının Türkiye’sine Seyahat* adlı kitabında överek uzun uzun anlatmıştır.

O günlerde bilerek *Sabahattin Ali - Nihal Atsız* davası patlak vermiş İstanbul’da İrkçı-Turancı öğrenciler adliye önünde gösteri yapma gücünü göstermiştir. Böyle olmasına karşın Çifteler’de eğitimbaşı görevi yürütmekte olan *Nazif Evren*, hiçbir şey yokmuş gibi Dicle Köy Enstitüsünü kurmakla görevlendirilmiştir. O günlerde *Tonguç* yedi yaşındaki ikinci çocuğunu kaybettiği halde acısını içine gömerek *Yücel*’i ve *İsmet Paşa*’yı yalnız bırakmamıştır.

Bayar, Koraltan, Menderes ve Köprölü CHP grup başkanlığına verdikleri bir önerge ile gericiliği alevlendirmiştir. Akçadağ’da oynanmak istenen piyese valilik yasak getirmiştir. Çağdışı bu gericiliğe karşı yanıt vermek isteyen öğrencilere *Tonguç* engel olmuştur.

İstanbul’da *Tan, La Turquie, Yeni Dünya* matbaaları basılmış, makinelere zarar verilmiştir. *Sabahattin Ali* konservatuardaki görevinden uzaklaştırılmış, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde sağcı öğrenciler gerici gösterilerde bulunmuş, rektör tartaklanmıştır. *İsmet İnönü* olup biten bu gerici tutumu içinsemiş, ödün üstüne ödün vermiştir. Giderek yaygınlaşmakta olan karanlık düşünceler karşısında en çok üzölen *Tonguç* ile *Yücel* olmuştur. *Tonguç, İnönü*’ye şöyle demiştir:

“Bir kez kelle verecek olursanız sıra size de gelebilir.” demiştir.

Nitekim kıyımlar arkası arkasına sürmüş, 1947’de Yüksek Köy Enstitüsü kapatılmış, *Rauf İnan* Hasanoğlan’dan uzaklaştırılmıştır. Köy Enstitüsü programları amacından saptırılmış, *Yücel*’in milletvekili olması engellenmiş, meclis dışı bırakılmıştır. *Şemset-*

tin Sırer bakan yapılmış, hızla Köy Enstitüsü müdür ve ğretmenlerinin yerleri değiştirilmiştir.

Köy Enstitülerine kapatılmaları için can yakan müfettişler gönderilmiş, uydurma suçlar yaratılmıştır. Milliyetçi, mukaddesatçı nesil yetiştirme çabaları o günlerde başlamıştır, hız verilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, bir yangın sonucu kasıtlı olarak yakılmış, kle dönüştürülmüştür.

Tonguç artık zamanını *ğretmen Ansiklopedisi*'ni yazmaya ayırmış, *Sırer*'in yolunu izleyen *Tahsin Banbagoğlu* eğitim bakanlığına getirilmiştir.

Tonguç kendisine yapılan haksızlıkları hep sineye çekmiş ama en büyük destekçisi *Nafi Atuf Kansu*'ya yapılanları görünce çok zlmştr.

Köy Enstitülerini bitiren öğretmenlerin sesleri kısılmış, söz sahibi olmaları nlenmiştir. Haklarını korumak için dernek kurmaları, dergi çıkarmaları *Tonguç*'u çok mutlu etmiş. *Mahmut Makal*'ın 1950'de *Bizim Köy* kitabı nedeni ile Cumhurbaşkanı *Bayar* tarafından ankaya Kşkne çağırılmasına sevinmiştir. *Tahsin Banbagoğlu*'nun ardından *Tevfik İleri* bakan olmuş, daha önce Bayındırlık mdryken enstitüleri destekleyen *İleri*, bakan olunca karalama kervanına o da katılmıştır.

Köy Enstitüleri hareketini biz ktlerken yabancılar ona sahip çıkmıştır. İleride *Niyazi Berkes*'le evlenecek *Fay Kirby* ABD'den Türkiye'ye gelerek doktora tezi olarak Köy Enstitüleri'ni incelemiş, kitabını yazmıştır.

Gücünün üstünde dayanıklı olan *Tonguç* artık umutsuzluk içinde rahatsızlanmış, sağaltımı için Almanya'da uzmanlık eğitimi gören oğlu *Engin Tonguç*'un yanına gitmiştir.

Tonguç'un belini kıracağını söyleyen Bakan *şemsettin Sırer* ise geçirdiği bir kaza sonucu beli kırılarak ölmüştür.

1952'de İsviçre-Bern'de yayımlanan *Dünya Pedagoji Ansiklopedisi*'nde yer almış tek Türk eğitimcisidir.

6-7 Eylül olaylarında İstanbul'da azınlıkların malları yağma edilmiş, Başbakan *Menderes*; "*Siz isterseniz hilafeti bile geri getirebiliriz*," diyerek gericiliği körüklemiştir.

İnönü'ye üst üste ülke genelinde saldırılar başlamış, İngiltere'de meydana gelen uak kazasında sağ kaldığı için *Menderes*'e "evliya" denmiştir.

İstanbul niversitesi basılmış, *Turan Emeksiz* ldrlmştr. 27 Mayıs 1960'da Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koyunca gericilerin emelleri kursaklarında kalmıştır. Ordunun başa geçmesi en çok *Yücel* ile *Tonguç*'u sevindirmiş, hatta yarım bıraktırılan görevlerine döneceklerini bile düşünmüşlerdir.

Sabahattin Eyuboğlu, bir gün yurtdışından gelen görevlilerle Hasanoğlan'a gitmek istemiş, gelmesi için *Tonguç*'a da teklif etmiş, 14 yıl sonra Hasanoğlan'a gelen *Tonguç* gördüğü yıkımlar karşısında kahrolmuştur.

Ne yazık ki omuzlarına ken acıların ağırlığı *Tonguç*'u yatağa düşürmüş, 23 Haziran 1960'da da gözlerini dünyaya kapamasına yol açmıştır.

Dost *ner Yağcı*, *Tonguç*'un yaşamını, yaptıklarını, yapamadıklarını ince ince, renk renk dokumuşsun gurur duydum. O şimdi, görevini yapmışların huzuru içinde Cebeci Asri Mezarlığında her 23 Haziran'da sevenleriyle buluşuyor.

Tonguç, karanlığımızın en parlak yıldızıydı. Köyler babasıydı. En uçta kalan köylülerin okumasını, bilinçlenmesini istiyordu.

Önde gelen uluslararası eğitimciydi. En büyük destekçisi *Hasan Ali Yücel*'di. şimdi ikisi de yıldızlarda. Onları unutmadık, unutturmadık, karalayanlar karalara batsınlar.

Sevgili *ner Yağcı*, *Tonguç*'u çok yazan oldu. En derinlemesi olanını da sen başardın. Eline, kalemine sağlık.

* *ner Yağcı*, *Büyük Oğul Efsanesi: Tonguç'un Romanı*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2018.

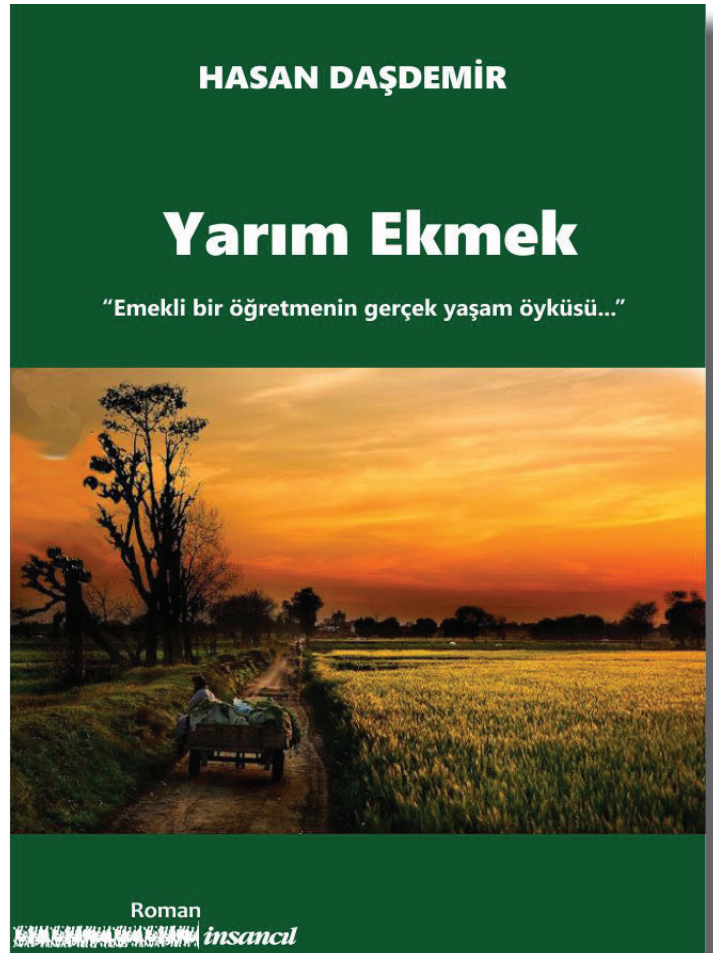
Yarım Ekmek*

Hasan AKARSU

Eğitimci, yazar *Hasan Daşdemir* 1952 Sivas doğumludur. İlkokulu kendi köyünde okur ve yatılı ilköğretmen okulu sınavını kazanıp öğretmen olur. On yıl ilkokul öğretmenliğinden sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümünü bitirir ve ilköğretim müfettişliği yapar, 1995'te emekliye ayrılır. "Elifname" adlı öykü yapıtı 2011'de, "Yarım Ekmek" romanı da 2021'de yayınlanır. Eleştirmen *Cengiz Gündoğdu*, onun *Yarım Ekmek* romanının "Cumhuriyet'i eleştiren 'moda' romanlardan" ayrıldığını, "Cumhuriyet'in temel çelişkisi sola baskı'nın romanda sezdirildiğini belirtir.

Yazar, romanda Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana, Sivas'ın ve Anadolu'nun köylerindeki yaşantıyı olayların başkişisi Adnan Yılmaz'ın yaşamından kesitlerle yansıtır. Adnan, 1936-1937'de Çifteler Eğitim Kursunu bitiren eğitimde okur. Atatürk'ün kurduduğu Devlet Üretim Çiftliklerinin önemini anlar. Pamukpınar İlköğretmen Okulu onun için kurtuluştur. Köy Enstitülerinin esintisinin sürdüğü okulda yaşamı daha iyi tanır. 1960'lı, 1970'li

yıllarda bile köylerden okullara ulaşımın nedenli zor olduğu anlaşılır. Yazar, Adnan öğretmenin ilk olarak atandığı Elazığ-Palu ilçesinin bir köyünde öğretmenliğe başlarken çektiği sıkıntıları, Kürt öğrencilere Türkçeyi öğretmenin güçlüğüne yansıtır. Bundan elli

yıl önce köy okullarındaki eğitimin düzeyini, köylerin yolsuzluğunu, okulsuzluğunu, şeyhlerin etkisini anlatır. Anadolu'da trenle ulaşım olmasa ne çok zorluklar çekileceğini düşündürür. 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinin toplumdaki yansımalarına yer verir. Adnan, üç yıl sonra kendi ili olan Sivas'ın bir köyüne atanır ve orada tanıştığı Mahmut'un kızı Gülten'le evlenir. Evlilik öncesindeki ailelerin ilişkileri, gelenekler de anlatılır romanda. Çocukları Uğraş, sonra da İnan doğar. Adnan'ın özlemi ilköğretim müfettişi olmaktır. 1977-1978 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümüne girer. Olaylı yılları, öğrenci kavgalarını yaşayıp görür, bildiri dağıtmaktan cezaevine düşer. Okulu bitirip ilköğretim müfettişi olarak Niğde iline atanır. Yine yaşadığı zorlukları göğüslemeyi başarır ve soluğu İstanbul'da alır. Geçim sıkıntısı yakasını bırakmaz. Gülten de bir konfeksiyon

atölyesinde çalışır. Adnan'ın çalıştığı lisedeki öğrenci-öğretmen sorunları, yaşadığı zorluklar ruh sağlığını bozar. Akıl hastanesinde tedavi görür, iyileşir. Siyasal nedenlerle ülkeyi terk edip İsviçre'de yaşayan kirve Celal, yurda döndüğünde onlara yardımcı olur. Fethiye'de dinlenmelerini sağlar, İstanbul'da çocukların sünnetinde kirvelik yapar. Adnan 1995'te emekli olur, çocuklarını üniversitede okutur. Onun yaşamöyküsü, yoksul köylerden çıkan bir çocuğun yaşama tutunmak için geçtiği yolların uzun bir öyküsüdür.

Yazar *Hasan Daşdemir*, "Yarım Ekmek" romanında, Öğretmen Adnan'ın kimliğinde, Cumhuriyet'in ilk yıllarından bugüne değin Anadolu köylerindeki zorlu yaşamı, bir devrimci eğitimcinin çektiği sıkıntıları, sistemle çatışmasını başarıyla yansıtır.

(*) Hasan Daşdemir, *Yarım Ekmek*, Roman, İnsancıl Yayınları, Ocak 2021, 150 s.

insancıl

Atölye

ÇEVİRİMİÇİ

5 Haziran 2021 Cumartesi - Saat: 19:00

Doç. Dr. Mustafa GÜNAY'la

"Eğitim Felsefesine Giriş" konusunda
söyleşeceğiz.

17 Haziran 2021 Perşembe - Saat: 19:00

Berrin TAŞ'la

BARIŞ temalı şiirler okuyoruz.

Genç Bir Şaire Öğütler*

Max Jacob Yaşamı

Dursun YİĞİT

Max Jacop Fransa'nın Quimper kentinde 1876 yılında Yahudi bir ailenin çocuğu olarak doğar. Yıllar sonra Hıristiyan olmaya karar verir, ancak uzun çabalar sonucunda bunu başarır. Sürekli şiir yazar ama bunları hemen yayımlatmaz. Kendisine özgü giyimi, davranışları vardır. Kimi zaman ciddi olmasına karşın, çoğunlukla insanları alaya alır, olaylara şakacı biçimde bakar. Yazdığı eserlerde de bu görülebilir. 1917 yılında kendi parasıyla "Zar Boynuzu" adlı şiir kitabını, 1919 yılında ise Katolik inancı ile "Tartuffe'ün Savunması" adlı kitabını yayımlatır. Şiirlerindeki alaycılığa karşın romanlarında gerçekçi tutum takınır. 1924 yılında "Canlı İnsan ve Düş İnsan" ile 1922 yılında "Bouchabelle'in Arazisi" adlı eserleri yayımlanır. Ozan yurtdışı gezilere çıksa da yoksulluktan dolayı manastırda uzun yıllar yaşar. Para kazanmak için resimler de yapar. İkinci Paylaşım Savaşı'nda toplama kampında 1944 yılında ölür.

Kitaba Genel Bakış

İncelediğimiz kitap *Max Jacob*'un "Genç Bir Şaire Öğütler" adını taşıyan *Salah Birsel*'in çevirisini yaptığı eserdir.

Kitabın dili akıcıdır. Kitapta argo denilebilen sözcükler vardır. Kitap okunmaya başlandığında bu durum şaşırtıcı gelebilir, ancak tümü okununca *Max Jacob*'un olaylara, insanlara karşı tavırları anlaşılınca bunun gerçekliği alaya alan bir tutum olduğu an-

laşılır. Kitap bölümlerden oluşturulmuş, bu bölümlerde ozanın yaşamı, olaylara karşı tutumu, estetik anlayışı olması kitaba varsılık kazandırmıştır. Kitapta dipnotlar okuyucuya anlatılanların pekiştirilmesi için yararlı olmuştur.

"Genç Bir Şaire Mektuplar" adlı kitap şiiri okuyan, seven insanlara yönelik hazırlanmıştır. Ama yalnızca okumak değil, şiir üzerinden yaşanılan toplumu, yaşamın gerçekliğini kavramak isteyenlere kaynak olma niteliğindedir. Gerçekçi tutumla sanatta, topluma yaklaşmak isteyen, nitelikli sanattan, entelektüel bilinci olanlara yönelik bir eserdir. Yaşamda insani, ahlaki tutum geliştirmek isteyenlere nitelikli bir yaşamın kapılarını açacaktır. Ozan yalın bir yaşam sürmüştür. Yaşayışında çıkarsız bir tutum içindedir. Ozan gerçekçi sanattan yana tavır alır, şiirlerinde de bu gerçeklik, insani tutum vardır. Şiirin temel vurgularından biri de yaşama etkin katılmak, etkin olurken de insani, ahlaki duygu, üncelerden ayrılmamak, ancak böylece imgelem oluşmasının gerekliliğidir. *Max Jacob* gerçekçi, toplumcu sanat düşüncesindedir.

Kitap beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden ilki *Salah Birsel*'in yazdığı "Epiketos Gibi Bir Şey" adını verdiği bölümde ozanın yaşamı, yaşama bakışı, kendi dünya görüşüne göre ahlaki yaşam sürmesi anlatılmıştır. Eserlerinin yapısı, biçimi açıklanırken düz yazı biçimindeki eserlerinde söz ustalığı

yapmakta olduğu anlatılır. İnsanları günlük çıkarıcı beklenti ile bireysel yanılısamlarının yararsızlığına karşın, günlük düşünsel, duygusal beklentilerinin dışına çıkmaya çağırır.

Kitabın ikinci bölümünü *Marcel Bealu* yazmıştır. Bu bölüm aslında kitabın nedenselliğine bir giriş durumundadır. *Max Jacob*'un genç bir arkadaşına armağan olarak verdiği deftere kendisinin şiir estetiğini pasajlar biçiminde yazar. Ozan bu notları elden ele dolaşarak insanlarca okunur, daha sonra yayımlanır.

Kitabın bir sonraki bölümünde ise kitaba neden olan Ozan'ın estetik anlayışı, ilkeleri bulunmaktadır. Bu pasajlar yalnızca şairler için değil, yaşama ustalığı için tüm insanlara ışık tutacak niteliktedir. *Ozan* yaşamdan yana, gerçekçiliği, dürüst ahlaki yaşamı, ki-

tap okuma ile bilgi birikiminin gerekliliği, çok çalışma gerekliliği vb. birçok temalar bulunmaktadır.

Kitabın diğer bölümünde ise Ozan'ın dostlarına yazdığı mektuplar bulunmaktadır. Bu mektuplarda Ozan'ın kendisinin yaşamı, gezilerindeki anıları, gözlemleri, sanatsal kimi düşünceleri vardır.

Son bölüm ise "Zar Boynuzu" adlı şiir kitabıdır. Bu bölümde düz yazı biçiminde on üç şiir bulunmaktadır. Şiirlerde Ozan'ın olaylara bakışı, alaycı tavrı görülebilir. Şiirler soyut değildir, yaşamın içinden olaylar anlatılırken, Ozan'ın insani tutumu, sanatın para karşılığı yapılmaması, kibir, resim sanatı için düşündükleri, saf insani duygularını yansıtır.

Kitapta Bazı Önemli Noktalar

Kitaba adını veren, edebiyatla uğraşan, şiir yazmak isteyenlere verdiği öğütlerin yazıldığı bölümde Ozan'ın estetik anlayışı açıklanmaktadır. Bu bölümdeki pasajlarda sanatın yaşamın gerçekçiliği, insani boyutu önemle vurgulanmaktadır. Sanatın biçimci, yüzeysel olmaması gerektiği açıklanmıştır. Sanat bakışı olumludur. Olumsuzluğa, umutsuzluğa karşıdır.

Yaşamdan yana tavır almıştır *Ozan*. *Max Jacob* dış etkilere, olaylara açık olunmasının gerekliliğini vurgular, etkilere açık olunmasını önerir. Buradan hareketle bu etkilenmeler şaire gerçekçi olmasını, olayları gerçekçi değerlendirmesini kazandıracaktır. Sanatla uğraşmak isteyenler yaşamdaki olaylara açık olmalıdır. Böylelikle yüzeysellikten uzaklaşılır, bu da yaşamın içinde olmakla sağlanabilir, yaşamdaki olaylardan etkilenmek gerekir, çünkü duygularımızın, düşüncelerimizin canlan-

ması bu durumda gerçekleşir. Bu anlamda yaşamdan etkilenme olmamışsa insanlarda duygusal yön gelişmez. *Ozan* yaşamdan yana tavır alırken, toplumsal yaşamın içinde etkin olmanın gerekliliğinin yeni buluş yapmak içinde gerektiğini, heyecanla yaşayarak duyguların düşüncelerin aktif olmasını sağlayacaktır. Böylece lirik, umut dolu eserler üretilebilir. Anlatımlar coşkulu, insancıl olmalıdır. Bir eserin olgunluğu da yaşamdaki acılarla yüzleşmekle olur. Toplumdan soyutlanmadan, toplumun içinde olmak gerekir. İnsanları ancak böylece tanıyabilir, anlayabiliriz. Gerçeklik görülebilir.

Ozan yazılan eserlerin özgünlük taşıması gerektiğini belirlemiştir. Bunun için öncelikle gerekenin saf, temiz bir karakter ile tutum belirlenmesiyle olanaklı olacağını söyler. Olumsuz istekler, duygular da engellenmelidir. Yazılan eserlerin bilimsel biçimde değil, bireysel, insani doğallığında üretilmelidir.

İnsanlar şiiri sözcüklerden oluşturmanın yeterli olacağını sanmaktadır. Önce nitelikli insan olmak gerekmekte ancak ondan sonra nitelikli şair olunabileceğini söyler. Edebiyat sanatlarında önemli bir öge de, sözcük varsıllığıdır. Sözcük bilgisi ile varsıllaşmalı, çünkü düşüncelerimizin, duygularımızın oluşması, dışsallaştırılması buna bağlıdır. Yine eserlerin güçlü olmasını duygu ile bilginin varsıllaşması ile gerçekleşeceğini söyler. Bilgilerin yetersiz olacağını, sürekli bilgilenme gerektiğini açıklıyor. Bu paralelde bilginin insanı kötülükten koruyacağını, deneyim kazandıracağını söylüyor. *Ozan*'ın vurguladığı diğer bir noktada şairlerin bilgili olmalarının gerekliliğidir. Ozanların sürekli olarak bilimden sanata okuyarak öğrenmeleri gerekir.

Boş zamanlarda bilgilerimizi içselleştirmeliyiz, gereksiz işlerle uğraşmamalıyız. Bilgili olmak sürekli çalışmak, bilimsel, felsefi kitaplar okumak gerektirir ki, bilmek üretkenlik, heyecan getirir. Çalışırken netleşmek, yöntemli olmak gerekir. Çalışmak için insanlardan uzaklaşmak, sakin bir ortam

gerekir. Sanatta yoğunlaşmak için yine bu sakin ortam sağlanmalıdır. Çalışmak işte, sanatta başarıyı getirir. Ozan'ın yazdığı pasajlarda temel öğelerden biri de çalışmaktır. Çalışarak şiirde, sanatta başarılı olabiliriz.

Ozan Paris'ten yazdığı bir mektupta arkadaşının sağlığının bozulduğunu, buna çok üzüldüğünü arkadaşına olan sevgisini anlattığını açıklar. Yine bir başka mektubunda insanların yaşamlarındaki güçlüklerin, kötü koşulların insanları birbirine yaklaştırdığını, dostlukların geliştiğini söyler. İnsanların olumsuz durumlarda, olumsuz koşullarda kalınca arkadaşlığın değerini, önemini bilir, gerçek dostluklar kurulabilir.

Diğer bir mektubunda düşüncelerin güçlü veya yüzeysel olmasının kendine özgü bir yol olduğunu açıklarken, böylece varsıl veya zayıf düşünceler üretilebilir. *Ozan* güçlü, nitelikli düşüncelerin üretilmesi için yoğun çalışma ile bilgi birikiminin önemini vurgular.

Ozan resimlerin satılmasını, kesilecek hayvanlara benzetir, kimi insanların da buna parasal açıdan yaklaştığını anlatır. Sanatın, resmin metalaşmasını, ticaret için yapılmasını onaylamıyor, bir cinayet olarak değerlendiriyor.

Aşevinde varsıllara öykünen, yapmacıklı davranışlarla yoksul bir çift yemek yemektir. Bu çift aşçı ile çevresindeki insanları küçümserler. Aşçı da gururlu tavırlarıyla bu çiftte kendini onaylatmak istemektedir. Burada varsıl insanlara öykünen insanların kendilerini kandırmaları, insanları küçümsemeleri dillendirilmektedir.

Varsıl olmasına karşın eli sıkı olan Bay Yusuf yağmur korungacını yitirir, bu duruma çok üzülür. Ayrıca eşinin de değerli takıları vardır. *Ozan* bu şiirde varsıl insanların mal düşkünlüğünü, eli sıkı olduklarından dolayı para harcamamak istememelerini anlatmıştır.

* Max Jacob, *Genç Bir Şaire Öğütler*, Sel Yayıncılık, İstanbul 2017.

Arel'le Konuşmalar

Baha ÇITAKOĞLU

Yazıdan önce söz vardı. “Başlangıçta bütün diller sözlüydü.”¹ Bir çocuğun gelişim aşamaları da, insanlığın gelişim aşamalarına benziyor. Çocuklar genellikle ilk altı ayda heceli sesler çıkarırlar, on sekizinci ayda sözcük dağarcıkları gelişir, ardından tek tek anlamlı sözcükleri, genelde iki yaşında yalın tümcelere dönüşür. *Arel*'de de böyle oldu. Konuşmaya başladı ve hiç susmadı. Şimdi, anaokulunda kendi adını, benim adımla, *Özlem*'in adını yazabilecek kadar sınırlı bilgisi var. Öğrenme, konuşma, anlama, düşünme, düşünme, bağlantı kurma iç içe sürüyor. Ama ben bu sü-

rekli konuştuğu döneme, *Arel*'in yazı öncesi dönemi diyorum.

Arel doğmadan önce not tutmaya başlamıştık *Özlem*'le. Anılarımızı yazarak biriktiriyorduk. Düzenli olmayan aralıklarla, doğumdan sonra da sürdü bu. İlk gülüş, ilk parmağı tutuş, emekleme, sıralama, ilk desteksiz yürüyüş, ilk konuşma.

Çocukların düşünme biçimini anlamak, onların merak dolu gözleriyle dünyaya, yaşama bakmayı unutan biz büyükler için güç oluyor. Şimdilerde bunu deniyorum. Yani yeniden bana merak duymayı, düşlü düşünmeyi öğreten oğlumla, onun düşünme biçimi-

mini kavramaya çalışırken kendime de yeni bir bakış kazandırmayı deniyorum. *Arel*'le konuşmalarımızı yazıyorum bir süredir. *Arel*'in sözlü dönemini yazıya geçiriyorum diyebiliriz.

Aslında, bu yazı dizisinin, günlüğün yazarı o olmalı, *Arel Çıtakoğlu*. Kasım 2020'de beş yaşını tamamladı. Henüz okuma yazma bilmiyor. Onun sözlü edebiyatını yaratma sürecinde bir tanışım ben. Onun yerine kalem ben tutuyorum da sayabilirsiniz. O konuştu ben yazdım. Benim bir iki küçük araya girmem, yönlendirmem dışında bir katkı yok. Eğer fazladan birkaç şey söylemişsem, bilin ki *Arel* konuşturmuştur beni.

İnsanın insan olmak serüveninde konuşmakla düşünmenin, düş kurmanın ve yaratıcılığın aşamalarını daha iyi gözlemlene olanağı veriyor bana bu konuşmaları not etmek. Çoğu zaman şaşırtıcı bir söz, bir anlatım dağıtıyor sizi. Beklenmedik bir çıkarım gücü, düşlerle, imgelerle yüklü, bambaşka bir kavrayış biçimi var çocukların... Bu saptama *Arel*'e, bize özgü özel bir durum değil kuşkusuz. Benzer konuşmalara her anne babanın tanıklık ettiğini biliyorum. Görkemli bulduğum bu süreci okurlarla paylaşmamın nedeniyse unuttuğumuz bir yanımızı anımsatmak için. Coşku ve merak duygusu. Dünyaya, evrene bakarken bir çocuğun merakı dolsun gözümüze diye.

Arel'den Ağaçevi Çözümü

09 Ocak 2021 Cumartesi saat 10.30

Arel bugün hem oynuyor hem konuşuyordu. Bu hem oynayıp hem düşünmek eylemiydi sanırım. Önce tel bir elbise askısını yay olarak kullandı. Gerektiği kadar avlandığını söyledi. Örneğin iki sığır vurmuş. Bu kadar yeter dedi.

Sonra döndü: "*Baba evsiz insanlar var ya onlar neden kendilerine ağaç evi yapmıyorlar?*" diye sordu. Önce ne diyeceğimi bile-

medim. Onlar daha çok kent sokaklarında yaşamaya çalışıyorlar, kent içinde hepimize yetecek kadar ağaç yok, ormanlar da hepimizin, girip burada ağaç ev yapmalarına devlet izin vermez. O zaman da *Arel*, "*evet dedi ormanlar kirli havayı alıp temiz hava veriyorlar*" dedi. Konu dağıldı gitti.

Sorunun beton ya da ağaç yapıda da olsa yalnızca barınmak sonunu olmadığını, insanın barınmak dışında pek çok gereksinimi olduğunu anlatamadım. Aslına bakılırsa bu konuda çocuğun yaşına uygun yanıt verebilecek donanımda olmadığını gördüm.

Bir yandan da "*Bir çocuğa anlatır gibi anlatamıyorsak bilmiyoruz demektir*" diye düşündüm. *Arel*'in ağaçevi düşüncesi, bir çözüm olabilir bu anlamda. Dünyayı çocuklar yönetse: Yeryüzü hepimize yetecek kadar çoktur.

Soğuk Konuşmalar

22 Ocak 2021 Cuma saat 07.30

İstanbul'da karlı bir kış yaşıyoruz uzun bir aradan sonra. Pandemi döneminin kapanmışlığı içinde kar yağışı, kasabayı şenlendiren bir gezici lunapark sevinci yaratmıştı hepimizde. *Arel*, sabahları kalkıp kalkıp pencerelere koştu, kar yağmış mı, gecedен yağın kar, çoğalmış mı diye.

Ne çok soğuktan, doğalgaz faturalarından, karlı günlerden, buz tutmuş yollardan ve serçelerden konuşmuşsak artık. *Arel* bu sabah kalktı yine pencereye koştu. Elleriyle camın buğusunu dağıttı. Karşı çatıya baktı.

- Kar çoğalmamış dedi. Sesinde, beklentinin karşılanmamasındaki bir kırıklık vardı.

- Soğuktan sözümüz donar mı, diye ekledi sonra. Yanıt bekleyen bir soru değil de kesin bir belirleme gibi söyledi bunu.

İşe gitmek için o buzlu yollara koyulduğumda bunu düşündüm. "*Soğuktan sözümüz donar mı...*"

Gece Resmi

23 Ocak 2021 Cumartesi saat 17.00

Arel kağıda bir gece resmi çizmiş. Siyah lacivert ve mavi renkli bir kuşakla gökyüzü var resimde. Yeryüzünde kağıdın sağında bir ev. Çatı katının penceresinde *Arel*, el sallıyor. Çatıyı bir yarım Ay örtmüş. Yıldızlar gece kuşları gibi nerdeyse yeryüzüne inmiş. Kağıdın en solundaki benmişim, elim bir yıldıza değiyor. Başımdaki karartı az da olsa saçlarımmış. Ortadaki *Özlem*. *Özlem*'in başında dört noktanın birleşiminden oluşan köşeli bir çizim.

- Annenin başındaki nedir? diye soruyorum.

- O, bir hayvan, diyor.

- Nasıl yani, nedir o köşeli hayvan, diyorum.

- Hani, yıldızlar bir araya gelince oluşan hayvanlar var ya, işte onlardan biri.

Garip bir aileyiz biz. *Arel*'in çatısı bir yarım Ay. Ben bir yıldızın elini tutuyorum. *Özlem*'in takım yıldızından tacı.

Çocukluk Oyuncağı 25 Ocak 2021 Pa- zartesi saat 09.00

Arel uyandı. "Günaydın" dedi salona geldi. Koltuklardan birine uzandı. *Özlem* sabah serinliği için üstünü örttü. Gözleri açık ballanmaya devam etti *Arel*. Yüzünü pencereye döndü.

- Gökyüzü neden gri mor görünüyor, dedi.

- Hava bulutlu bir yandan güneş doğu-

yor, dedim.

- Hımm renkli bir sabah oluyor dedi. Birkaç dakika daha ballandı. Yine sordu:

- Baba, çocukken senin de oyuncakların var mıydı?

- Vardı, dedim. Benim oyuncaklarım gazoz kapakları, teneke arabalar, telden araba, top, örgü artığı iplerden çöp çocuklardı.

- Duruyor mu, dedi.

- Hayır durmuyor.

İlkokula başladığımda bir dükkanın vitrininde bir kepçe görmüştüm, bir de bezden şempanze vardı. Onları almak istemiştım, param yoktu. Okula gidip gelirken o vitrine çok bakmışım.

- Şimdi neden almıyorsun o oyuncakçı, artık paran var dedi.

Çok dokunaklıydı bu. İçimde yarım kalmış bir çocukluğu tamamlamak istiyor gibiydi.

- Şimdi sana alınan oyuncaklarla sevinirim dedim.

Düşündüm, aslında var sonradan kendime aldığım birkaç oyuncakım. *Arel*'e ödünç vermişim birini. O da anımsadı. Bir uzay mekiği. Kırdı *Arel*. Sonra iki yeni uzay mekiği daha aldım. Birini ona verdim. Onunki oynamaktan kırıldı. Benimki sağlam hala.

Saklıyorum. İki torba da misketim var. Büyüklere birer ikiye armağan etmek için. Her yetişkinin bir oyuncağı olmalı yine de. İçindeki çocuğu sevindirecek bir oyuncağı.

Arel Ölümsüzlük Peşinde

05 Mart 2021 Cuma

“aktı tanrıçanın avucundan tanrısal kan / hani şu mutlu tanrılarda akan öz / ekmek yemez, kızıl şarap içmezler / kanları yoktur mutlu tanrıların / bu yüzden ölümsüz derler onlara.”²

Bu sabah okul yolunda “Baba biliyor mu- sun en büyük düşüm bir çizgi filmin içine girmek.” diyor *Arel*.

- Ne güzel, diyorum. Belki arkadaşlarıyla çizgi film karakterlerinin kostümlerini giyip birlikte oyun oynarsınız, çizgi filmlerdeki gibi.

- Aynı şey değil, diyor. Çizgi filmin içine girmek diyorum. Biliyorum bu mümkün değil ama çok istiyorum işte.

- Neden bu kadar çok istiyorsun.

- Çünkü ölmek istemiyorum. Düşündüm de, başka bir hayvanda yeniden yaşamak istemiyorum. Sonra o da ölecek. Çizgi filmleri de insanlar yaratmış. Onlar cansız varlıklar, onun için hiç ölmüyorlar. Bir çizgi filmde olursam hiç ölmem.

- Çizgi filmleri de insanlar yaratmış diyorsun, onları çizen, yazan, renklendiren, öyküleyen insanlar şimdi yaşamıyor olabilir. Çocuk kitapları, öyküler, destanlar, romanlar, şiirler, filmler, tablolar, heykeller, onları yazanlar, yaratanlar da belki çok uzaklarda. Onların yapıtları hep duruyor. Böyle de kalıcı olur insan değil mi. Senin yaptığın kimi resimleri saklıyoruz örneğin. Şimdi seninle okula gidiyoruz, sen buradasın resimlerin evde varlıklarını sürdürüyor.

- Evet doğru onlar kalıyor bizden sonra. Belki çizgi filme girmeye yarar bir proje çizimi yapabilirim. Böylece hep ölümsüz oluruz, diyor *Arel*.

Sıcak İklimlere Göçmek

11 Mart 2021 Perşembe saat 08.20

İlkyaz geldi geliyor derken kış yeni bir kalkışmayla soğuk ve yağmurlarıyla geri döndü. Önünde sonunda geçecek bu kapışma. Mart hızla ilerlerken, biliyorum ilkyaz yengisini duyuracak çok geçmeden. Biz biraz daha, gitmemek için direnen kışın nazını çekeceğiz.

Arel, bir gün önceki güneşli günün etkisinde. Daha kalın giysiler giymek istemiyor bu sabah okula gitmek için hazırlanırken.

- Bak, hava yine soğudu diyorum. Zoraki kabul ediyor.

- Şemsiyeyi ben taşıyacağım ama diyor. Anlaşıyoruz.

O benden önce iniyor çıkış kapısına. Paltosunun fermuarını yine açmış. Kapı açılınca soğuktan içi titriyor bu kez. Kendi karar versin istiyorum.

- Soğukmuş gerçekten baba, yardım eder misin önümü kapatmama. Fermuarı çekiyor, şapkayı başına geçiriyor, maskeyi düzeltiyoruz. Doğru, okul yoluna.

Yürürken şöyle diyor *Arel*,

- Neden sıcak iklimlere göçmüyoruz biz de kuşlar gibi o zaman hiç üşümezdik.

- O zaman sürekli yer değiştirmemiz gerek, dün hava güneşli, ılıktı, bugün soğuk. Hem okulun, arkadaşların, evimiz burada. Nasıl olacak diyorum.

- Hım bilmiyorum, bunu düşünmemiştim. Biraz daha düşüneyim, pes etmezsem bir çözüm bulabilirim diyor.

Rüzgar, saydam şemsiyesini zorluyor biraz, savrulmasın diye sıkı sıkı yapıyor sapına şemsiyenin *Arel*. Yürüyoruz.

Dipnotlar

1- Don Robb, *Öküz, Ev, Sopa, Latin Alfabesi'nin Tarihi*, Resimleyen: Anne Smith, Çeviren: Ahmet Coşkun, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, Aralık 2017, Ankara.

2- Homeros, *İlyada*, 339-343, (Türkçesi: Azra Erhat, A. Kadir) Can Yayınları, 24. Basım, Ekim 2008, İstanbul..

Anılar

Fakirin Tavuğu Tek Tek Yumurtlar

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

“Hürriyet Genel Kültür Ansiklopedisi ve Sözlüğü” Niçin Yayınlanamadı?...

Sevgili *Orhan Erinç* Hocam/Abimiz (gazeteci, yazar, *Hürriyet*, *Cumhuriyet* gibi gazetelerde çalıştı) 8 Mart 2021 günlü feysbuk sayfasında anılarını anlatırken, *Hürriyet* gazetesi için hazırladığımız, ama basılmayan ansiklopedinin öyküsünü benim daha iyi anlatabileceğimi söylüyor: (“*Genel Koordinatör Arda (Gedik) Bey lise düzeyindeki öğrenciler için hazırlanan ansiklopediyi Hürriyet’e yaraşır bulmadığı için kapatmak istedi. Bunun hikayesini Yusuf Çotuksöken Hoca’m yazsa basın kültür tarihine çok önemli bir katkı olur.*”).

Ansiklopedide önemli görev (Ansiklopedinin Sorumlu Yöneticisi Sevgili *Semih Yazıcıoğlu*’nun yardımcısıydım) üstlendiğim için, Türk ansiklopedi tarihini yazacak olanlara belge olsun diye anlatıyorum... Gerçekten içimde büyük bir acıdır.

“Hürriyet Genel Kültür Ansiklopedisi ve Sözlüğü” adlı bu çalışmaya rahmetli *Adnan Semih Yazıcıoğlu*’nun (1925-1979) çağrısıyla 1977 Temmuzunda katıldım. 1981 sonuna kadar çalıştım (Aynı zamanda Saint-Joseph Lisesinde Şubat 1977-Ocak 1981, İst. Üni. Yabancı Diller Bölümünde çalışıyordum- Şubat 1981->) *Yedigün* binasındaki ofiste *Adnan Semih Bey* ve *Âlâ Ocak Hanım* vardır: Uzun uzun konuştuk; ben Ansiklopedi için Türkçe sözlük hazırlayacaktım, çalışmalara *Yedigün* binasında başladık (Kasım 1977), işler büyüyünce *Semih Bey*’in yar-

dımcısı oldum; genel redaksiyonu da yapmaya başladım.

Çalışma genel kültür ansiklopedisi ve Türkçe sözlükten oluşacaktı; önce *Petit Larousse* gibi tek cilt olacaktı; içerik zenginleştikçe boyutları da değişti (3 cilt, 1500 sayfa) yani hem ansiklopedi hem de sözlük olacaktı. Kimler vardı bu çalışmada? *Adnan Semih Yazıcıoğlu*, *Selahattin Hilav* (1928-2005), *Hüsamettin Bozok* (1916-2008), *Züleyha Münif Kocaolçum* (1932-2021), *Eray Canberk*, *Betül Çotuksöken*, *Yusuf Çotuksöken*, *Fikret Karakaya*, *M. Sabri Koz*, *Yücel Ergin*, *Ayşe (Ediboğlu) Tarman*, *Âlâ Ocak*, *Ali Maltaş*, *Feyza Algan*, ...adlarını şimdi anımsayamadığım birkaç öğretmen, gazeteci arkadaşla çalıştık (adlarını anımsayamadığım arkadaşlarım adlarını bana bildirebilirlerse, hemen eklerim), büyük ölçüde tamamlanmıştı, 100’e yakın klasör yazıyla dolmuştu; iyi bir kitaplık da kurmuştuk (gazetenin yönetimi bize cömertti bu konuda), dizgiye başlanmış, teknik işlerden sorumlu *Âlâ Ocak* sayfa düzenine girişmiş, *Hürriyet* ve *Cumhuriyet*’in arşivinden fotoğraflar seçip getiriyordu. O yılın Ekim ayında fasikül olarak *Hürriyet* gazetesiyle verilmeye başlanacaktı. Bir ara kupon karşılığı verilmesi de düşünülmüştü.

Sevgili *Adnan Semih Yazıcıoğlu*’nun ani ölümü (1979) üzerine Sayın *Seyfettin Turan* (1923-2002) ansiklopedinin başına getirildi; bizi de *Yedigün* binasından *Cağaloğlu*’ndaki *Hürriyet* binasına taşıdılar. Çalışmalar düzenli olarak yürütülürken, *Seyfettin Bey*’den

sonra *Orhan Erinç* Abimiz ansiklopedinin yönetimine atandı. Tarihçi *Prof. Dr. Hakkı Dur-sun Yıldız* (1937-1992) Hocamıza da *Ne-zih Bey*'in yönlendirmesiyle bir düz okuma yaptırıyorduk. (Hakkı Hoca'mızla özellikle dil kullanımı konusunda pek anlayamazdık: örneğin, yapıt, ilginç, gibi Dil Devrimiyle dilimize kazandırılan sözcükleri kullanmamızı istemezdi. Buna karşın kendisini çok severdik...)

Nezih Demirkent Bey'in (1930-2001), *Hürriyet* gazetesinden ayrılmasından (1981) sonra, işler ters gitmeye başladı; genel yönetime *Arda Gedik* (1940-2011), yazı işleri müdürlüğüne de *Çetin Emeç* (1935-1990) getirilmişti. Gazetede ciddi değişiklikler planlandığı haberi bize kadar gelmiş, bizim ansiklopedi servisinin de kapatılacağı söylentileri dolaşmaya başlamıştı. Nitekim bir hafta sonra bir hizmetli geldi, "Sorumlusu kim buranın?" diye sordu; arkadaşlar beni gösterince "Burayı bir iki gün içinde boşaltın, başka servis gelecek." dedi. Hepimiz çok şaşırılmıştık, daha doğrusu donup kalmıştık. *Züleyha Münif Hoca*'mızı hemen *Arda Bey*'le konuşmaya gönderdik, *Arda Bey*, kendisini çok kaba karşılamış, içeri bile buyur etmemiş, "Orayı kapatıyoruz, boşaltın" demiş (*Züleyha* hocamızın kendisinden dinledik). Ben de hemen *Orhan* Abimize ulaşmış, ne oluyor diye sormuş, o da üzülerek haberi ve yaşananları doğrulamıştı.

İçim içimi yiyordu. Çalışma ne olacaktı, bir şeyler yapmalıydık... Ben bu kez de *Hürriyet*'te çalışan *Doğan Hızlan* Abimize ulaştım, durumu ona anlattım, ilgileneceğini söyledi, zaten çalışmadan haberdardı; bana "Sen bir de *Prof. Dr. Emre Kongar Hoca*yla görüş." dedi. (Emre Hoca o tarihte üniversiteden ayrılmış, *Hürriyet* gazetesinde çalışıyordu.) Birkaç gün sonra *Emre Hoca*'ya ulaştım, ansiklopediyi anlattım, baskı aşamasına geldiğimizi söyledim. Yakından ilgilendi ve "*Bana ilk klasörü (A harfi) ve ilk fasikülün deneme baskısı iletiver kardeşim*" dedi. O gün içinde ilettim. Bu arada biz de kitapları ve dosyaları düzenli biçimde paketlenip *Hürriyet*'in Arşivine teslim etmeye çalış-

şıyorduk, içimizde, güzel haber alacağımız ve işe kaldığımız yerden başlayacağımız umuduyla... Ama sonuç alamadık... *Orhan* Abimizden öğrendik ki, *Emre Hoca*, gazetesinin bir toplantısında konuyu açmış, ansiklopedinin içeriği hakkında ayrıntılı bilgi vermiş, ilgi de çekmiş *Emre Hoca*'nın bu sunumu; ancak *Arda Bey*, bu ansiklopedinin getirisinin çok az (o zaman için 30 milyon imiş) olduğunu söyleyip basılmaması konusunda karar aldırılmış....

Semih Bey'in 6, benim ve arkadaşlarımla 4 yıllık emeği boşa gitmiş oldu. Çok emek vermiştik, ben o zaman İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Bölümünde yabancılara Türkçe öğretiyordum; haftanın 3 günü de *Hürriyet* gazetesine ansiklopedi çalışması için gidiyordum...(Bir gün öğle yemeğinde rahmetli *Çetin Altan Bey* masamıza gelmiş, *Adnan Bey*'den ansiklopedi hakkında bilgi almış, "Benim biyografimi kim yazacak?" diye de sormuştu. *Adnan Bey* de başıyla beni göstermiş, adımı söylemişti. *Çetin Altan Bey* de, "Yusuf! Sen yazınca ben de bir görmek isterim", diye eklemişti. Sözleşmiştik...)

Yaşam böyle işte... Verdiğiniz emekler bazen de boşa gidiyor... ("...çöpe gidiyor" demeye dilim varmadığı için böyle söyledim...) Türk basınında ansiklopediler çok özel bir yer tutar; basılan ansiklopedilerin öyküleri yanında, basılmayanların da öyküleri var... işte size böyle bir öykü anlattım.

Bu bir yazgı ise, benim Türkçe Sözlük konusunda böyle yarım kalmış bir kötü anım daha var. Onu da bir gün anlatacağım. Dr. *Sermet Sami Uysal Hoca*'nın başkanlığında hazırladığımız, 15 yıl süren ve basılmayan Büyük Türkçe Sözlük... Bir süre sonra onu da anlatacağım... (Bu çalışmaya emeği geçen büyüklerimize (yaşamını yitirenlere Tanrıdan rahmet dilerim) ve dostlarımıza gönülden saygı, selam ve sevgiler...)

EKLENTİ: Bu yazıyı yazdıktan sonra, bu sabah *Züleyha Münif Kocaolçum* Hocamızın ölüm haberini aldım genelağdan (1932- 1 Mart 2021). Anısına saygıyla... Tanrıdan rahmet diliyorum...

Atilla Özsever'le Söyleşi

İkbal KAYNAR

20 yaşında başlayan savaşız ve sömürsüz bir dünya özlemine 70'inde de devam eden Atilla Özsever ile son kitabı *Mesele Teslim Olmamakta** üzerine söyleşi

Asker kökenli bir 68'linin ordu içindeki devrimci örgütlenme çalışmalarını, Kartal Maltepe'deki 2. Zırhlı Tugay'da görev yaptığı süreçte *Mahir Çayan* ve arkadaşlarının askeri cezaevinden kaçışına yardımcı oluşunu okuyoruz. Yine o dönemde Türkiye işçi sınıfı tarihinin önemli olayları arasında yer alan 15-16 Haziran 1970 olaylarındaki rolüne, 12 Mart 1971 muhtırası sonrası üsteğmen iken emekliye sevk edilip, askeri cezaevine gönderilişine ve orada *Yılmaz Güney*'le olan arkadaşlığına tanık oluyoruz. *Atilla Özsever*, 2,5 yıllık bir mahpus hayatından sonra 1974 Temmuz'unda çıkarılan bir afa özgürlüğüne kavuşur. Yeni başlayan gazetecilik döneminde işçi olayları ağırlıklı olmak üzere Türkiye'nin yakın tarihine tanıklık eder.

Bu kadar ayrıntıdan sonra biraz da kendi ağzından öğrenelim yaşadıklarını ve neler yaptığını...

- Ben öğretmen bir aileden geldiğim için askeriyede okuyanları hep merak ederim kendi istekleriyle mi giderler diye. Sormadan edemeyeceğim askeri okuluna gitmenizizin sizinle veya ailenizle bir ilişkisi var mı?

Ekonomik durumumuz uygun olmadığı için 11 yaşında askeri orta okula gönderildim. Ailemiz açısından da asker kökenli bir aileydik. Babam, dedem ve dayım subaydı. Anne ve babam, ben 5 yaşında iken boşandıkları için annem kardeşimle beni askeri okula göndermek durumunda kalmıştı.

- Siz hem 68 dönemini, hem de 78 döneminin siyasi yaşamına tanıklık etmiş ender insanlardansınız. Kısaca bu iki dönemi bize nasıl değerlendirirsiniz?

68 dönemi, 1961 Anayasası sonrası daha özgürlükçü bir ortamda sol yayınlara ulaşma ve dönemin olayları açısından ilgi çekici bir yaşam dilimiydi. O dönemde, öğrenci hareketleri, anti Amerikancı eylemler, ABD'nin 6. Filosunu protesto gösterileri, 15-16 Haziran 1970 işçi olayları, grev ve fabrika işgalleri, sosyalist Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) mecliste 15 milletvekili ile temsili ve etkin bir muhalefet yapması, Küba Devrimi gibi gelişmeler gençleri etkiliyordu. Ardından 12 Mart 1971 muhtırasıyla bu toplumsal hareketlenme engellenmeye çalışıldı. Ekim 1973 seçimleriyle yeniden demokratik bir sürece geçildi.

78 dönemi ise, muhtıra sürecinin kapanması ve 1973 seçimleriyle birlikte yeniden toplumsal muhalefetin yükselişine tanıklık edilen bir dönem olarak değerlendirilebilir. Bu dönemde, sol hareketi ve toplumsal mu-

halefeti bastırmak için Milliyetçi Cephe'nin (MC) kurulması, sağcı, faşist kesimin saldırıları, 1 Mayıs 1977 katliamı ve nihayetinde çatışmalar sonucu günde 10-15 kişinin öldürülmesi, 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle sonuçlanmıştı. 12 Eylül dönemi, 78 kuşağının büyük ölçüde baskı altına alınmasını, işkenceler, ölümler, idamlarla birlikte sindirilmesini amaçlamıştır.

- Mahir Çayan ve arkadaşlarıyla tanışma olayınız...

Nisan 1971'de Mahir Çayan ve arkadaşları, işadamı Mete Has'ı kaçırmışlardı. 400 bin lira dolayında fidye parası almışlardı. O günlerde, muhtemelen Mayıs ayı başında Kadıköy Söğütlü Çeşme'deki arkadaşım üstteğmen Ömer Laçiner'in evine gittim.

Evde Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir vardı. Mahir'i ilk kez görüyordum. Yakışıklı, kararlı, aynı zamanda atak, heyecanlı ve lider özellikleri olan bir duruşa sahipti. Hüseyin Cevahir ise daha sakin, çelebi görünümünde, Doğu Anadolu insanının özelliklerini yansıtan bir tavır içindeydi. Siyasi durum üzerine konuşuyorlardı. Daha çok Mahir Çayan, görüşlerini açıklıyordu, Hüseyin Cevahir ise dinliyordu.

Yanlarında büyük bir plaj çantası bulunuyordu. Bir ara Mahir, çantanın üzerindeki havluları kaldırdı, deste deste paraları gördüm. Bu paralar, Mete Has olayından sağlanan fidye paralarıydı. Dikkati çekmesin diye sokakta gezerlerken böyle bir önlem aldıklarını tahmin ediyorum. Yarım saat kadar kaldıktan sonra Ömer'in evinden ayrıldılar.

- Bu süreçte yaşadığınız acı, tatlı anılardan bahsetsek, ortak bir TV programına konuk olduğumuzdan dolayı bir kısmını biliyorum. Bunlardan Yılmaz Güney ile ilgili olan maydanoz anısı çok ilginç ve naifti. Selimiye Cezaevinde sabah alışverişini dağıtan askerlerin koca sebze kasasında bir demet maydanoz vardır ve siz kim bu maydanoz sev-

dalısı diye merak edip sorduğunuzda "Artist var ya" der Yılmaz Güney'i kastederek. Böylece başlar Yılmaz Güney ile mahpushane arkadaşlığınız. Aynı zamanda tüm personelin Yılmaz Güney'e olan saygısına da tanık olursunuz.

Birçok olay ve anı var. 12 Mart 1971 muhırası sonra tutuklanmam, Ziverbey Köşkü'nde işkence görmem, Selimiye Askeri Cezaevinde Yılmaz Güney'le arkadaşlığım, THKP-C davasından yargılanmam, hapsedane anıları oldukça uzun bir yer kaplıyor. Birisini siz anlattınız zaten. Biraz da merak etsin okuyucular...

- Bir de bu arada akademisyen olup birikimleriniz gençlere aktardınız. Biraz da gençleri değerlendirmenizi istesek. "Bizim zamanımızda şöyleydi" diye başlayan cümleler vardır ya, koşullar, sosyal, siyasal yapı farklılık gösterse de, uzlaşan veya ayrışan neler var?

Gençler, kuşkusuz içinde yaşadıkları dönemden fazlasıyla etkileniyorlar. Benim akademisyenlik dönemim AKP'nin iktidarda olduğu döneme rastlıyor. 2003-2019 yılları arasında akademik bir görevde bulundum. Başlangıçta gençlerin, daha doğrusu bir vakıf üniversitesinde görev yaptığım için öğrencilerin politik gelişmelere karşı fazlaca ilgisi yoktu. Onlara yaklaşımım, diğer öğretmenlerden daha farklı geliyordu. Yaşadıklarımı anlattığım için zaman zaman ilgilerini çekiyordu. Bazı AKP yanlısı öğrencilerin de itirazları oluyordu. Onları da demokratik bir üslupla ikna etmeye çalışıyordum. Bu arada daha çok yüksek lisans öğrencileri politik gelişmelerle daha fazla ilgilidiler. Benim dünya görüşüme yakın öğrenciler, söz ettiğim konulara daha fazla ilgi gösteriyorlardı.

- "Acıyı bal eyleyenler" olarak 78 döneminde de mücadeleye devam dediniz. Bu döneme ilişkin değerlendirmeniz...

Mesele Teslim Olmamakta

Atilla Özsever

Bu süreç, gazetecilik dönemimi kapsıyor. Tabii burada hem 1980 öncesi durum var, hem de darbe sonrası süreç var. Yine çok uzun bir değerlendirme olacağından burada uzun uzun anlatmam olanaksız.

- Nazım ustanın “Yeter ki kararmasın sol memenin altındaki cevahir” dediği gibi, siz de *Mesele Teslim Olmamakta* dediniz güzel bir dünya özlemi için. İnsanlar karamsar,

gençler umutsuz, geçmişte bedel ödeyenler bile suskun ya da inancını yitirmiş durumdayken son sözleriniz ne olur?

Direnmek ve umudu kaybetmemek. Tüm karamsar olgulara ve görünüme rağmen umudumuzu yitirmeden kendi olanaklarımız ve becerilerimiz ölçüsünde mücadeleye devam etmek.

- Yeni bir çalışmanız vardır mutlaka, ya da şunu da yazsam diyeceğiniz bir konu var mı?

Benim uzmanlık alanım, çalışma ekonomisiyle, işçi hareketleriyle ilgili. 12 Eylül 1980 sonrası sendikal hareketin, işçi hareketinin çıkışıyla ilgili olarak gazetecilik dönemimde yaptığım ve şu anda hayatta olmayan kişilerle ilgili röportajlarım var. Onları bir kitap haline getirmeyi düşünüyorum.

Askeri darbeler konusu yine ilgi alanım içerisinde, bu konuda bir çalışma yapabilirim. 1946

sonrasında günümüze kadar gazetecilerin çeşitli anı kitapları var. O anılardan yararlanarak bir basın tarihi çalışması yapmayı planlıyorum. Bakalım, hangilerini yapmaya imkanım olacak? İlginiz ve söyleşi için teşekkür ederim.

* Atilla Özsever, *Mesele Teslim Olmamakta*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, Mart 2021.

Şair Baran Doğu ile Söyleşi*

Halil GÖKHAN

- Şiire dair özgeçmişinizde hatırlayacak olursanız ana başlıklar nelerdir?

- **Baran Doğu:** *Evet. Şiire 1990-1991 yılında dil eğitimim için gittiğim İngiltere-Londra'da başladım. Bir yıl içinde 6 doğaçlama şiir yazdım. Ben bu ilk şiirlerime "şiirimsi" diyorum. Gerçek ve onaylanan şiir yaşamıma böyle başladım. Ama tabii ki bunun anlatım tarihim ta ilkokul dönemlerinde başlıyor. İlkokul'da "beş yıl" dergilerinde 3. sınıfta ilk şiirim yayımlanmıştı. Ortaokul'da ise halk ideolojisi ve fakirlikten bahseden şiirler yazıyordum ve böyle başladı her şey. Önce şiir bir başkaldırı. Gerçeğe ve yaşama dair ters giden her şeye karşı bir isyan. Şiir içimdeki haylaz ve uslanmaz bir çocuğu doğurup büyütme ve geliştirmek. Onurlu bir direniş şiir. İyi şiir nasıl olmalı? Bunun yanıtı; 'şiirin kararı dağ, kavgası güneş olmalı'... Şiir bir özel düşünce biçimidir. Bir teorik devrimdir. Ve duygusal bir zeka ve bunun yanında ruhsal bir zeka gerektiriyor. Düşünce ve devrimi şiir kendi içinde yapmalı. Bunu yapması gereken elbette şairdir. Şairin yüzünde şiirler olmalı. Yalnızlığa karşı savaşan 'şiir' olmalıdır. Şiir bir derin görümdür. Şiiri yorumlamak da bir şiir yazmak gibi bir şey!*

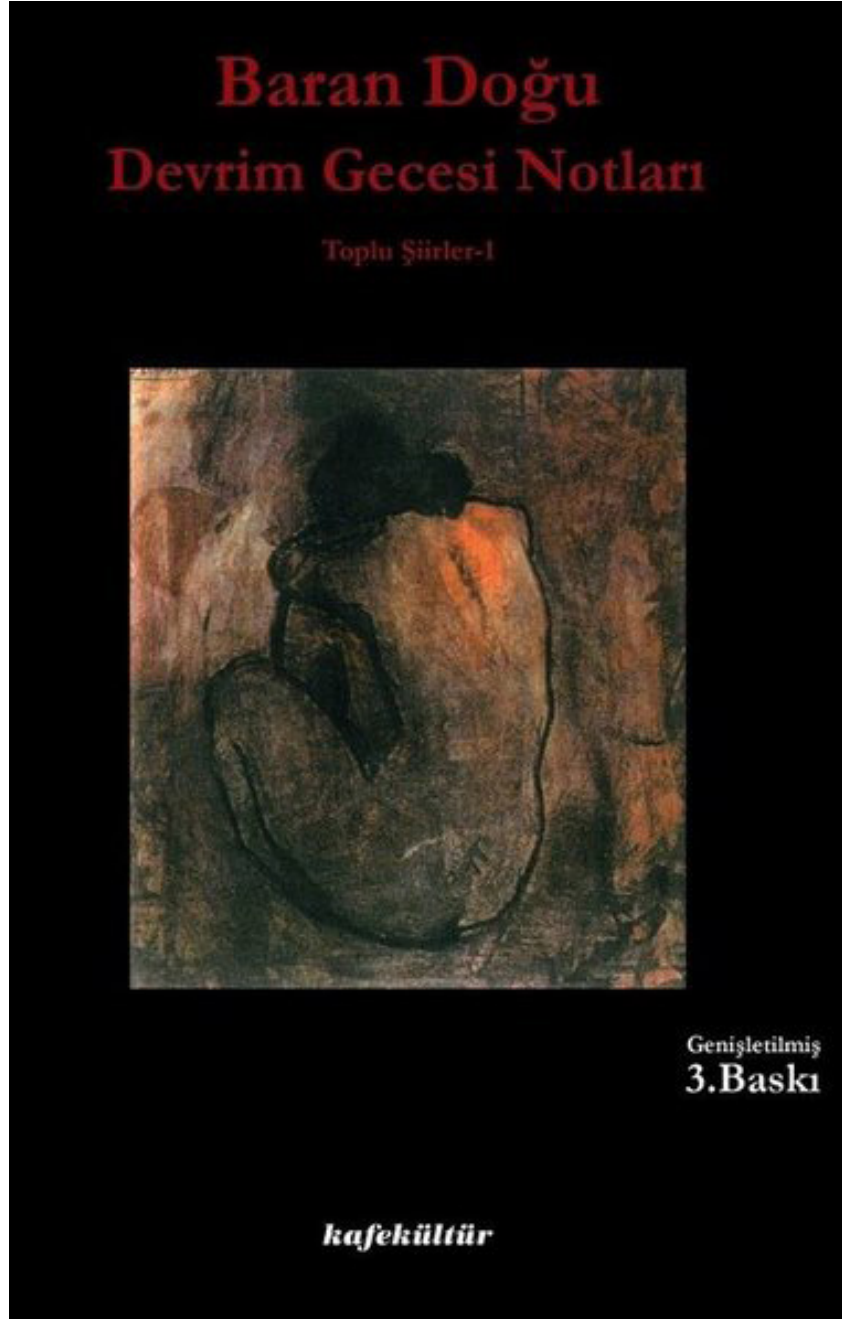
- Kitap sayısı olarak derin bir geçmişiniz var. "Devrim Gecesi Notları" ise şimdi toplu şiirler-1 olarak 3. baskıda... bu toplamın serüveni nasıl gerçekleşti?

- **Baran Doğu:** *Ben 1990 yılı sonrası bir şair diye yorumluyorum kendimi. Şiir benim özgürlüğüm. Ben ise bunu "ünlemleri seviyorum" şeklinde açıklıyorum. İlk kitabım "Devrim Gecesi Notları" adlı eserim 'Ferat Doğu' ismimle 1993 yılında Broy Yayınlarından yayımlandı. Sonraları ismimi "Baran Doğu" olarak yeniledim. Bu ilk kitap belki bir doğum sancısıydı. Ve nice şiir kitaplarıma dair bir gebelikti. Ve işte ilk şiirlerimi yazmıştım!.. Hem bir başarı hem de bir mutluluktan oldu benim için. Bu ilk kitabımda 1968'lerin devrimciliğini anlatmıştım. Ve 80 sayfalık bir yekünü kapsıyordu. İkinci şiir kitabım "Entelektüel Çağrı" 1997 yılında Berfin-Kora'dan yayımlandı. 'Yüreğin yaban argosu' dediler. Bir aşk ve sevgi kitabıydı. Devrimci aşk'ı ve kavgayı anlattım. Bana bu kitabım için "aşk şairi" diyenler oldu. Üçüncü kitabım "Aynalara Bakın" 1999 yılında Pencereönü'nden okuyucularıyla buluştu. Hristiyanlık ve Hristiyanlık dininin önderi Hz. İsa'nın sevgisi ile hazırlandı. Hatta gene bu kitap 2017'de Yay. yayınevinden genişletilmiş 2. baskısını ve 2020'de ise yeniden düzenlenmiş*

3. baskısını yaptı. Dördüncü şiir kitabım “Doğu Söylencesi” adlı 2006 yılında yayımlanan eserim Yeraltı Yayınevinde hazırlandı ve bu kitabımda sosyalist bir bakış açısıyla “kürt sorununu” anlatmaya çabaladım. Ve uzun bir aradan sonra Broy Yayınevinden 2014’de “Eski Daktilo” yayımlandı. Sosyalist anlamda “sevgi ve ideoloji şiirleri”... Ve bu 4. kitap ise diğer kitaplara göre daha bir ilgi toplayıp daha okunan bir şiir çalışması olarak yayımlanmış oldu. Ve “Devrim Gecesi Notları” isimli eserimin 3. baskısı (840 s.-10 kitabın birleşimi) oldu. Ve genişletilmiş toplu şiirler-1 olup son bir çalışma olarak yazılıp hazırlandı. Sosyalist ideoloji adına tüm eserlerimin yazılmış ve gerçekleştirilmiş olması gibi bir anlam içeriyor. Ve çok okurlu bir şiir kitabı olmasını diliyorum. Kısacası amacım yaşamı şiirin dilinden yeniden yaratmak. Devrimi, aşk ve sevgiyi anlatan bir eser ve 5. çocuğum bu!

- Bu baskıya kısa bir giriş yazısı eklemiştir. Orada göze çarpan şu cümleler sanırım önemli: “İnsanlığın destanının evindeyiz!”... burada ev, şüphesiz ki şiir ya da şiir denilen miras... en özel anlamıyla şiirin destansılıkla ilişkisini nasıl buluyorsunuz bu yazının çerçevesinde?

- **Baran Doğu:** Bu kısa giriş yazısında “halk ve devrim” anlatısı var. Ve bu anlatı şiirin sevgisiyle ve acısıyla sanki bir destan. Hiç kuşkusuz halk ideolojisinin bir sesiyim. İki konu üzere yoğunlaşıyorum. Önce aydın sorunsalı ve buna ek entelektüel sorunsallık. Bir sanat ve toplum şairiyim. Nitekim kimi kitaplarım ülkenin yaşam sorunları ve kimi kitaplarım ise entelektüel bir yorumla-

ma ile ilgili. "Doğu Söylencesi" isimli eserim ise bir destansı şiir duyarlığında kaleme alındı. Doğu kültürünün bütün masallarında "aşk" var. Aşk'ın ve devrimin şairiyim. Şiir bir peri masalı gibi yaşamak. Şiir iyiliktir, güçtür, karakterdir, yaşamdır! Şiiri kaybetmek kan kaybetmek gibi bir şey. Şiir düşüncenin yanında ruhsal olarak yazılır. Beyin ve his ile yazılır. Şairler 'şiir' yazar. Şairler birbirine benzer. Şairler yakın dostlardır. Şiir okumak ve şiir yazmak âhlakı ve bunun kültürünü yargılar. Canlı ya da cansız bir nesneye dürbünle bakar gibi bakarsın, anlarsın, kavrar-sın ve 'yazarsın' şiiri. Şiiri okumak ve yaşa-mak yaratır....bir destandır şiir! Bir ışık yanar ve şiir belirir. Şiirlerimde yaşamın şifrelerini çözüyorum. Okunmayan bir şiir kitabı bakıl-mayan ayna gibidir. Şiir derin düşüncedir. Şiirlerimde; "dudaklarım tereyağından daha düzgün, yüreğim ise tam bir kavga"...

- Sizce neden şiir yazıyor ve okuyoruz?

- **Baran Doğu:** Çoğul bir kalemim. Çok tarzlıyım. Her şiir kitabım ayrı ayrı tarzlarda yazıldı. Hatta her kitabımın içinde ayrı ayrı tarzlar bulunuyor. Şiiri yazmamın nedeninde ise hedeflediğim belki okurum olan insanlarla bilgi, kültür, sanat ve sevgiyi bir anlamda paylaşım... Doğaçlama olarak nasıl esinleniyorsam öyle. Kitaplarım birer özdür ve ayrı konulara değinilen bir yapı içerir. Şiir yazmak kelimelerin ustalığıdır. Ben şiirlerimde sevginin ve kavganın yargıciyim. Şiirim evrenin ruhunu değiştiren güç. Belki de bu sebeple yazıyor ve okuyoruz!.. Savaşları ve tutkuları vardır şiirin. Bu da özü ve biçimi belirliyor. Şiirler yazdığım müddetçe gerçek özgürlüğümü aramış oluyorum. Sonsuz bir

arayış bu. Hem yazan hem okuyan kişi için bu böyle. Ben şiirlerimle ' gerçek bir insan' olmak istiyorum. Yazan kalemim avuçlarım içinde oldukça "ellerim güneş kadar sıcak, gözlerim güneş kadar parlak"... Buysa şiirlerimin daha hassas ve kültürlü olmasını gerektiriyor..

- Son olarak toplu şiirlerinizin yeni basımıyla ilgili duygularınızı ve başka söylemek istediklerinizi alabilir miyiz?

- **Baran Doğu:** Ve bu son kitabım bütün şiirlerimin toplamı. Bir şiir patlaması gibi... bu çalışma büyük bir beyinsel çabayla yazıldı. Yaşamımda ki her gün ve her gece sayfa sayfa şiirlerle yorumlanmış oldu. Yaşamım adına ne varsa hepsi bu kitapta şiirin dipnotları olarak kayıtlı. Beynin ve hislerin metafizik yaratımı bu son kitap. Kelimelerin müthiş oyunuyla gerçekleşti. Şiir doğadır. Doğa ise insanı yaratır. Şiirin felsefesi insan doğasının insana neler verebileceğini belirler...ve nihayetinde bu eserim!.. 5.'ci kitap çalışmam olan -(30 yıllık bir yazılım sürecini içeren emeğim üzere)- "DEVİRİM GECESİ NOTLARI" isimli 3. baskısı yayımlanan şiir kitabımı okuyucularıma duyurmanın sevinciyle bütün güzel insanlara bir kez daha "merhaba" diyorum.... MERHABA!..

Sevgilerimle...

* Kafekültür yy

Hep Yolda

Berrin TAŞ

27 Nisan 2021

TYS'de Şiir...

25 Nisan akşamı TYS'nin konuğuydum. Şiir ve Estetik konulu bir etkinlikti. Neredeyse iki yıl oldu. Değişik nedenlerde iki kez ertelenmişti etkinlik. Biri C.G'nin sağlık sorunu-uydu. İkincisi covid 19 geldiğindeydi. Neyse bu kez zoom üzerinden buluşabildik.

Etkinliği *Nuray Gök Aksamaz* ve *Nükhet Eren* yönetti.

Nuray Gök Aksamaz şiirlerimden dize-lerle, şiir üstüne yazdıklarımla beni tanıttı. Hazırlanıp gelmiş. Kısaca yapıp ettiklerim gözümün önünden geçti.

Güzel bir akşamdı. Ben bir bildiri hazırlamıştım. Bu nedenle burda neler konuştuğumu anlatmayayım. Yazımı daha sonra dergide yayımlarız ordan okursunuz.

İnsancıl'dan katılanlar da oldu. Şiir okumak, şiir konuşmak ne güzel. Pek sevindim.

Şair *Leyla Şahin* de katılmıştı etkinliğe. Şiirime ilişkin konuştu. Sevdiği kitaplarını *Karanfil Alevleri*, *Cehennem Şiirleri* ve *Gecceyarısı Şiirleri* imiş.

İkbal Kaynar da ordaydı. O da konuştu. Atölyeye müzik seminerleri için gelmiş. *Sarper Özsan'ı* dinlemiş. Ben onu daha çok *Güngör Gençay'ın* tüneldeki yerinde gördüğümü anımsıyorum. *Güngör Gençay'la*

katıldığımız etkinliklerde *İkbal Kaynar*'ı da görürdük. *Güngör Gençay*'ın kapısı arkadaşlarına açıldı. *Gerçek Sanat* Yayınlarının kitaplarla dolu salonu şair ve yazarların buluşma yeri gibiydi.

Anılar arasında dolanıyorum. Yaşlanıyorum mu ne. Bir yandan kendimi genç kız sanıyorum. İçimdeki coşkulu kadın öyle sanmama neden oluyor. Ama bu geçici bir duygu. Yıllar üst üste biniyor. Yaşanmışlıkların yükü ancak yaratıcılıkla beslenirse hafifler. İyi ki şiir var.

30 Nisan 2021

Doğan Hızlan ve iyi...

Yıllardır dikkatimi çekiyor. Şairlerden söz edilirken iyi şair diyorlar. Sonra bu iyi tanımlamasının kökeninde *Doğan Hızlan* var dedim kendi kendime.

İyi şair belirsiz bir kavram. Bendeki çağrışımı şöyle: Kötü değil ama idare eder işte...

Sözgelimi şöyle bir tanımlama duymadım. Falanca şair güzel şiir yazar. Falanca şiirini sevmedim bu şairin ama şu şiirleri güzeldir vs. dendiğini okumadım.

Doğan Hızlan'ın yazılarında okuyorum iyi şair tanımını. Bugünkü yazısında iyiler artmış. *Hürriyet* gazetesinin kitap ekinde *Erdal Öz* üstüne yazmış. Başlığı ilgimi çekince okuyayım dedim. "*Siyasal ve toplumsal hayatımızın tanıklarından: Erdal Öz.*" Yazıda geçen iyi'leri yazmak isterim buraya.

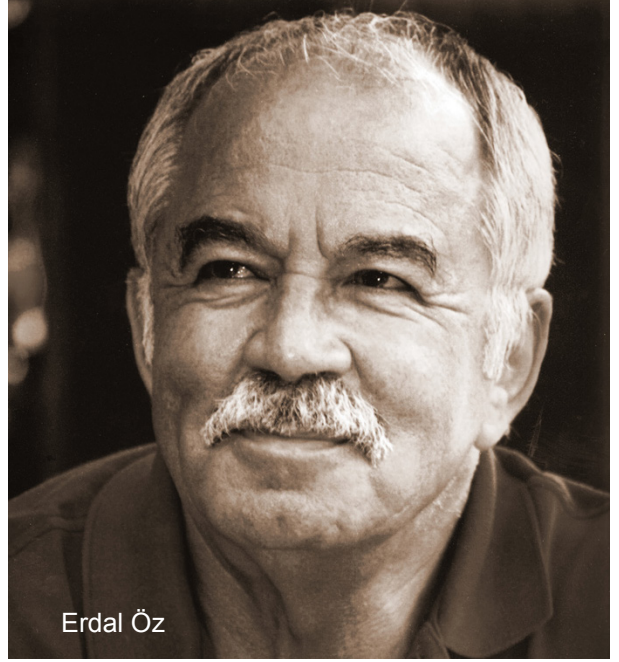
- İyi yazar, iyi yayıncı *Erdal Öz*

- Ankara'da Sergi adlı bir kitabevi açtı, burası kitapseverlerin, *iyi bir okur* kitlesinin uğrak yeriydi.

- İyi şair *Gülten Akın*

- İyi eleştirmen, edebiyat eleştirmeni *Jale Parla*.

İyi yazar, iyi yayıncı, iyi bir okur kitlesi, iyi şair, iyi eleştirmen tanımları yazana bir kolaylık sağlıyor. Başına iyi kavramını getirince övülmüş sayılıyor. Kolay bir yöntem. İyi denmese tek tek eserlerin hepsi incelenerek değerlendirilmesi gerekecekti. İyi kolaylık sağlıyor yazana. Ama o kolaylık şairler, ya-

Erdal Öz

zırlar arasındaki ayrımları ortadan kaldırıyor. Eşitliyor. Hepsini bir sepete dolduruyor.

Gerçekçiler bir şairi, bir yazarı anlatırken daha anlamlı yaklaşırlar. Altı boş kavramlarla oyalanmazlar. Aradaki ayrım burda.

20 Mayıs 2021

Sanatta Star Sistemi ve Genç Fikir İvriz Dergisi

İnsancıl'a geldik.

Mayıs sayısı geç yayımlanabildi. Kapanma döneminde kimi sorunlar çıktı. Matbaa basamadı. Neyse bugün postaya verildi dergiler.

E-postaya gelen iletilerden birini okudum. *Genç Fikir İvriz* dergisi online olarak yayımlanıyormuş. Bir soru sormuşlar bize *Cengiz Gündoğdu*'nun 1984'te yazdığı *Sanatta Star Sistemi* yazısını 12. sayımızda yayımlamak istiyoruz. Yayımlama izni istiyoruz sizden diyorlar. Ne izni, yazıldıktan sonra yazı şiir okuyana aittir. Onlara yanıtım bu oldu. Genç yazarlara yol gösterici olur diye o yazının okunmasını istiyorlarmış. Ben etkilendim bu yaklaşımdan. C.G'ye verdiğin mücadele boşa gitmedi dedim.

Öykü

“Bizde küsurat yoktur!”

Tahir ŞİLKAN

Vakit öğleni bulmuştu. Çocuklara bir saat sonra okulda olmalarını söyledim. Öğrenciler karlar içinde koşarak evlerine giderken, ben de, köye doğru yürümeye başladım.

Okul, köyün yüz elli iki yüz metre üst tarafındaydı. Günlerdir yağan kar yürümemi güçleştiriyor, zor yürüyordum. Tam evlerin yanına varmak üzereyken köyün girişinden derenin üstündeki köprüden geçip gelen cipi gördüm.

Tek öğretmenli bir köy okulunun öğretmeni idim. O gün, köylüler ‘Öküz Parası’ almak için ilçe merkezine inmişlerdi. Köyde, banka kredisini ‘günah’ diyerek almayan Hacı Durmuş dayıyla benden başka, gelenleri karşılayacak kimse görünmüyordu. Bu sırada köyün içine doğru giden toprak yola ulaşmıştım. Kömüç Kızın evinin olduğu yerde durarak cipin gelmesini bekledim. Cipte, şoförle birlikte dört kişi vardı. Cip yanımda durdu. Cipun, otuz otuzbeş yaşlarındaki sürücüsü, bana, “Köyde, Banker T.D.’nin yaptırdığı bir ev varmış; evin nerede olduğunu bize gösterir misiniz?” diye sordu.

“Köyde dediğiniz kişinin evi olup olmadığını bilmiyorum” dedim. Arabadan kırk yaşlarında, traşlı, saçlarına hafif kırlar düşmüş, yüzünde belli belirsiz çizgiler bulunan, gravatlı, paltolu olduğunu görebildiğim biri,

başını arabanın penceresinden uzatarak “Varmış, varmış... Adam burda villa yaptırmış” dedi.

“Köyün yukarı tarafında yeni yaptırılan bir evin olduğunu, ancak yaptıranın dediğiniz kişi olup olmadığını bilmiyorum” dedikten sonra gelenleri konuk etmek üzere köy odasına davet ettim.

Evi görüp tespit yaptıktan sonra geleceklerini söylemeleri üzerine, evin olduğu yeri göstererek, Hacı Durmuş dayıyla birlikte köy odasına doğru yürümeye başladık. Hacı Durmuş dayı, köyde konuk ağırlama sırasının Topal Mustafalarda olduğunu söyleyerek çocuklardan birini, köy odasına konuklar için yemek getirmelerini söylemek için gönderdi. Beşinci sınıf öğrencilerinden iki çocuğu, köy odasının sobasını yakmak için köy odasına gönderirken, Hacı Durmuş dayıya, rahatsız olduğu için evden çıkamayan Muhsin amcanın sağlık durumunu, sonra da kendisinin niçin kasabaya gitmediğini sordum. Sorunun yanıtını çok iyi bildiğimi bilmesine karşın, Hacı Durmuş dayı, Muhsin amcanın daha iyi olduğunu söyledikten sonra, banka kredisinin “günah” olduğunu, “o parayla alınacak maldan hayır gelmeyeceğini”, söyledi.

Köy odasına ulaştığımızda, çocukların çam çırayla sobayı çabucak yaktıklarını gördüm. Elimizi sırtımızı ısıtıp konuşmaya

devam ettik. Yarım saat geçmeden, konukların arabasının sesini duyup pencereden baktığımda, cipin caminin yanına gelip park ettiğini gördüm. Konuklar köy odasına doğru yürürken, Topal Mustafa'nın karısıyla büyük kızı, ellerindeki yemek tepsi ile merdivenleri çıkıyordu. Kadın, kızına, "Acele et, Gölüm..." diyordu.

Konuklar ellerini yıkayıp, odaya geldiler. Elleri sobaya tutup ısıttıktan sonra üstlerindeki palto, gocuk gibi üstlükleri çıkarıp sofraya oturdular. Getirilen yemeği hep birlikte yediğimiz sırada, küçük radyoda 13 haber bülteni okunmaya başlandı. Konuklar, yemekten sonra, Banker'in eviyle ilgili haciz tutanağının tutulacağını konuşuyorlardı.

Tam bu sırada radyodan, "Ödeme güçlüğüne düşen banker kuruluşlarının işlemleri hakkında kanun uyarınca, bankerlerden alacakları olan tasarruf sahiplerinin, alacaklarıyla ilgili olarak, tek tek icra takibi yapamayacaklarına, bu konuda yasak getirildiğine ilişkin" haber okunmaya başladı.

Tek tek takip yapılmayacakmış. Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, İçel ve Kocaeli'nde açılacak Banker Tasfiye Kuruluşlarına müracaat edilecekmiş.

Banker alacaklısı olan, ilk karşılaşmamızda pencereden başını uzatıp konuşan ve kendisini tanıtırken Bakanlık Müfettişi olduğunu söyleyen İsmet Bey (adını köy odasına girdiğinde söylemişti) elindeki yemek kaşığı tepsiye sertçe bırakarak, "Allah Kahretsin!" dedi. Banker'e kaptırdığı para yetmiyormuş gibi, Ankara'dan kalkıp kasabaya gelmiş, İcra Müdürlüğünde takip başlatmış, icra takip masraflarını karşılayarak cip tutup haciz yaptırmak için köye gelmişti. İcra memuru, radyodan duyurulan Bakanlar Kurulu kararı sonrasında haciz işlemi yapmalarının bir anlamı olmayacağını söylüyordu. "Durup dururken bir de suçlu duruma düşeriz" diyerek yemeğini yemeye devam etti.

Hacı Durmuş dayı yemek tepsisini kapının önüne koyarken, 5. sınıf öğrencilerinden birini çağırıp, konuk olduğu için okula geç geleceğimi, sessizce ödevlerini yapmalarını söyledim.

Hacı Durmuş dayı, çay bardaklarını doldururken, İsmet Bey'in mutsuzluğunu artıracak sözleri, ardi ardına söylemeye başladı. "Beyim bu kadar okuyup yazmışsınız, bu adama nasıl paranızı kaptırırsınız. Biz bu adama üç tane malı güvenip otlatmaya göndermezdik... Bu adam köy ilkokulunu bile bitiremedi, nasıl o kadar parayı verip durdunuz?"

İsmet Bey, gümbür gümbür yanan odun sobasının odayı ısıtmasının yanında bu sözlerden dolayı da kızarmış, Hacı Durmuş dayıya cevap vermeye başladı...

İsmet Bey'le birlikte Ankara'dan gelen avukatı Enver Bey, icra memurunun dediği gibi haciz tutanağı tutmanın bir anlamı olmadığını, buradaki bitmemiş binanın Banker Tasfiye Kuruluna bildirilmesinden başka yapılacak şey olmadığını söyleyerek, çay bardağını uzattı. Avukatın ve icra memurunun bardağını yeniden doldururken, Bakanlık Müfettişi İsmet Bey bardağını doldurmayı istememişti. Yemekten sonra dışarı çıkıp arabanın yanına giden şoför, odaya geri dönmüştü.

İsmet Bey, Hacı Durmuş dayıya, Banker'in okulu bitirip bitirmemesinin bir önemi olmadığını, Ankara Kızılay'daki ofisinin oldukça lüks olduğunu ve çok yüksek faiz verdiğini söylüyordu.

Kar yağışı yeniden başlamıştı, konuklar üst başlarını giyinip köy odasından çıkarırken Hacı Durmuş dayıyla birlikte onlara eşlik ettik. Ellerimizi sıkıp cipe bindiler; bir kaç dakikadır cipi çalıştıran şoför, yağın karla üstü kapanan tekerlek izlerinin üzerinden yola çıktı. Cipin köyden çıkışını gözlerimiz-

le takip ettikten sonra Hacı Durmuş dayıyla vedalaşıp okula doğru yürümeye başladım. Bakanlık Müfettişi İsmet Bey'in söylediklerini düşünüyordum. Sonra aklıma, köydeki öğretmenliğimin ikinci ayında teftişe gelen ilköğretim müfettişlerinin anlattıkları, okulların açıldığı günlerde, Banker T.D.'nin köydeki şatafatlı köy ziyaretinde yaşananlar geldi.

Yaz tatili sonrasında, köye geldiğim günlerde herkes Banker T.D.yi konuşuyordu. Pazar günü köyde bir ziyafet verecekti. Muhtardan köydeki dul ve yetimlerin listesini isteyen Banker, dullara yüz yetimlere de elli lira dağıttırılmıştı. Pazar günü tüm köy halkı Banker'in ziyaretini bekliyordu. Cenaze günlerini aşan bir kalabalık toplanmıştı; civardaki birkaç köyden gelen konukları, muhtar, imam ve köyün ileri gelenleri olarak karşılamış, köy odasında sohbet ediyorduk. Köy meydanında, köyün kadınları büyük kazanlarda yemekler pişiriyordu. Üç yüzü aşkın kişi için, beş altı tane toklu kesilmiş; etler, pilavlar pişirilmiş, Banker'in yanındakilerle birlikte köye gelmesi bekleniyordu. İki saatlik bir gecikmeden sonra yirmi beş otuz araçlık konvoy, klakson çalarak köye girdi. Banker, bakanla görüşmesi uzadığı için geciktiğini söyleyip, beklettiği için kusura bakmamamızı söyleyip ellerimizi sıkmaya başladı...

Banker'in yanında Ankara Hacı Bayram Camiinden gelen iki imama, K. ilçesinden iki, G. ilçesinden de iki olmak üzere dört imam eklenmiş, onlara, G. köyünün imamı ile bizim köyün imamı da katılmış, mevliti sırayla okumayı tamamlamışlardı; köylülerin çok karşılaşmadığı, tümünün yüzüne bir tebessüm yerleştiren coşkulu mevlitin okunmasından sonra yemek servisi başlamıştı... Köyün genç kızları ile orta yaşlı kadınların, genç erkeklerin başta misafirler olmak üzere sofrayı çeşit çeşit yemeklerle doldurmaları çok zaman almamıştı. Kavrma, pilav, etli

kuru fasulye ve daha pek çok yemek misafirler ve köylülerce çabucak yenildi, bol bol ayran içildi, çay servisi başlarken, Banker bir kez daha bakanla görüşmesi uzadığı için geciktiğini söyleyip konuşmasını sürdürdü... K. ilçesinden sonra yol üstündeki K.ören kasabasındaki karakolu ziyaret eden Bankerden askerler televizyon istemiş, Banker de yanındaki adamlardan birine dönüp, "İki gün içinde karakola bir televizyon getirmelerini" emretmiş, askerlerin alkışları eşliğinde yola devam etmişti. Banker'in köye geleceğini duyan G. ilçesi müftülüğünden iki görevli ile çevre köylerin imamları da köydeki yemeğe gelmiş, kasabadaki ve köylerindeki Kuran Kursuna yardım talebinde bulunmuşlardı. Banker tümünün isteğini büyük bir cömertlikle yerine getirdikten sonra bizim köyün, köylülerin taleplerine sıra gelmişti.

Bir yıl önce köye tayinim çıktığında, okulların açılmasının üzerinden neredeyse üç üç buçuk ay geçmişti. Köy neredeyse iki yıldır öğretmensiz kalmıştı; köye tayini çıkan öğretmenler bir yol bulup başka yerlere tayinlerini çıkarmayı başarmışlardı. Ankara'ya tayinimi yaptırmak için ne kadar çok uğraşmıştım... Üniversiteye devam etmek istiyordum; onun için merkezde kalmak için çaba göstermişim ama üç dört aylık depo görevinden sonra, başkentin en uzak köylerinden biri olan bu köye benim tayinim çıkmıştı... Yılbaşına doğru göreve başlamıştım. Muhtarla okula gittiğimizde, damının aktığını, camlarının kırık olduğunu görmüş, karlar altında okulun onarılmasının olanaksız olduğunu anlamıştım. Okullardaki sıraları Caminin içinde bulunan geniş salona taşımış, kızlı erkekli otuz altı öğrenci ile derslere başlamıştım. İlkokula yeni başlayan öğrenci sayısı on altıydı. İki yıl kapalı kalan okuldaki öğrencilerin hepsi büyümüş, özellikle dördüncü ve beşinci sınıftaki kız öğrenciler boy

atmıştı... O yılın ikinci döneminde de öğrenimi köy odasında sürdürmüştüm. Ancak yeni öğrenim yılında artık köy odasında değil onarılmış okulumuzda eğitimi sürdürmek istiyordum. Onun için, okulun damının aktarılması, kırık kiremitlerin değiştirilmesi, camlarının takılması ve okulun badana edilerek temizlenmesi gerekiyordu. Durumu bildirdiğim İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ödeneklerinin olmadığını, okulun onarım masraflarını köylülerin karşılaması gerektiğini söylemişti.

Köyün yarım asırlık muhtarıyla yaptığımız konuşmada, okulun onarımı için köyün medarı iftihar durumuna gelmiş olan Banker'den yardım istemeye karar vermiştik. Sohbet sırasında fırsat kollayıp ilk uygun zamanda okulun durumunu anlatmak istiyordum. Banker'in anlattıklarından tüm köylü ve misafirler kendinden geçmiş gibiydiler. Mutluydular, köylerinden çıkan Banker T.D. iyilik meleği gibiydi. Karakola televizyon, dul ve yetimlere para yardımı, kasaba ve köylerin Kuran Kurslarının ihtiyaçlarını giderecek yardım derken, kendimi tanıtarak okulun durumunu kısaca anlatıp yardım talep ettim. Banker tam bana cevap vermeye hazırlanıyordu ki; Bankerle birlikte başkentten gelen köylülerden biri, "Okulu da köylü onarsın..." dedi. Muhtar H. dayı ile birbirimize bakakalmıştık. Daha ben ağzımı bile açmadan o güne kadar köy odasında namazdan sonra okulun durumunu anlattığımda sesiz kalan köylülerin ikisi "Evet, okulu köylüler olarak biz onaralım..." dediler. "Hep birlikte damı aktarırız..." dediler... Başka köylüler de onlara katıldı, heyecanla "Evet, evet hep birlikte çabucak damı aktarırız..." dediler... "Okulun camları, çerçeveleri kırık,..." dememle birlikte, konuşulanları keyifle dinleyen Banker T.D., "Bizim evi yapmaya gelen ustalarla konuşuruz, camı, çerçeveyi değiştirirler..." dedi. Bir süre sonra hep birlikte sofradan

kalkıldı; köyün içinde hep birlikte biraz yürüdük. Banker, köyün önde gelenlerinin, bu arada benim de elimi sıkarak Mercedes marka otomobiline bindi. Herkesin yüzünde bir mutluluk havası, Bankeri el sallayıp uğurladık... Siyah renkli arabaların çoğunluğu oluşturduğu heyet köyden kısa sürede ayrıldı. Çok değil dört ay sonra aynı köylüler, o günü çok farklı anlatacaklardı...

Köyden başkente taşınmış, sürekli bir işi olmayanlardan bir köylü, bankerlerin birbiri ardına batmasından sonra, çok yakınında olduğu Banker T.D.nin bazı maceralarını, işsiz kalıp köye döndüğü bir gün şöyle hikaye edecekti. Banker'in yanında çalışıyordu; şık bir takım elbise giyiyormuş. Banker T.D.nin bir tür koruması gibiymiş... Banker'in Kızılay semtindeki Gökdelen'in hemen arkasındaki sokağın başındaki lüks iş merkezindeki A.Ticaret ünvanlı şirketinin üçüncü kattaki lüks işyerine, her gün yığınla kişi, birikimlerini Banker'de değerlendirmek için koşuyor, işyerinin şatafatı, lüks mobilyaları, perdeleri, yapılan ikramlar, işyerinde çalışan mini etekli gösterişli genç kızların cevval görünümü, ivercen hareketleri, konukseverliği, güler yüzlü davranışları ile biraz ürkekçe, korkarak, birlikte geldiği eşiyile göz göze gelerek son kararını veriyor ve ayda yüzde 12 faiz oranına ikna olup, senetle paralarını teslim ediyorlarmış.

Müşterilerin sayısı yüzlerle ölçülecek düzeye gelmiş, müşteri sayısı hergün artıyormuş, kimi faizini alıyor, yanında getirdiği bacanağını, kaynını, dünürünü, komşusunu, arkadaşını yeni müşteri olarak işyerine getiriyor, Banker'le ilişkisini geliştiriyor, hatta el altından komisyon alıyormuş. Her şey çok güzel, tıkr tıkr işliyormuş... Televizyon ve radyolarda, gazetelerde, ünlü sinema sanatçılarının rol aldığı Banker K.'li reklamları gösteriliyor, insanlar evini, işyerini, altınla-

rını, kefen paralarını satarak bankerlere ve bizim Banker T.D.'ye koşuyormuş.

Evli ve üç dört çocuğu olan Banker'imizin ünlü bir türkücü olan sevgiliyle gazetelerde resimli haberleri çıkıyor, lüks otellerde, restoranlarda birlikte görülüyorlarmış. Bunları anlatan köylü, onlar yemekten, oteldeyken arabanın yanında şoför ve diğer korumalarla birlikte beklediklerini anlatmıştı.

Camide eğitim başladıktan iki ay geçmeden teftişe gelen iki müfettişle gaz lambasının ışığında gece geç saatlere kadar yaptıkları sohbet, müfettiş Kemal Bey'in anlattıklarını anımsamıştım. İlginç bir adamdı Kemal Bey. Kol saatini istemiş dakikalarda tik tak seslerini dinlemişti. "Çok severim saatlerin sesini dinlemeyi..." demişti. Diğer müfettiş çoktan uyumuş, biz sohbeti sürdürmüştük. Köydeki Banker'den söz edince anlatmıştı, Kemal Bey. Bizim bankere para kaptıranlardan biri yakın arkadaşı Necmi Bey'miş.

Memur emeklisi Necmi Bey ve eşi Hatice Hanım'ın kapı komşuları Naci Bey ile Ayşen Hanım ile Hatice'nin ablasının kayını olan Şadi Bey'in ısrarları karşısında Banker'e para yatırmaya ikna olduklarını, birikmiş bir paralarının da olmadığını söylemişti. Necmi Bey, beş yıl önce 30 yıllık çalışma sonrasında emekli olmuş. Aldığı emekli ikramiyesine, memlekette babadan-dedededen kalan tarlaları satarak bankada vadeli hesapta tuttuğu parayı katmış. Karısının bileziklerini satmış ve Aşağı Ayrancı'daki oturdukları apartman dairesini almışlar. Anlatılan yüksek faiz sözlerinden o kadar etkilenmişler ki bütün birikimleri olan daireyi 485 bin liraya satmışlar, onbin lira kadar tutan birikmiş borçlarını ödedikten sonra ayda yüzde oniki faiz veren Banker T.D.nin Kızılay'da, Gökdelen'in hemen arkasındaki sokağın başındaki ofisinin yolunu tutmuşlar. Necmi Bey ve karısı-

nı Banker'in geniş salonunda sarışın güzel bir genç kız karşılaşmış, konuşmuşlar, sonra Banker'in odasına geçmişler. İşyerindeki canlılık, ikram edilen şeylerin güzelliği, şık giyinmiş, güzel ve inandırıcı konuşan çalışanlar, para yatırmaya, faiz almaya, bilgi almaya gelen, giden müşteriler, duvarları süsleyen tablolardan çok etkilenmişler. Hatice Hanım iki yıl önce aldığı çantaya doldurdukları parayı sıkı sıkı tutuyormuş. Konuşmalar sonrasında yanlarında getirdikleri 475 bin lirayı teslim etmişler Banker'in odasına gelen kasa görevlisine. Teslim edilen para ile ilgili senet düzenlenirken, Banker seslenmiş senedi düzenleyen sarışın güzel kıza; "Yaz kızım, 500 bin yaz. Biz de küsurat yok, 500 bin yaz..." Necmi Bey Banker'in sözlerinin şaşkınlığını yaşarken, kız senedi beşyüz bin olarak düzenleyip, Banker'e imzalatmış, kasa görevlisi de peşin ödenecek ilk ayın faizi olan altmış bin lirayı uzatmış Hatice Hanım'a. Senet, ilk ayın faizinin ödendiğine ilişkin makbuz, Hatice Hanım'ın biraz önce boşalttığı çantaya koyduğu altmış bin... Necmi Bey, otuz yıllık memur emeklisi olarak aldığı emekli aylığı kadar bir parayı fazladan senete yazdıran Banker'e bakıyormuş. Müfettiş Kemal Bey, Necmi'nin bir an için bir kalemde yirmi beş bin liranın fazladan senede yazılmasından ürkerek, Banker'e para yatırmaktan vazgeçerek parasını geri istemeyi düşündüğünü ancak karısının çoktan çantaya koyduğu altmış bin lira faizi düşünüp vazgeçtiğini anlattığını söylemişti. Üç ay faiz almışlar Banker'den... "Sonrasını ne ben anlatayım ne de siz bilin demişti..." müfettiş. Necmi Bey'le karısı, perişan durumda her gün oradan oraya koşturup duruyorlarmış. Birilerine yaşadıklarını anlatırken, Banker'in o unutulmaz sözünü yineleyip duruyorlarmış. "Yaz kızım! Beş yüz bin yaz... Biz de küsurat yoktur..."

Yıldız Güncesi

Sayı Cengiz GÜNDOĞDU

22 Nisan Perşembe

Salgını durduramadık... Her gün en azından 350 insan ölüyor. Bu salgının bulaşıcı gücü çok zorluy-muş... bugün varız yarın yokuz...

Tam kapanmadan söz ediliyor. İki ya da üç haftalık tam kapanma salgını durdurabilir deniyor.

Hem ben hem *Berrin Taş* ikinci kez aşılarmızı olduk. Yine de güvencedeyiz diyemiyorum. *İnsancıl*'a gelsek bile kimseyle görüşmüyoruz. Görüşeceksek, en fazla iki kişi...

Video çekimini engelledik... zaman yok.

Bugünden sonra üç gün bütün Türkiye'de yaşam duracak.

Bu salgın yaşamı iyiden iyiye tatsızlaştırdı. Kış, karıyla yağmuruyla geçip gitti. Şimdi ilkyazdayız... Ama ilkyazın güzelliği yok...

25 Nisan Pazar

Emile Zola, *Nana* adlı romanında alkışlayıcılardan söz eder. Tiyatronun ön sıralarında oturur bu alkışçılar. Yeri geldikte alkışı patlatırlar.

Bizim yazınımızda da alkışçılar vardır. Star sistemi yazarlarından birinin, örneğin *Orhan Pamuk*'un ya da *Selim İleri*'nin romanı çıktıkta, bunlar ertesi gün romanı alkışlarlar.

Gazetelerin kitap ekleri alkışçılarla doludur.

Şunu söylemeliyim. Bu alkışçılar her hafta beni sinirlendirirler... Çoktandır bunlara karşı bir şeyler yapmak istiyordum, gece gündüz bunu düşünüyordum.

Önce ayda bir dört yapraklı kitap eki vermeyi düşündüm. Ama bu, maddi bir ek getirecekti. Onun için bunu yapamadım. Buna karşılık *İnsancıl*'dan üç yaprağı kitap eki için ayırdım.

Bu ekte şakşakçılara karşı kavga vereceğiz. Her ay *Ayın Romanı*, *Ayın Öyküsü*, *Ayın Şiiri* diye gerçekçi bir yazın insanını gündeme getireceğiz.

28 Nisan Çarşamba

Berrin Taş, Yazarlar Sendikasının düzenlediği söyleşide konuştu. Bu söyleşiler bilgisayarda düzenleniyor.

Söyleşide *Berrin Taş* estetik açıdan önemli konulara da değindi. Bir ara ev kadınlığından çıkıp geldiğini... uzun bir yolda kendini oluşturduğunu söyledi.

Berrin Taş'ın burda söylediği, tarihselliği yadsıyan idealist burjuva ideolojisine karşıdır. Burjuva idealist öğretisi doğuştancılığı savunur.

Marks bu konuda şöyle der, "... toplumsal insanın duyuları, toplumsal olmayan insanınkinden başka olan duyulardır; ancak insanın özünün somut biçimde gelişen zenginliği ile öznel insancıl duyarlığın zenginliği, müzikal bir kulak, biçimin güzelliğini gören bir göz, kısacası ancak insancıl tat almaları algılayabilen duyular duyu olabilir; kısmen henüz geliştirilen kısmen de henüz üretilen bu duyular, insanın özgüçleri olarak belirginleşir. Çünkü yalnızca beş duyu değil, ama pratik duyular, tinsel duyular (irade, sevgi, vb.) tek sözcükle insancıl duyu, duyuların insancılığı ancak nesnenin varlığıyla, insancillaşmış doğayla oluşur. Beş duyunun gelişmesi, bugüne kadarki dünya tarihinin tümünün bir verimidir." (G. Lukacs, *Estetik 1*, çev. Ahmet Cemal, Payel Yayınevi, İstanbul 1989, Y. 147-148)

Bu görüşten sonra *Lukacs* şunları saptar. "Sonrasız" "başlangıçta" bir sanat duygusu yoktur. Estetik bilinç yavaş yavaş tarihsel bir akış içinde oluşur.

Bir anlamda *Berrin Taş*'ın dediği gibi estetik bilinç uzun bir yolun bitmeyen yolculu-

ğudur. *Berrin Taş* hiç sakınmadan idealist estetiği geri çevirdi.

Başka türlü yapamazdı. Yaşamı buydu çünkü... Yaşamını saklamadı. Evden çıktım dedi... Yürüdüğü yolun uzun... ağırlı... çileli, inada dayalı bir yol olduğunu gösterdi.

Şunu da söyledi... Biz *İnsancıl*'da kendimizi moda akımlara kaptırmayız dedi...

29 Nisan Perşembe

ABD Başkanı *Biden*'ın Türkiye'yi Ermeni soykırımıyla suçlaması son derece tatsız. Kişiliksiz politikanın sonucu bu.

Nato'ya girmekle politikada kişiliksizlik başladı.

Emperyalizme karşı savaşla kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Nato'ya girmekle emperyalizmin tuzağına düştü.

1950'lerde Türkiye'yi yönetenlerin bilgisi kıttı. Sömürgecilik... emperyalizm... marksizm... komünizm nedir bu konuda bilgisizdiler.

Nato'ya girmek için Kuzey Kore'ye karşı savaşa asker gönderdik. Kişiliksiz politika sonucu Cezayir'e karşı oy kullandık.

Kişiliksiz dış politika bir yana Türkiye, demokratik yoldan iç barışı da sağlayamadı. Solculara yaşam hakkı tanınmadı. Solcu şairleri bile susturdu.

Ekonomisinde sağlam değildi. Kıt kaynakları adil biçimde kullanmadılar. Yatırımcı değil sömürücü bir sistem kurdular.

Sonuç ortada.

1 Mayıs Cumartesi

1 Mayıs işçinin emekçinin bayramı... Adı bayram ama hiçbir zaman bayram diye esenlikle kutlanmasına izin verilmedi.

1 Mayıs bir anlamda solu kazıma harekettir. 44 yıl önce 1 Mayıs'ta yaşandı bu kazınma hareketi. Ben 1977'de 34 yaşındaydım.

İşçi sınıfıyla birlikte bayramı kutlamak için Taksim'e çıkmıştım. Yıllar sonra DİSK'in öncülüğünde ilk kez kutlanıyordu işçi bayramı.

Bayram coşkuyla kutlandı. Coşkuyla bitmesine izin vermediler. Taksim alanını dolduran halka ateş açıldı... Düşmana nasıl ateş açılırsa öyle ateş açıldı.

Solu kazıma hareketi 1971 faşizmle başladı.

İkinci hareket 1 Mayıs'tır.

Üçüncü solu kazıma hareketi 12 Eylül faşizmiydi.

Dördüncüsü 1993 Sivas Kırımı'dır.

Bütün bunlara karşın 1 Mayıs dendiğinde sistemin sınırları kalkıyor. "Yine mi siz" diyorlar.

Bütün kırımlara karşın... yine biz...

3 Mayıs Pazartesi

Cuma gününden beri evdeyiz. Tam kapanma dendi ama yarı kapanma durumundayız. Ayın 17'sine kadar böyle.

Salgını durduramadık. Günde 350 kişi ölüyor. Kalabalıklarda bulaşıcılık yükseliyor. Kapanmanın bir nedeni de bu. Kalabalıklaşmayı önlemek.

İnsanlık, tarih boyunca büyük salgınlar yaşadı. Yüz binlerce insan öldü. Biz bu çağın insanı kendimizi güvenliğe sandık. Bulaşıcı olsa bile kısa sürede önleneceğini düşündük. Ama salgın, güvenliğimizin boş bir güvenlik olduğunu gösterdi. Bir yıl oldu, salgınla baş edemedik.

Milyonlarca insan korku içinde yaşıyor.

Güvendiğimiz bilim umarsız kaldı.

Salgın, kültürel bir yıkım getirdi. Bu, şimdi anlaşılıyor. Söz sanatları sustu. Söz sanatlarının, özellikle tiyatrunun yeniden canlanması, çok zor. Tiyatro birikimi için yıllarca uğraşıldı... bu birikim kısa sürede tükendi...

Salgın, kırıp geçirdi her şeyi.

5 Mayıs Çarşamba

Salgında ölümle burun buruna yaşamak... yarı kapanma... Klasikleri yeniden okuyorum. *Emile Zola*'nın *Nana* adlı romanına başladım. (Çev. Bertan Onaran, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017)

Bertan Onaran bir sunuş yazmış... Sunuştan aktarıyorum. *Nana*, 16 ekim 1879'da de *Voltaire* adlı gazetede yayımlanmaya başlıyor.

Nana ünlü bir orospudur. Toplumun çürümesini simgeler. *Nana* çürümüş bir insandır. Bu çürümüşlüğü bulaşıcıdır. İlişkiye girdiği herkesi her şeyi çürütür. Yürüyen bir yıkımdır.

Nana aristokraziyle burjuvazinin iki yüzlü ahlaksızlığını gösterir.

Aristokraziyle burjuvazi toplumu çökertmiştir. Halkın kızları orospular bu çürümüşlüğün intikamıdır. Halk kızları orospular aristokraziyle burjuvaların yaşamını çürüterek yok edecektir.

Nana için yarın yoktur. *Flaubert*'in dediği gibi *Nana* mit durumuna gelmiş bir orospudur.

6 Mayıs Perşembe

Deniz Gezmiş... Yusuf Aslan... Hüseyin İnan...

Türkiye'de sosyalist hareketin önderiydi. Temel ilkeleri tam bağımsız Türkiye'nin kurulmasıydı. Bu hareket, işçi sınıfıyla canlandırılacaktı. Küçük burjuvayla burjuvaziden oluşan sistem hareketin dokuncasını hemen anladı. Faşist-İslamcı kümelerin oluşturduğu Komünizmle Mücadele Dernekleri oluşturuldu. Sistemin çok sevdiği, coşkuyla karşıladığı "anarşik" bir ortam oluşturuldu. İşte bu ortamda siyasi bir davayla son derece adaletsiz bir kararla... inatla *Deniz Gezmiş*'in, *Yusuf Aslan*'ın, *Hüseyin İnan*'ın katline karar verildi.

İşin en acılı yanı bu katliama “*intikam*” trajedisinin eklenmesiydi. 27 Mayıs hareketinin idam ettiği üç insana karşılık üç devrimci asılarak yanıt veriliyordu.

Sistem bunu yeterli görmedi... görmezdi de.

12 Eylül faşizmi, Kahramanmaraş-Çorum-Sivas kırımları “*intikam*” ateşinin sönmeyeceğini gösterdi. Bütün bunlara karşın, yangınlarla, kurşunlarla, idamlarla susturulmak istenen sol susmadı... susmayacak da.

Can Yücel’in Denizler için yazdığı şiir.

Mare Nostrum. Bizim Deniz.

En uzun koşuysa elbet Türkiye’de Devrim / O, onun en güzel yüz metresini koştı / En sekmez lüverin namlusundan fırlayarak ... / En hızlıydı hepimizin, / En önce göğüsledi ipi... // Acıyorsam sana anam avradım olsun / Ama aşk olsun sana çocuk, aşk olsun!

8 Mayıs Cumartesi

Bir yanda durdurulamayan salgın... bir yanda kültürel çöküntünün eşiği...

Salgın durursa... bunu başarısak kültürek çöküntü durur mu... durmaz. Durmaz çünkü kültürel çöküşün bilincinde değil insanımız. Olan, bu kültürden geçimini sağlayanlara olur.

Söz sanatları çöker. Tiyatrolar kapanır. Dergi satışları sifıra iner. Türkü... şarkı söyleyenler nasıl geçinir, bilinmez.

Kültürel çöküntü, derin bir koyu bilgisizlik... kültürsüzlük getirir. Siyasal bakımdan demokrasi zora düşer... yok olur gider. Bu ülkenin tabanındaki faşizm yükselir.

Türkiye geleceğini yitirir. Geleceksiz olduğu için sağ bundan kaygılanmaz. Geleceğini yitirmiş bir ülkede solu bir kez daha biçerler.

Ne yazık ki sol kümeler bu çöküntünün ayırımında değil.

Sol kümeler siyasetten kültüre bir türlü geçemedi.

9 Mayıs Pazar

Dil bilimci-yazar *Yusuf Çotuksöken* konuştu. Bilgisayar eliyle oldu bu konuşma...

Salgının getirdiği çözüm bu. Bir yerde toplanıp konuşamıyoruz. Uzun bir süre de bu olası değil.

Yusuf Çotuksöken dil devrimini devingenliği içinde ele aldı. *Yunus Emre... Pir Sultan Abdal* emekçi halk bu dilin devingen noktaları...

Dil devrimi, *Yusuf Çotuksöken*'e göre birdenbire bir gecede olmadı. Dilde değişme isteği Tanzimatla birlikte Osmanlı aydınlarınınca duyumsandı.

Bu anlatıdan sonra dil devriminin karşıtlarının görüşlerini inceledi. Nesnel bir bakışla bu görüşleri çürüttü.

Devrim karşıtlarının uydurdıkları dilden de örnekler verdi. Sözelimi hostese gök konuksal avrat dediler... Ulusal marş da ulusal düttürü...

Güzel... doyurucu bir söyleşi oldu.

10 Mayıs Pazartesi

1970 insanıyla 1980 insanı... bunları düşündükte şunu görüyorum. 1970 insanında umut vardı... coşku vardı... kavga vardı. 1980 insanında hiçbiri yok bunların. Annem de dediği gibi 1980 insanı ölmüş bit kabuğuna benziyor. Hiçbirinde coşku yok, umut yok, kavga yok.

Şiirden örnek vereyim. *Berrin Taş*'ın şiir kümesi niye dağıldı biliyor musunuz. Bu kümenin şairleri evlenip bebekleri oldukça bıraktılar şiiri... Sanat... şiir onlar için yan bir uğraşmış...

Genç bir şaire şunu söylemek gerekir. *“Sen kardeşim git bir evlen, bir bebeğin olsun, ondan sonra görüşelim.”*

Böylelikle şiir dünyası ıvır zıvırdan kurtulur.

Bir başka örnek Köy Enstitüleri... Köy Enstitüsü gibi düşü olmayan gençliği ben ne yapayım.

1970'lerde Nisan ayı geldikte büyük bir coşku kabarırdı insanlarda... Köy Enstitüsü üstüne yazar, ya da konuşurduk.

Şimdi öyle mi, Nisan geliyor, tıss...

12 Mayıs Çarşamba

Tanzimat'tan bu yana okuduğum yüze yakın romanın içinden şu romanları ayırıyorum.

- Nesl-i Ahir - Halid Ziya Uşaklıgil
- Panorama - Yakup Kadri Karaosmanoğlu
- Kanlı Topraklar - Orhan Kemal
- Murtaza - Orhan Kemal
- Denizin Kanı - Tarık Dursun K.
- Kocakurt - Ahmet Say
- Fosforlu Cevriye - Suat Derviş
- Boynu Bükük Öldüler - Yılmaz Güney
- Kanlı Dügün - Kemal Bekir
- Ankara Düşerken - Tekin Sönmez
- Karartma Geceleri - Rifat Ilgaz

Bu romanların ortak izleği faşizmdir. Faşizm bu romanlarda biçimsel olarak ele alınmamıştır.

Faşizm, Türkiye'de toplumsal-bireysel-kültürel bir doku içindedir. Faşizm, Türkiye'de kendini çeşitli biçimlerde gösterir. Ailede, ırkta, dinde bireylerin davranışlarını belirler. Türkiye'de çoğu kişi kendinin faşist olduğunu bilmez. Ama gün geldi mi, namus... ulus... din adına kırımlara girişmekten çekinmez. Kanlı 1 Mayıs Kırımı, Sivas Kırımı, Kahramanmaraş Kırımı bu söylediğimin göstergesidir.

Bu açıdan bakıldıkta faşizmi kökleriyle göstermek gerçekçi romanın asıl işlevidir. Sözü ettiğim bu romanlarda bu dediğim yapılmıştır. Ama bu romanlar üstünkörü okunmuştur. Bundan dolayı bu romanların faşizme karşı bir manifesto olduğu anlaşılmamıştır.

13 Mayıs Perşembe

Nesl-i Ahir...

Süleyman Nüzhet, *Nesl-i Ahir*'in önemli karakterlerinden... Kırkbeş yaşında, Dışişlerinde müsteşarlığa kadar yükselmiş... Doğru sözlüdür... zorbalığa karşıdır. Süleyman Nüzhet'e göre bu halk bir yıkıma uğramıştır... umarsız ağlayan kadınlar... doymamış mideler... karanlık sokaklar... solgun yüzlü, uyr gezer gibi bir halk... her köşe başında bir hafiye... sürgünler... tutuklamalar.

Halid Ziya faşizmin bütün öğelerini kullanır bu romanda. Devrimci subay Behiç'e göre halk bozulmuştur.

Süleyman Nüzhet, karanlığın yırtılacağı bir ufuk arar.

Panorama

Mustafa Kemal Atatürk devrimlere başlamıştır. Amaç halkı çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmaktır. Devrimlerin tamamlanması için sol gereklidir. Ancak sola izin verilmez. Polis solcuları fişler. Daha kötüsü faşizm evlere çekilmiştir.

Tahincizade devrim karşıtlığını evde sürdürür. Günü geldikte toprak ağası Yanyalı Fazlı'yla harekete geçecektir.

Devrimci Fuat'la arkadaşları Nazmi tartışırlar. Karanlık bir yolda yürümektedirler. Aslında Türkiye 1950 seçimleriyle zifiri bir karanlığın içine dalmıştır. *Yakup Kadri*, te-kille genelin diyalektiğini çok sağlam bir biçimde kurar. Zifiri karanlık hem boş bir ar-sadır, hem de Türkiye'dir. Bu karanlıkta ayın yapan karşı devrimciler Ahmet Nazmi'yle Fuat'ı parça parça ederler. Daha sonra zifiri karanlıkta nice cinayetler işlenecektir. Kanlı 1 Mayıs... Çorum... Kahramanmaraş... Si-vas kırımları... bunların yanında idamlar... tekil cinayetler...

Kanlı Topraklar

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye'de devrim sürecini başlattıktık karşı devrimciler yu-valarında gizlenirler. Kabak Hafız, bu gerici-lerin tümel-tekil karakteridir. Çukurova'nın bereketli topraklarına kanla el koyan Topal Nuri geleceğin burjuva tipidir.

Ermenilerden kalan fabrikaya el koyan Nedim Ağalar faşizmin yerleşik ortamıdır.

Faşizm Dişini Gösteriyor... 1940'lar... *Nazım Hikmet* hapse atılır, *Sabahattin Ali* katledilir. Sol bütünüyle susturulur. Faşizm dişini göstermiştir.

Fosforlu Cevriye'yle *Karartma Gecele-ri* adlı romanlar, bütün özellikleriyle faşizmi anlatır... solu izlemekle görevliler köşe baş-larını tutmuştur. Değer yargıları değişmiştir. Faşizm insanları bozmuştur.

Denizin Kanı, çok partili geçiş dönemini anlatır. "*Hürriyet, eşitlik, insan hakları*" gibi kavramlar havada uçuşmaktadır. Bu kuram-ları bayrak yapan partinin temsilcisi Hacı Gömü, deniz emekçilerini sömüren bir sö-mürgeci'dir.

Demokrat Parti, bu kavramlarla işbaşına gelir... yaptığı ilk iş faşizme yataklık eden Nato'ya girmektir. Türkiye'de en büyük "*komünist tevfikati*"nı Demokrat Parti yapar. Yanlış dış politika yüzünden 6-7 Eylül'de faşistler Rumlara saldırır. İstanbul yağma edilir.

Özetlemek gerekirse *Nesl-i Ahir... Pa-norama... Kanlı Topraklar... Karartma Gecele-ri... Fosforlu Cevriye... Denizin Kanı* 1909-1980 yıllarını ele alır. Faşizm bu hal-kın damarındadır. Yazarlar bunu görmüş... göstermeye çalışmış ama bu romanlar üs-tünkörü okunduğu için faşizmin damarı gö-rülmemiştir. *Atatürk*, "*Yurtta barış - Dünya-da barış*" ilkesiyle sökmek istediye başarılı olamamıştır.

14 Mayıs Cuma

Yarım yüzyıldır bu ülkeyi düşünüyorum. Tanzimat'la başladım, didik didik ettim bu ülkeyi. Bu ülkenin en zayıf yanı şudur. Bu ülkenin sağcılarında özgürlük düşüncesi yoktur.

Sağ, zifiri karanlık bir ülkeyi savunur. 1950-60 arası Demokrat Parti devri böyle bir devirdir.

Kocakurt böyle bir Türkiye'yi anlatır. Hacıbıçık din adına nasıl halkı sömürür... faşist odakları besler, bu romanda görürüz.

1960'ta Demokrat Parti askeri girişimle devrildi. Bu dönemde Yön önemlidir. *Doğan Avcıoğlu'nun Yön'ünde* soluk aldı sol. Daha sonra sol, her alanda hızla ilerledi. Bu, sağı korkuttu. Düğmeye basıldı. Faşizm hareketi geçti.

Kemal Bekir, Kanlı Düşün'le bu dönemi anlatır. Faşizm kasaba damarlarındadır. Ayrıca Nejat eliyle faşizm emperyalizmle işbirliği içindedir.

Faşizmin evlerde konuşlanmasını *Tekin Sönmez Ankara Düşerken*'de gösterir. Abla okula gönderilmez. Çünkü okullarda *Darwin* okutulmaktadır. Buna karşılık abla, o ince-likli kız, Osmanlı artığı bir erkeğe verilmiştir. Abla evden çıkmadığı o yerde beş erkek çocuk yetiştirmiştir. Bu çocuklar devrime karşı yetiştirilmiştir.

"Ankara'da yaşayan bütün bürokrasi dahil siyasetçiler, hekimler, üniversite prof-larıyla sosyal bilimciler, teknokratlar, hatta öğrenciler de ve hatta kuyumcular, manav-lar, kapıcılar, hastabakıcılar, çöpçüler, orada yaşayan işsiz güçsüz bıçkın hergele takımı" *Tekin Sönmez, Ankara'nın düşüşünü* böyle gösterir.

Murtaza... bu roman aslında 1941-47 yıl-larında Çukurova'yı anlatır. Bu romanın temel karakteri Murtaza'dır.

Murtaza tipik bir faşisttir. Bundan dolayı Türkiye'de zaman dışıdır. Türkiye'nin bütün dönemlerinde yaşamıştır. Yazar... milletve-kili... bakan... her türlü işte karşımıza çıkar.

Boynu Bükük Öldüler'e geldikte. Toprak ağalarının acımasız sömürsünü görürüz bu romanda. Toprak ağalarının ilmek ilmek ele geçirdiği bir ülkede demokrasi-özgürlük olası değildir.

17 Mayıs Pazartesi

"*Romancının yolu, yolculuğu tarihe dö-nüktür. Tarihsel zamana. Mademki konusu insan, bundan kopamaz. Nereden, 'ne'den bir başlangıç yaparsa yapsın "tarih" hep anlatısının odağındadır. Zira anlatıcı "za-man"a, "insan"a oradan bakar. Geçen, unu-tulan, hatırlanarak adlandırılan zaman işte o tarihselliği de içerir.*" (Feridun Andaç, *Ta-rihsel Budun İzinde*, Cumhuriyet Kitap, 14 Mayıs 2021)

Feridun Andaç'in bozuk Türkçeli... "ma-demki" kili yazısını okurken gülümsedim. *Feridun Andaç* bilmediği bir konuda "za-man" konusunda yazıyor.

Feridun Andaç, bu yazısını yazmadan önce materyalist bilgi kuramının temeli sa-yılan *Lenin*'in *Materyalizm ve Ampiryokriti-sizm* kitabını okuması gerekirdi. (Çev. Se-vim Belli, Sol Yayınları, Ankara 1988)

Materyalizm ve Ampiryokritisizm ki-tabının alt başlığı şöyledir; *Gerici bir felsefe üzerine notlar*.

Konuya yabancı okur, "zaman" dendikte ileri nedir, gerici nedir diye sorabilir. *Lenin* açıklıyor. "*Nesnel gerçekliği, bizim bilinci-mizden bağımsız hareket halindeki mad-deyi kabul eden materyalizm, kaçınılmaz olarak, aynı sıfatla, uzayın ve zamanın nes-nel gerçekliğini de kabul etmek zorundadır ve böylece Kantçılıktan ayrılır. Kantçılıkta,*

tıpkı idealizmde olduğu gibi uzay ve zaman nesnel gerçeklikler değil, insan anlayışının biçimleridir.” (Y. 189)

Feridun Andaç n’apıyor. Zamanın nesnel-öznel diyalektiğini yadsıyor. “Anımsanan” zaman diyor.

Anımsamalar nesnel değil öznel. Ayrıca çoğu anımsama uydurmadır.

Zaman konusu bitmedi. *Lukacs* bu konuda... özellikle *Proust*’la ilgili ne diyor.

Lukacs konuya şöyle girer. “*Unutmayalım ki, modern felsefe bu sorunlarla modern edebiyat, resim ve müzikten çok önce karşı karşıya gelmiştir. Bunlardan biri ZAMAN sorunudur. Öznel idealizm, soyut olarak tasarlanan zamanı, tarihsel değişimde ve yer özgüllüğünden ayırmıştı bile. Yeni sömürgecilik çağı için bu ayırım yetmiyormuş gibi Bergson bunu da ileri götürmüştür. Yaşanılan zaman, öznel zamana özdeşti.”*

Proust’a geldikte, şöyle diyor *Lukacs* “*Bindokuzyüzyirmilerin solcu Alman eleştirmeni ve denemecisi Walter Benjamin, Proust’un dünyasını şöyle açıklıyor. ‘Hepimiz biliriz ki Proust bir insanın hayatını gerçekten yaşadığı gibi değil de o insanın yaşadığı hayatı hatırladığı gibi betimler. Ama sorunun oldukça kaba bir tanımudur bu. Çünkü burada önemli olan yaşantının kendisi değil, anıların dokusu...’*”

(G. Lukacs, *Çağdaş Gerçekliğin Anlamı*, Çev. Cevat Çapan, Payel Yayınevi, İstanbul 1975, Y. 42)

Bir yanda yaşamı anlatan *Balzac*... bir yanda uyduruk anıları yaşanmış gibi anlatan gerici bir yazar *Proust*.

Gerçekçilikte *Proust*, *Balzac*’ın kesip attığı tırnağı olamaz.

İlerici bir gazete *Cumhuriyet*. Gericiliğin savunulduğu kitap eki... Bu konuda şöyle

der *Lukacs* “*Nesnel gerçekliğin dış dünyasından zamanın ayrılmasıyla öznel iç dünyası yolunu şaşırır ve anlaşılabilir bir akıntıya dönüşür.” (Y. 45)*

20 Mayıs Perşembe

Nana’yı bitirdim... gerçekten güzel... gerçekçi bir roman.

İnsancıl’ın Mayıs sayısını bugün postaya verebildik. İleri geri düşünülmeden verilen kısıtlama kararları bizi de zora düşürdü.

Dergi çıkarmak başlıbaşına zor. Türkiye’de. Bir de kutlamalar geldikte... Hani diyorum dergi çıkarmamız istenmiyor mu. Burda usuma alkol yasakları geliyor. Bu erk dinsel açıdan alkole uzak... İçmeyin diye zam üstüne zam yaptı. Sonunda kısıtlama nedeniyle yasaklandı alkol satışı.

Dün dergi geldikte uzun uzun baktım... sevgiliye bakar gibi... Nice zorluklardan sonra elime alabildim sevgili *İnsancıl*’ı.

Yazıyı-çiziği bırakıp gitmek de var içimde. Bir şarkı... *Münir Nurettin*’den “*Koklasam saçlarını taa fecre kadar / Acı duysam gözünün rengine dalsam da senin / Kanatır ruhumu mâzide kalan hatıralar / Doyamam ömrüme ben kalbini çalsam da senin*”

Dayımın şarkısıydı bu... sabah tıraş olurken bağıra bağıra ünlerdi... söylediklerinden hiçbir şey anlamazdım.

İki dayım için de keşke, şimdi yaşasalar diyorum. Gerçi dayımlarla aram hiç iyi değildi. Ben hırçın... asi bir gençtim. Onların istediği gibi olamadım...

Şimdi şarkıyla anıyorum *Neşet* dayımı... Öbürüyle ilgili hiç anım yok. Daha karşılaşır karşılaşmaz kavgaya tutuşurduk...

İnsancıl Kitap

Yapıt bir nesnedir. Nesnenin insana olumlu etkisi için özne olması zorunludur. Bunun yöntemi gerçekçiliktir.

Sayı Cengiz Gündoğdu

AYIN ROMANI

KEMAL BEKİR

Kanlı Düşün

(1923 Civril-Denizli - 2014 İzmir)

Yönetmen-oyuncu, roman-öykü yazarı. Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümünü bitirdi. 1952'de, 141. maddeye aykırı eylemden bir sene hapis yattı. Muhasebeci olarak yaşamını kazandı. Daha sonra İstanbul Şehir Tiyatrolarına girdi. Mimar Sinan Üniversitesinde de dersler verdi.

Yapıtları: *Kanlı Düşün*, *Hücre*, *Yabancılar*, *Kaçaklar*. *Fatma Hanım'ın Erik Ağacı* adlı kitapta öykülerini topladı. Ayrıca uyarlama eserleri de vardır.

(...) "Senin anlayacağın," diye kestirip attı üstperdeden, "asker, sivil Osmanlı paşasından tut da, Cumhuriyet dönemi politikacılarına kadar her türlü var bizim soyda. Bir yanda İttihatçı, bir yanda İtilafçı... Bir yanda Cumhuriyet Halk Partili, bir yanda Serbest Fırkalı, Demokrat Partili..."

Fotoğrafı gösterdi:

"İşte, şu da, dedem yani, Millet Partisine girmiş, Fevzi Çakmak o partiyi tutunca."

Bir kahkaha attı Hüsnü. Çınlayan sesinden ürktü sonra:

"Desene ki Yücel, senin soyun da, bu memleketin, anasını belleyenlerden."

Belli belirsiz dudaklarını büktü Yücel. İçindeki gizli bir böbüre açığa vurmak istedi sanki.

Gülümsedi:

"İşte ben de, tüm soyum adına özür diliyorum halkımdan." (...)

Kemal Bekir, *Kanlı Düşün*, Pencere Yayınları, İstanbul 2006, Y. 46.

AYIN ÖYKÜSÜ

NURŞEN AYDOĞAN

Anıtlık Çınarlar

İstanbul doğumluyum.

2004 yılından bu yana aralıksız *İnsancıl* Atölyesinin felsefe, estetik, şiir, yazarlık, Kültürde Kadın seminerlerine katılıyorum. Bilinçli bir okur olma isteğiyle gittiğim *İnsancıl*'da, yazmaya da başladım. *İnsancıl* Atölyesinde, yol arkadaşlarımla ortak çalışmalarımız oldu. *İnsancıl* dergisinde yazılarım yayımlandı.

Atölyedeki yol arkadaşlarımla *Kuşatmaya Karşı 25. Yıl, Romanda Estetik Kalkışma 1, Romanda Estetik Kalkışma 2, Romanda Estetik Kalkışma 3* yapıtlarındaki çalışmalarda yer aldım. *Anıtlık Çınarlar* adlı *İnsancıl* Yayınlarından yayımladığım bir de öykü kitabım var.

YENİ KAN*

(...) Asiye'nin sözleri boğazında yumrulandı. Oğlunun arkasından çıktığı kapıda; şoförün, oğluna son model, gösterişli arabalardan birinin arka kapısını saygıyla açışını üzüntüyle izledi. Gözleri yaşardı. Necmi de böyle olsun istemezdi, göremedi bugünleri. Kim şanslıydı o mu, kendisi mi?

- Nur topu gibi bir oğlun oldu, demişti Hatice ebe.

Böyle ufak tefek bir kadın, tosun gibi bir oğlan doğursun ha. Kaynanası belki de ilk kez gelinine sevgiyle gülümsemişti. Gerçi sonrasında Necmi'yle konuştuğunda, duygusal davranıyorsun demişti Necmi, lohusalığına vermişti bu sözlerini. Oğlunun kanına girip, onu sonu gelmez, yanlış yollara sürükleyen gelinini sevememişti işte. Necmi'nin beğenmediği her attığı adımın sorumlusu olarak Asiye'yi görmüştü. Asiye oğlunu kucağına alınca, çektiği doğum sancılarını unutmuş, içi umutla dolmuştu.

"Can, olsun adı" demişti, doğum sonrasında yorgunluğuyla.

Necmi'nin gözleri yüzünde iki güneş parçası olmuştu.

"Kırma beni" demişti, "Devrim olacak oğlumuzun adı, geleceğe taşıyacak umutlarımızı."

(...)

Nurşen Aydoğan, *Anıtlık Çınarlar*, İnsancıl Yayınları, Nisan 2018, Y. 64.

AYIN ŞİİRİ

GÜNOVA SEPİN

İnce Bir Kimya

Ben Günova SEPİN, 1980 yılında İzmir’de doğdum. İTÜ Gemi İnşaat Mühendisliği mezunuyum. Evliyim. İstanbul’da yaşıyorum. Şiir ve öykü yazıyorum. Şiirlerim 2011 yılından itibaren çeşitli edebiyat-kültür-sanat dergilerinde yayımlandı.

Daha erken gelseydim
Dünyaya
Belki bir sabah
Bir böceğe dönüşebilirdim!
Boğum boğum zehir biriktirmiş
Buğday rengi bir akrebe
Elbet dönüşürdüm.
Yanımda güneşe bağdaş kurmuş
Yeni gömleğini işleyen
Pirinç gözlü bir yılan...
Akıp gidecek birazdan

Dikenli çallıların, kurbağaların
Peygamber develerinin soyundan
Değilim artık.
21.yüzyıldayım!
Bir sabah uyandığımda
Kendimi böcek ilacına dönüşmüş
Buldum.
Başka bir sabah
Kollarım iki büyük mermi
Bedenim yerlere akmış
Zehirli bir boyaydı.
Sabah akşam
Kokusu ağaçları öldüren
İnce bir kimyaydım.

Bir sabah beni
Yatağımdan
Bir kürekle aldılar.

Abone ol
insancıl yayınları

konuklarımızla

insancıl
17 Nisan 2021
Prof. Dr. İzzettin ÖNDER
Türkiye ve Dünya Ekonomisi
çevrimiçi söyleşi **1**. bölüm

3 Haziran 2021 yayında

kanalımızdayız

insancıl
13 Mart 2021
Prof. Dr. Hasan AYDIN
İslam Kültüründe Felsefenin Krizi
çevrimiçi söyleşi **1**. bölüm

konuk
olduklarımızla

25 Nisan 2021
Türkiye Yazarlar Sendikası
Berrin TAŞ
Şiir ve Estetik
çevrimiçi söyleşi **1**. bölüm

17 Haziran 2021 yayında

insancıl

Yayınlarımıza ulaşabilirsiniz...

ISSN 1300-4158

